

НОТАРИУС 19

Издавач:

**НОТАРСКА КОМОРА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Главен и одговорен уредник:

Нотар ЉУБИЦА МОЛОВСКА

Редакциски одбор:

Нотар ЕЛЕНА ПЕНЦЕРКОВСКИ

Нотар АНАСТАСИЈА ПЕТРЕСКА

Д-р ФИДАНЧО СТОЕВ • судија во пензија

РАНКО МАКСИМОВСКИ • судија во пензија

ТЕОФИЛ ТОМАНОВИЌ • судија во пензија

Адреса:

**НОТАРСКА КОМОРА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. „Даме Груев“ бр. 28/5

1000 Скопје,

Тел.: 02 3115 816; 02 3214 448

Факс: 02 3239 150

Секретар: 078 219-867

e-mail: nkrm@t-home.mk

www.nkrm.org.mk

Жиро сметка: 240010000006382

Даночен број: МК 4030998346127

УНИ БАНКА АД Скопје

Лектор:

ДАНИЕЛ МЕДАРОСКИ

Графички дизајн и

техничко уредување:

СТУДИО КРУГ Скопје

Печати:

МАРИНГ Скопје

Тираж:

300 примероци

Дел од терминологијата која се користи во текстовите, специфична за проблематиката на темите во весникот, е оставена онака како што мислеа авторите, без поголема лекторска анализа.

Од лекторот

СОДРЖИНА

ИЗВРШУВАЊЕ ВРЗ НОТАРСКА ИСПРАВА ВО ОДНОС НА
РАЧНА ЗАЛОГА (ДИЛЕМИ, СУДСКА ПРАКСА)

- г. д-р Драган Тумановски -
судија на Врховниот суд на Република Македонија 5

НЕКОИ ДИЛЕМИ ВО ВРСКА СО КРИВИЧНОТО ДЕЛО"
ЗЛОУПОТРЕБА НА СЛУЖБЕНАТА ПОЛОЖБА И
ОВЛАСТУВАЊЕ" И ОДГОВОРНОСТА НА НОТАРИТЕ

- г. д-р Никола Тупанчески професор на
Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје 11

АКТУЕЛНИ ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ТРГОВСКИ ДРУШТВА
ОД АСПЕКТ НА НОТАРСКО РАБОТЕЊЕ

- г. нотар Марјан Коцевски 23

ИЗМЕНЕТЕ ВО ЗАКОНОТ ЗА ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА И
ВО ЗАКОНОТ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ И НИВНОТО ВЛИЈАНИЕ НА
РАБОТАТА НА НОТАРИТЕ

- г. д-р Арсен Јаневски, редовен професор
- г-ѓа д-р Татјана Зороска-Камиловска, вонреден професор
Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје 34

УЛОГА НА НОТАРИТЕ ВО ИЗВРШНАТА ПОСТАПКА

- г-ѓа Александра Мичели
нотар од Република Хрватска 52

ОДГОВОРНОСТА НА НОТАРИТЕ ВО КОНТЕКСТ НА НОВИТЕ
ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА ЗАКОНОТ ЗА НОТАРИЈАТОТ

-Д-р Никола Тупанчески професор на
Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје 56

РЕФОРМИТЕ ВО НАСЛЕДНОТО И
СЕМЕЈНОТО ПРАВО И ИНГЕРЕНЦИИТЕ НА НОТАРИТЕ

- г. д-р Дејан Мицковиќ професор на
Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје 70

ДАЛИ Е ПОТРЕБЕН ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ
ВО МАКЕДОНСКОТО НАСЛЕДНО ПРАВО

- г. д-р Ангел Ристов асистент на професор на
Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје 83

ПРЕГЛЕД - ИНФОРМАЦИЈА НА НАОДИТЕ И МИСЛЕЊАТА
ОД ИЗВРШЕНИОТ НАДЗОР ОД КОМИСИИТЕ НА УПРАВНИОТ
ОДБОР НА НОТАРСКАТА КОМОРА НА РМ НАД РАБОТАТА НА
ЕДНА ТРЕТИНА НОТАРИ ВО 2010 ГОДИНА 95

СЕНТЕНЦИЈА ПО ЧЛЕН 125 ОД ЗАКОНОТ ЗА НОТАРИЈАТОТ
ПРАВНИ МИСЛЕЊА УСВОЕНИ ОД СТРУЧНИОТ СОВЕТ НА
НОТАРСКА КОМОРА НА РМ 97

ИМЕНИК НА ПОМОШНИЦИ - НОТАРИ 100

ИМЕНИК НА НОТАРИ НА РМ 111

Почитувани чииштели,

Редакцискиот одбор на списанието „НОТАРИУС“ на своите чииштели им ги честите новогодишните празници со желба Новата 2012 година да им биде поуспешна, како на личен, така и на професионален план.

Наедно, Редакцискиот одбор ја користи приликата да ги повика чииштелиите да се вклучат во збогајување на содржината на списанието „НОТАРИУС“ со изјавување и доставување стручни написи, погледи и мислења поврзани со секојдневната нотарска работа.

Редакциски одбор
Главен и одговорен уредник
Љубица Моловска

ИЗВРШУВАЊЕ ВРЗ НОТАРСКА ИСПРАВА ВО ОДНОС НА РАЧНА ЗАЛОГА (ДИЛЕМИ, СУДСКА ПРАКСА)¹

д-р Драган Тумановски - судија на Врховниот суд на РМ

Основното прашање, за да се земе оваа тема во обработка, е дилемата и постапувањето на извршителите и нотарите во однос на договор за рачна залога и давањето на тој договор својство на извршна исправа, а дилемата дали такво својство треба да има или не, преку договор за рачна залога да се обезбеди извршување и на друг имот, односно недвижен имот.

Бидејќи во Република Македонија судовите по поднесените приговори различно постапуваат, прашањето беше отворено пред општата седница на Врховниот суд на Република Македонија. Дилемата дали да се прифати начелно правно мислење во смисла во постапка за спроведување на извршување врз основа на нотарска исправа со која е потврдена солемнизирана приватна исправа – договор за рачна залога на хартии од вредност, извршителот не може да спроведе извршување врз недвижностите на должникот. Или извршител во постапка за спроведување на извршување врз основа на нотарска исправа – потврда на приватна исправа, солемнизација на договор за рачна залога на хартии од вредност, со издавање налог за извршување врз недвижности и спроведување на извршување врз недвижноста на должникот, сторил неправилности во постапката за извршување.

За да се добие целосна претстава, треба да се погледне и фактичката состојба, а таа е следната:

На ден 26.06.2001 година помеѓу една агенција, како давател на кредит и трговско друштво за промет на услуги, како корисник на кредит, склучен е договор за одобрување кредит. Со овој договор, давателот на кредитот му одобрил на корисникот на кредитот кредит во висина од 1.832.200 УСД. На ден 10.07.2001 година врз основа на одредбите од член 234 став 2 и

член 236 од Законот за облигациони односи, а во врска со член 1108 од истиот закон, помеѓу агенцијата како залогопримач и трговското друштво како залогодавач, склучен е договор за рачна залога на хартии од вредност. Врз основа на овој договор, залогодавачот со цел да го обезбеди исполнувањето на кредитот, ги ставил на располагање, односно ги ставил во рачна залога 37.566 обични акции, кои ги поседува во една друга фабрика, со номинална вредност од 37.566 обични акции од 116.679.996,00 денари, односно 1.832.200 УСД. Според член 6 од договорот, двете договорни страни се обврзале договорот да го заверат кај нотар. Постапувајќи по преземените обврски од договорот за рачна залога на хартии од вредност, на ден 5.04.2002 година од страна на нотарот е извршена потврда на приватна исправа – солемнизација на договор за рачна залога на хартии од вредност под ОДУ. бр. 212/02. Врз основа на извршена солемнизација на договор за рачна залога на хартии од вредност, нотарот потврдил дека договорот е склучен и потпишан од договорните страни, заради обезбедување на побарување на залогопримачот во висина од 1.832.200 УСД. Со засновање регистриран залог врз подвижни предмети – акции, прочитал и утврдил дека тоа по својата форма одговара на пропис за нотарска исправа и со одредбите за содржината на нотарскиот акт и дека е подобна да претставува извршна исправа – основ за упис на заложно право. Во самиот текст од извршената констатација од нотарот на страница 2 под точка 5, нотарот констатира дека залогопримачот и залогодавачот изрично се согласуваат непосредно врз основа на оваа извршна исправа ако побарувањето утврдено во договорот не му биде исплатено од залогопримачот во

рокови и услови како што е наведено во договорот за рачна залога на хартии од вредност, залогопримачот да може непосредно да спроведе присилно извршување согласно одредбите од Законот за извршна постапка, врз заложените предмети – акции подробно опишани во прилог Б и во прилог В кон истата исправа, како и врз останатиот имот на залогодавачот.

На ден 10.07.2001 година составен е записник од агенцијата и од трговското друштво за извршен попис и порамнување на хартии од вредност. Според записникот, договорните страни имаат извршено попис на хартии од вредност со номинална вредност на обични акции од 100 ДЕМ. Вкупната номинална вредност на попишаните 37.566 обични хартии, се констатира дека изнесува 116.679.996,00 денари. Според записникот, двете договорни страни се согласиле пописот утврден во записникот договорните страни да го заверат кај нотар и со уписот во заложниот регистар, стекнал својство на регистриран залог.

На ден 1.02.2008 година од агенцијата до извршителот е поднесено барање за спроведување на извршување против хипотекарниот должник трговското друштво за промет на услуги.

Врз основа на поднесеното барање од доверителот, извршителот издал неколку налози за забрана на располагањето и оптоварувањето на акции врз основа на член 148 став 1 од Законот за извршување и спроведе извршување како врз хартии од вредност – обични акции, така и врз недвижности сопственост на должникот. Против налозите за извршување, должникот има поднесено неколку приговори. По еден таков приговор поднесен од должникот, Основниот суд Охрид со решението ППНИ. бр. 102/08 од 26.05.2008 година, го уважил приговорот на должникот поднесен против налогот И. бр. 052-08-4/2 од 23.04.2008 година и утврдил неправилности, за што ги ставил вон сила преземените извршни дејствија од извршителот.

Апелациониот суд Битола со решението ТСЖ. бр. 765/08 од 9.07.2008 година, жалбата на доверителот ја одбил како не-

основана, а решението на Основниот суд Охрид ППНИ. бр. 102/08 од 26.05.2008 година, го потврдил.

Првостепениот суд го уважил приговорот на должникот, со образложение дека извршителот сторил неправилности во постапката со тоа што издал налог за извршување врз недвижен имот сопственост на должникот, наместо да издаде налог за извршување врз заложените предмети – 37.566 обични акции во одредената фабрика, кои се предмет на извршна исправа – договор за рачна залога на хартии од вредност ОДУ. бр. 212/02 од 5.04.2002 година и ОДУ. бр. 334/02 од 28.05.2002 година составени кај нотар.

Апелациониот суд Битола ја одбил жалбата на доверителот како неоснована, со образложение дека од одредбите на нотарскиот акт произлегува дека залогопримачот и залогодавачот се договориле непосредно врз основа на нотарски акт како извршна исправа да се спроведе присилно извршување врз заложените предмети – акции, а не се согласиле нотарскиот акт да послужи како извршна исправа за намирување недвижности како останат имот на залогодавачот. Предмет на залогот во нотарскиот акт биле акциите како хартии од вредност, а тие не се предмет на договорот и во овој договор за рачна залога не може да бидат заложени недвижности како останат имот на заложниот должник. Тоа значи дека врз нотарскиот акт што е предмет на извршување како извршна исправа, во случајот не може да се спроведе извршување врз недвижности, бидејќи во извршната исправа не се содржани недвижности како предмет на залогот, во конкретниот случај стан со површина од 67 м² сопственост на должникот. Од тоа произлегува дека извршителот сторил неправилности при извршувањето, кога со налог за извршување нотарски акт, дозволил извршување врз недвижноста – станот на должникот кој како недвижен имот не е содржан во извршната исправа. По мислење на Апелациониот суд Битола, за спроведување на извршувањето врз недвижноста на должникот, доверителот не поседува извршна исправа.

Спротивно на ваквото стојалиште и на усвоеното правно мислење од страна на Основниот суд Охрид, Апелациониот суд Битола преку неколку одлуки, Основниот суд Скопје II Скопје и Апелациониот суд Скопје, во врска со поднесените приговори од должникот изразиле стојалиште дека се неосновани наводите на должникот дека извршителот спровел извршување врз недвижности на должникот за кое нема извршна исправа. Извршителот не сторил неправилности со преземени дејствија при спроведување на извршувањето и врз недвижности на должникот во смисла на член 77 од Законот за извршување.

Основниот суд Скопје II Скопје и Апелациониот суд Скопје ги темелат своите стојалишта на страница 3 став 5 од извршната исправа ОДУ. бр. 219/02 од 5.04.2002 година, кога договорните страни изрично се согласиле дека извршувањето може да се спроведе како врз заложните предмети – акции, така и врз останатиот имот на залогодавачот – должникот.

Ваквото различно постапување и различните ставови по едно исто правно прашање и иста правна работа на судовите од двете различни апелациони подрачја, по примената на Законот за извршување, но не само на овој закон, туку и на други закони кои подоцна ќе бидат наведени, е неиздначување на судската практика. Ова претставува доволна причина и основ за расправање по иницираното правно прашање и утврдување предложено правно мислење, со една единствена цел – Врховниот суд на Република Македонија, како највисок суд во Република Македонија, да одговори на својата уставна обврска по членот 101 од Уставот на Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 52/91) и својата обврска по Законот за судовите („Сл. весник на РМ“ бр. 58/06) и член 37 став 1 точка 1 со кој е определено утврдување начелни ставови и начелни правни мислења по прашања од значење за обезбедување единство во примената на законите од страна на судовите. Предложеното правно мислење нема за цел само обезбедување единство

во примената на законот од страна на судовите, туку и спречување на секој волонтеризам и обезбедување совесно, законито и стручно постапување на другите субјекти кои учествуваат во правниот промет во рамките на својата надлежност утврдена со закон, односно на извршителите при постапување заради присилно извршување на извршните исправи и нотарите при составување нотарски исправи во духот на владеење на правото како едно од темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија содржано во член 8 став 1 точка 3 од Уставот на Република Македонија.

Имено, неспорно е дека договорот за кредит е склучен на ден 26.06.2001 година. Договорот за рачна залога е склучен на ден 10.07.2001 година. Нотарската исправа ОДУ. бр. 219/02 е од 5.04.2002 година и извршувањето се спроведува по барање на доверителот од 1.02.2008 година. Предложеното правно мислење треба да се третира од аспект на законите кои важеле во тоа време согласно правилата за временско важење на законите.

Првото прашање на кое треба да се одговори на создадената правна ситуација е:

1. Дали извршителот врз основа на барањето од доверителот за спроведување на извршување се заснова на извршна исправа – нотарски акт ОДУ. бр. 219/02 од 5.04.2002 година, има извршна исправа и за спроведување на извршувањето со продажба на недвижности составена од должникот и намирување на доверителот од износот добиен со продажбата?

2. Дали извршителот со донесување налог за извршување и спроведување на извршување врз недвижности на должникот, сторил неправилности при извршувањето, поради кои неправилности странката или учесникот можат да поднесат приговор согласно член 77 став 1 од Законот за извршување („Сл. весник на РМ“ бр. 35/05)?

Во време кога е склучен договорот за кредит, а за обезбедување на кредитот, склучен е договор за рачна залога на хартии од вредност, важел Законот за залог на подвижни предмети и права од 1998 го-

дина („Сл. весник на РМ“ бр. 21/98), кој престанал да важи со донесување на Законот за договорен залог („Сл. весник на РМ“ бр. 5/03).

Согласно член 1 став 2 од ЗЗППП, со залогот се обезбедува побарување на заложен доверител, со цел тој пред другите доверители да се наплати од неговата вредност, или да се стекне право на сопственост врз залогот, ако побарувањето не му биде исплатено во рокот на пристигнување.

Согласно член 8 став 1 од истиот закон, договор за засновање регистриран залог се склучува во писмена форма. Според ставот 2, договор за засновање нерегистриран залог се склучува во која било форма. Според ставот 3, договорот од ставот 1 на овој член може да го состави и нотар во форма на нотарски акт, во кој со согласност на договорните страни, нотарот може да стави и клаузула за извршување на нотарски акт. Според ставот 4, договорот од ставот 1 на овој член, кој го составиле договорните страни, е со заверка на нивните потписи од страна на нотарот и со давање нивна изјава за извршување нотарски акт, кој претставува извршна исправа.

Согласно член 42 став 4 од Законот за вршење нотарски работи („Сл. весник на РМ“ бр. 59/96, а со примена од 1.10.1997 година) и член 17 од Законот за изменување и дополнување на Законот за вршење нотарски работи („Сл. весник на РМ“ бр. 25/98 од 4.06.1998 година), кои престанале да важат со донесување на Законот за нотаријатот („Сл. весник на РМ“ бр. 55 од 20.04.2007 година), врз основа на нотарски акт врз основа на кој е запишана хипотека на недвижен имот во јавна книга, може непосредно да се бара извршување врз таа недвижност заради наплата на обезбедено побарување по пристигнување на обврската, ако должникот со тоа во актот изрично се согласил.

Според член 1 од Закон за договорна хипотека („Сл. весник на РМ“ бр. 59/00, кој престанал да важи со донесување на Законот за договорен залог од 2003 година), со овој закон се уредуваат начинот, условите и постапката за настанување, постоење

реализација и престанување на заложеното право врз недвижности врз основа на договор (во натамошниот текст право на хипотека).

Според член 2 став 1 од истиот закон, со хипотеката се обезбедува намирување од вредноста на предметот на хипотеката, на одредено парично побарување или побарување чија вредност може да се изрази во пари.

Согласно член 3 став 1 од истиот закон, право на хипотека се стекнува со склучување на договорот за хипотека и со запишување во јавна книга на начин и под услови пропишани со закон.

Согласно член 12 став 1 од Законот за извршување („Сл. весник на РМ“ бр. 35/05), извршни исправи се: 1) извршна судска одлука и судско порамнување; 2) извршна одлука и порамнување во управна постапка ако гласат на исполнување на парична обврска; 3) извршна нотарска исправа; и 4) друга исправа која како извршна исправа е предвидена со закон.

Согласно член 71 став 1 од истиот закон, странката или учесникот кои сметаат дека при извршувањето се сторени неправилности, можат да поднесат приговор за отстранување на неправилностите до претседателот на основниот суд, на чија територија е извршувањето, или пак ако се спроведува дел од него.

Поаѓајќи од содржината на цитираните одредби од наведените закони, се дава одговор на поставените прашања, односно може да се заклучи следното:

1. Договорот за рачна залога на хартии од вредност составен од договорни страни (договор за регистриран залог), потврден како приватна исправа солемнизирана од нотар, со заверка на нивните потписи и дадена изјава за извршување нотарски акт, претставува извршна исправа согласно член 8 став 4 од ЗЗППП, а во врска со член 12 став 1 точка 4 од Законот за извршување;

2. Во постапката за спроведување на извршување по барање на доверителот заснована на нотарска исправа, извршителот може да спроведе извршување само со

продажба на заложните хартии од вредност, односно 37.566 обични акции, а истата не претставува извршна исправа за извршување и продажба на недвижностите на должникот;

3. Самата околност што во нотарската исправа на страница 2 став 5 нотарот констатирал дека залогопримачот и залогодавачот изрично се согласиле ако побарувањето утврдено во договорот не му биде исплатено на залогопримачот во рокови и услови како во договорот за рачна залога на хартии од вредност, залогопримачот може непосредно да спроведе присилно извршување согласно одредбите од Законот за извршна постапка, врз заложните предмети – акции подробно опишани во прилозите Б и В, кон оваа исправа, како и врз останатиот имот на залогодавачот. Не му дава за право на извршителот да спроведе извршување врз недвижност на должникот, бидејќи во конкретниот случај е склучен договор за рачна залога на хартии од вредност, како што е констатирано во самата потврда на приватна исправа, односно стекнато е заложно право врз хартии од вредност – обични акции согласно член 12 од ЗЗППП, а не е стекнато заложно право врз недвижности (хипотека во смисла на член 1, член 3 и член 8 од Законот за договорна хипотека). Врз основа на склучен договор за рачна залога, потврден како приватна исправа од надлежен нотар, не може да се спроведе извршување врз недвижноста, бидејќи во таква ситуација останува надвор од примената на ЗЗППП, Законот за договорна хипотека, Законот за договорен залог, како и Законот за вршење нотарски работи и Законот за нотаријатот, со чие донесување престанал да важи Законот за вршење нотарски работи, кој го регулира прашањето што се смета за нотарска исправа и кога истата претставува извршна исправа (член 4);

4. Со донесување налог за извршување врз недвижноста за спроведување на извршувањето, со продажба на недвижноста сопственост на должникот, извршителот сторил неправилности при извршува-

њето, против кои неправилности должникот има право на приговор согласно член 77 став 1 од Законот за извршување, за отстранување на истите, поради немање извршна исправа за засновање заложно право врз недвижности (хипотека). Поради тоа, извршителот со едно такво постапување сторил неправилности при спроведување на извршувањето врз недвижности на должникот, од кои причини правилен е ставот на Основниот суд Охрид и на Апелациониот суд Битола, кога го уважиле приговорот на должникот и утврдиле неправилности сторени од извршителот и преземените извршни дејствија ги ставиле вон сила. Изразеното правно мислење од страна на истите судови има законски основ во цитираните одредби од Законот за извршување, ЗЗППП, Законот за договорна хипотека и Законот за вршење нотарски работи, кои во тоа време биле во примена.

Предвид се зема и изразеното правно стојалиште од страна на Основниот суд Скопје II Скопје и Апелациониот суд Скопје, преку неколку решенија дека извршителот постапувал согласно нотарска исправа при спроведување на извршувањето врз недвижен имот, односно дека постои извршна исправа и не се сторени неправилности во постапката за извршување од извршителот, е без каков било законски основ, односно нема основ во горенаведените закони. Основниот суд Скопје II Скопје и Апелациониот суд Скопје своите одлуки несоодветно ги темелат на член 77 од Законот за извршување, затоа што оваа одредба се однесува за правото на приговор на должникот или друг учесник, за рокот во кој може да се поднесе приговор, за рокот во кој претседателот на судот треба да одлучува по поднесениот приговор и постапка по поднесениот приговор, но не и други правила по кои постапуваат извршителите, кои правила се содржани во другите членови од истиот закон.

Од сето ова, може да се види дека судовите во Република Македонија по конкретни ситуации постапуваат различно, исто така различно постапуваат нота-

рите и извршителите. Дефинитивно, општата седница на Врховниот суд на Република Македонија на повеќе расправи не успеа да дојде до мнозинско мислење и да утврди начелен правен став по однос на оваа конкретна работа.

Изразеното мислење е мислење на авторот на овој текст дека ставот на Основниот суд Охрид и на Апелациониот суд Битола е коегзистентен, законит и личен став, кој сè уште не е верификуван како начелен правен став кој ќе има задолжителен карактер за советите кои постапуваат во конкретниот случај. Од друга страна, со авторитетот на образложени-

тето тоа претставува еден ориентир за идното постапување на судиите во Република Македонија.

Во основната намера на ова укажување, сепак нотарите во Република Македонија треба да внимаваат во однос на составување, со единствена цел и намера во евентуална примена на законите од аспект на органите на прогонот, кои оваа проблематика има сериозни недостатоци во разбирањето да не се најдат нотарот и извршителот во една многу непријатна ситуација, на кои ќе им треба време сето тоа да го докажат и да се одбранат од неосновани обвинувања.

НЕКОИ ДИЛЕМИ ВО ВРСКА СО КРИВИЧНОТО ДЕЛО „ЗЛОУПОТРЕБА НА СЛУЖБЕНАТА ПОЛОЖБА И ОВЛАСТУВАЊЕ“ И ОДГОВОРНОСТА НА НОТАРИТЕ

Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје - Институт за казнено право

проф. д-р Никола Тупанчески

м-р Драгана Кипријановска

1. ВОВЕДНИ НАПОМЕНИ

Прашањата поврзани со статусот, овластувањата, заштитата, но и одговорноста на нотарите, и по петнаесетина години од донесувањето на првиот закон што ја уредуваше оваа материја, будат исклучителен интерес, не само меѓу еснафот, туку и воопшто во јавноста (стручна и научна). Особено ако се земе предвид различната егзегеза за позицијата на нотарот во македонското општество, како и некои настани што се случија во изминатиот период каде што нотарот имаше забележителна улога (во негативен контекст!), тогаш, се чини, сосема оправдано, рационално и утилитарно, уште еднаш, отворено, без задршка, комплексно и аргументирано да се продискутира аналитички за некои дилеми и отворени прашања во вршењето на нотарската дејност во контекст на давањето одредени дополнителни насоки при утврдувањето на градацијата на незаконитото, несовесното и нестручното постапување, како и одговорноста на нотарот! Argumentum a fortiori релевантноста на предметот на овој дискурс се зголемува со донесувањето на новиот Закон за нотаријатот (мај, 2007 година, во понатамошниот текст: ЗН),¹ којшто треба(ше) да ги допрецизира содржината и границите на јавните овластувања на нотарот уредени со Законот од 1996 година. Имено, Законот беше изложен на бројни критики, пред сè во однос на усвоениот концепт кој поаѓаше од дифузно и широко поставениот круг на дејствија што ги презема нотарот во

вршењето на својата функција, а со чиешто преземање може(ше) да стори и одредено казнено дело. Јавните овластувања и должностите на нотарот, односно нивното прецизирање во законски рамки се јавува како прејудисијално прашање од чие успешно решавање зависи и постоењето и функционирањето на еден ефикасен систем на одговорност. Се чини дека наведените слабости во значајна мера се ублажени (но, не и целосно отстранети) со донесувањето на новиот законски пропис - Законот за нотаријатот, кој поаѓа од идејата за потврдување и, посебно, зајакнување на статусот на нотаријатот како јавна служба и на нотариите како јавни и самостојни службеници и професионалци. Афирмацијата на нотарската служба посебно доаѓа до израз низ проширувањето на делокругот на овластувања и службените должности, што резултира со значајни измени во поглед на усвоениот концепт за одговорност на нотарот, а кои се чинат релевантни како од аспект на казненото право, така и во однос на другите гранки на правото (граѓанското и, посебно, дисциплинското право).

Бројни се и повеќедимензионалните видови одговорност на нотарите: материјална одговорност за причинета штета при вршењето на дејноста, одговорност како раководител, доколку има вработено повеќе лица во нотарската канцеларија, натаму, одговорност како даночен обврзник за приходите од нотарските услуги, дисциплинска одговорност за законитото, нестручно или несовесно поста-

¹ Сл. весник на Р. Македонија, бр. 55/2007; 86/2008; 139/2009

пување и, конечно, *казненоправна одговорност* за незаконито работење и злоупотреба на службената положба и овластување. Иако предмет на оваа расправа првенствено и суштински е казненоправната одговорност на нотарот, и тоа не во една екстензивна смисла на начин и во мера што ќе ги опфати сите инкриминации кои директно или индиректно можат да се подведат под корпусот нотарски казни дела, во фокусот на внимание стојат прашањата за одговорност на нотарот за злоупотреба на службената положба и овластување (чл. 353 од КЗ), но и несовесното работење во службата (чл. 353 – в), со оглед на фактот што споменатите прашања во однос на оваа категорија на лица не можат да се разгледуваат изолирано и меѓусебно независно. Во овој контекст, не смее да се изостават новелираните одредби на Законот, од 2007 година, кои се однесуваат на дисциплинската одговорност. Посебно, оние коишто имаат потешок карактер и кои со многу свои елементи имплицираат и на казнена одговорност. Се разбира, воопшто не е лесна задачата да се направи прецизна разлика на споменатите повреди на правото.

Збор-два околу природата и основните карактеристики на споменатите видови одговорност. Она што претставува заедничко обележје, но истовремено наметнува и бројни потешкотии при разграничувањето на дисциплинската и казненоправната одговорност е токму нивниот репресивен карактер: есенцијата е казнување и предупредување како нивно заедничко обележје. На ова, меѓутоа, не му противречи и фактот дека постојат евидентни разлики, и тоа во поглед на основата, постапката и доменот на дејствување. Додека казненоправната одговорност е одговорност пред државата, дисциплинската одговорност е одговорност на поединецот пред неговата професија, пред професионалната асоцијација. Со други зборови, дисциплинското право е однапред ограничено во таа смисла што се однесува единствено на припадниците на одредена професија, т.е. на професио-

налната заедница. Неспорно е дека казненото право верно ја носи сопствената репресивна нитка, а пак дисциплинското право се јавува како *специјално казнено право* кое важи за т.н. професионална фела. Не е помалку важно и тоа што дисциплинската одговорност, наспроти казненоправната не може да се сведе, по правило, на утврдување на вина (во вид на умисла), дисциплинската одговорност на нотарот, по правило, се активира во оние случаи кога се работи за несовесно, неуредно, небрежно постапување, бидејќи самото прифаќање на нотарската должност претпоставува и априорна согласност за совесно, уредно и грижливо вршење на нотарските работи. На иста линија е и одредбата од чл. 3 од ЗН: „нотарот ги врши нотарските работи слободно, независно, самостојно, стручно и непристрасно врз основа на Уставот, закон, ратификувани меѓународни договори и други прописи и општи акти засновани врз закон“. Во продолжение, законодавецот предвидува дека нотарските работи се вршат со примена на начелата за гарантирање законито вршење на работите, одговорност за причинетата штета во вршењето на нотарските работи, позиција и неспорност на правниот однос, надзор над законитоста во вршењето на нотарските работи и надоместок за извршената работа (чл. 5).

Од аспект на основата на одговорност, разликата произлегува оттаму што начелото на законитост (*nullum crimen nulla poena sine lege*) како врвно или фундаментално начело во казненото право, и тоа како во однос на законските описи на казнените дела и казните, не ужива истоветен третман и во сферата на дисциплинското право. Не се ретки случаите во кои дисциплинскиот орган не е врзан за соодветните законски прописи, па оттука не е исклучена можноста која предвидува поширока слобода во изборот на санкции кои можат да се изречат во конкретен случај. Наспроти поранешната регулатива која поаѓаше од определбата за дефинирање (само) на одредени потешки

дисциплински повреди, предвидувајќи можност за пропишување на некои други дисциплински повреди со Статутот на Нотарската комора (вака пренесената надлежност подразбира и пропишување со Статутот на Комората и на казните за дисциплинските повреди), постојната легислативна практика ги надминува евидентираниите слабости во таа смисла што прецизно и во законски рамки ја заокружува листата на дисциплински повреди и комплетот одредби што се однесуваат на дисциплинските мерки кои треба да претставуваат ефикасни превентивни санкции, чија доследна примена ќе овозможи спречување на злоупотребите инкриминирани како казнени дела.

Обидот за надминување на состојбите кои се покажаа како неефикасни со оглед на неконзистентните законски решенија, добива свој одраз посебно во однос на одредбите со кои е регулирана дисциплинската одговорност на нотарите. Изнесеното сфаќање наоѓа своја потврда во изменетиот пристап кој поаѓа од настојувањето за консеквентна примена на начелото *nullum crimen, nulla poena sine lege stricta et certa* кое истовремено значи јасно дефинирање и на целите и основите за дисциплинската одговорност на нотарот. Согласно одредбата од чл. 117, нотарот одговара за повреда на законот, Кодексот на професионалната етика на нотарите и актите на Комората. Дисциплинската одговорност се активира во оние случаи кога нотарот со своето однесување во вршењето на службата, спротивно на Кодексот на професионалната етика на нотарите, ги нарушува честа и угледот на нотарската служба, ја доведува во прашање довербата на нотарската служба или врши повреда на нотарската должност со незаконито, нестручно, односно несовесно постапување.²

Директна последица на преземените реформски зафати претставува и проширената листа на дисциплински повреди на нотарската дејност (пропишани се вкупно 38 дисциплински повреди), како и презе-

мените чекори во насока на заострување на дисциплинските мерки и нивно категоризирање во неколку групи при што децидно е определено и дефинирано за кои дисциплински повреди можат да се изречат соодветни дисциплински мерки во зависност од видот и тежината на повредата.

Репертоарот на дисциплински мерки го сочинуваат следните: писмена опомена, јавна опомена, парична казна, привремено одземање на правото на вршење нотарска служба и трајно одземање на правото на вршење нотарска служба (чл. 123 од ЗН).

Согласно законската дикција, дисциплинската мерка **писмена опомена** или парична казна (во висина од една плата на претседател на основен суд со проширена надлежност) ќе се изрече за следните повреди: *нејочииување на работноио време истакнаио во ноиарската канцеларија*; неистакнување на фирмата и патоказите или нивно поставување спротивно на актите на Комората; неуредно чување на службените списи и податоци; *нејрисусиување на сосианоциите на Комората и други службени сосианоци*, на кои нотарот е должен да присуствува (семинари, советувања и друго); *нејриситоен однос со ситранкиите или иред ситранкиите*; однесување што го намалува угледот на нотарската служба и нотарот; непристоен однос кон службени или други лица со кои нотарот презема дејство во вршењето на нотарската служба и одбивање или несовесно исполнување на обврските определени со актите на Комората (чл. 124 од ЗН).

Јавна опомена или парична казна во висина од една до три плати на претседател на основен суд со проширена надлежност може да се изрече во случаите кога се работи за ветување дадено од страна на нотар (лично или преку посредник) дека нотарската награда ќе биде намалена; *работење иод дејсво на алкохол или наркоиични средсйва*, неуредно водење книга и непридржување кон законските одредби во однос на формата на нотарската исправа (чл. 125).

² За значењето на споменатите изрази, види во чл. 118 од ЗН.

Парична казна во висина на три плати на претседател на основен суд со проширена надлежност или **привремено одземање на правото на вршење нотарска служба** во траење од еден до шест месеца е предвидена како ефикасна мерка во функција на санкционирање на повредите кои се состојат во *неводење евиденција за најлајшена награда*, трошоци и такси согласно со овој закон и соодветните правилници; наплата на поголема награда, или трошоци спротивно на нотарската тарифа; намалување на нотарската награда спротивно на нотарската тарифа; *вршење службени дејности забранети со закон; застигавање странки или составување исправи во случаи во кои тоа му е забрането со закон*; грубо повредување на должното почитување спрема судовите и надзорните органи, како и на органите на Комората; *неосигавање по одлуки на судовите за привремено одземање нотарски исправи* и по одлуки на надзорните органи за отстранување недостатоци во работењето; составување приватни исправи; составување нотарски исправи или заверување приватни исправи на јазик, спротивно на одредбите на овој или друг закон со кои е уредена употребата на јазикот; *купување предмет на јавна продажба или стекнување друштво право во некои на друштво или фирма, која тој ја води како нотар или повереник на судот или како застапник на странка за себе или за свои роднини (во права линија или до четврти степен во странична линија); преземање службени дејствија надвор од службеното подрачје на нотарот; постапување спротивно на членот 8 став (8) од овој закон, т.е. повреда на должноста за доставување писмен извештај за неговото работење во претходната година до Нотарската комора (најдоцна до 1 март во тековната година), во кој треба да го наведе вкупниот број на уписи, висината на наградата остварена во текот на работењето во таа година, висината на наплатената такса и износот на трошоците на работењето и остварената добивка и употреба на факсимил на службени исправи или книги (чл. 126 од ЗН).*

Конечно, дисциплинската мерка **трајно одземање на правото на вршење нотарска служба** или парична казна во висина од три до шест плати на претседател на основен суд со проширена надлежност, како најтешка мерка ќе се изрече во случај на повреда на должноста утврдена со закон за вршење на нотарските работи со што сериозно се загрозува довербата во непристрасност на нотарот и во исправите кои ги составува, особено *ако презема службено дејствие за работи за која според законот не е дозволена; непридржување кон законските одредби од кои зависи важноста на нотарската исправа; потврдување факти што не се случиле во присуство на нотарот; потпишување на исправите за службените дејствија на кои не присуствувал нотарот; вршење за награда на некоја постојана или приватна служба; занимавање со трговија и посреднички работи; вршење занимање што не е во согласност со угледот, честа и независноста на нотарот; склучување договори во свое име за други лица или во туѓо име за себе или учество во правна работа во која презема службени дејствија како нотар или повереник на судот; вложување пари што му се доверени на чување на нотарот на негово име, спротивно на одредбите на овој закон; преземање обврски на гаранција или одговорности во работи кои се склучуваат со негово учество во својство на нотар; вршење нотарски работи за време за кое нотарот е привремено оддалечен од работата или на друг начин избегнување на мерката привремено одземање на правото за вршење служба; застапување политичко уверување во вршењето на нотарската служба; непреземање или делумно преземање на пропишаните мерки за осигурување на безбедноста на доверените предмети; непреземање на пропишаните мерки за спречување на перење пари и други приноси од казниви дела; предизвикување материјална штета на странките; примање подароци или друг вид корист или поставување на личниот финансиски интерес во судир со положбата и статусот на нотарот; *оддавање класифицирана**

информација со ситејен на тајноста определена согласно со закон; одбивање да се даде податок или давање неточни податоци на државните органи, правните лица и на граѓаните, доколку давањето на податоците е пропишано со закон; *незаконитото располагање со материјалните средства му се доверени*; извршување кривично дело или прекршок во вршењето на нотарската служба, или друго кривично дело или прекршок што го прави нотарот недостоен за вршење на нотарската служба или го нарушува угледот на нотарската служба или на нотарот *и оставање изразни рубрики во службениите книги на нотарот*. (чл. 127 од ЗН). Притоа, за истакнување е дека со редакцијата на Законот е значително зголемен бројот и видот на дисциплински повреди (над 20) за кои може да се изрече споменатата мерка.

Но, разгледувањето на дисциплинската одговорност не смее да го заобиколи и прашањето за **надзорот над работењето** на нотарот што го врши министерот за правда, т.е. екстерниот надзор во поглед на законитоста на работењето, вклучително и надзорот на асоцијацијата на нотарите - Комората, персонифицирана во Дисциплинскиот совет и во Управниот одбор, кој се однесува на целокупното (нотарско) работење, односно уредноста и законитоста при вршењето на нотарските должности и активности (чл. 110–114). Доколку при вршењето надворешна евалуација се констатира кршење, односно повреда на законот, министерот, т.е. надлежната комисија е должна да ги извести надлежните органи за водење кривична или дисциплинска постапка.

Паралелно со дисциплинската одговорност, како и со зголемувањето на ингеренциите на нотарите, како последица на инкорпорираните законски решенија доаѓа до видно проширување на казненоправната одговорност во таа смисла што Дисциплинскиот орган, т.е. Советот и Управниот одбор се должни доколку при водењето на дисциплинската постапка стекнат сознанија дека е

извршено казнено дело за дејствијата за кои се води постапката, да ја прекинат постапката и да поднесат пријава до надлежниот орган за постапување.

Важно е притоа да се нагласи дека прегледот врз дисциплинските повреди изложен на ова место не е во функција на нивно таксативно набројување и посочување на востановената дисциплинско-правна рамка, нивното разгледување е посебно релевантно во контекст на поведенијата инкриминирани како казнени дела, или, поконкретно, злоупотребата на службената положба и овластување и несовесното работење во службата во оние случаи кога како извршител на делата се јавува нотар.

Поаѓајќи од интересот за градација на неправото, се наметнува дилемата дали и кои од наведените дисциплински повреди би можеле да се кренат на рамниште на казненоправно релевантни дејствија и да се подведат под одредбите од чл. 353 и чл. 353 – в од КЗ?

Широкиот комплекс прашања поврзани со основната проблематика подетално ќе бидат разгледани во понатамошниот дел од текстот.

2. КРАТОК ОСВРТ ВРЗ ПОЗНАЧАЈНИТЕ КАЗНЕНИ ДЕЛА ВО НОТАРСКОТО РАБОТЕЊЕ

Расправата за т.н. нотарски казнени дела налага претходно опсервирање на проблематиката поврзана со казненоправната одговорност на службените и одговорните лица, како и *лицата кои вршат работи од јавен интерес*. Ова, од своја страна, отвора бројни прашања поврзани со дефинирањето на субјектите на казненото дело, начините на неговото извршување, како и опсегот на нивната одговорност. Она што посебно вреди да се апострофира и наедно претставува нивна заедничка карика е токму интересот за законито, совесно и правилно исполнување на службените, јавните и други овластувања. Покрај службените лица, поим кој наоѓа своја легислативна покриеност во одредбата од чл. 122. ст. 4 од

КЗМ,³ законодавецот јасно и прецизно определува дека како извршител на одредени казнени дела може да се јави и одговорното лице (чл. 122 ст. 7),⁴ односно *лице кое врши работи од јавен интерес*, поим поставен во функција на надминување на некогашната празнина која постоеше во нашето казнено право, предизвикана со поларизацијата на поимите на службено и одговорно лице. Легалната дефиниција на поимот е содржана во одредбата од чл. 122 ст. 9: како лице кое врши работи од јавен интерес се смета лице кое врши функции, должности или работи од јавен, односно општ интерес, како што се наставник, воспитувач, лекар, социјален работник, новинар, *ноџар*, адвокат или друго лице, кое тие работи ги врши самостојно или во правно лице кое врши дејност од јавен, односно општ интерес определен со закон. Се работи за лице кое континуирано и професионално врши работи од јавен интерес, достапни за сите, што тангираат бројни права и интереси на граѓаните. Со тоа се определени, всушност, природата и карактерот на јавниот, односно општиот интерес, кој во однос на нотарските работи во најопшта смисла, може да се дефинира како придонес кон брзината и сигурноста на правниот сообраќај со нотарска гаранција. Поаѓајќи од неговиот (казнено) пра-

вен статус, се чини дека нотарот, во однос на вршењето на посебните овластувања и должности, се доближува до статусот на службените лица. Меѓу ретките автори кои се обидуваат да дадат прецизна систематика на нотарските казнени дела е проф. Камбовски кој во оваа категорија ги вбројува следните инкриминации: неовластено откривање тајна (чл. 150 од КЗМ);⁵ злоупотреба на довербата (чл. 252 ст. 2), осврнувајќи се подетално врз т.н. прави службенички дела, односно делата што се насочени исклучиво против службената должност како објект на заштита и се вршат од страна на службени лица. Такви се речиси сите дела од главата на казнени дела против службената должност, иако постојат дела и надвор од оваа глава што се вршат од страна на службено лице и што влегуваат во оваа категорија (пр. овозможување да се склучи недозволен брак, чл. 196). Вистинските службени казнени дела влегуваат во редот на т.н. *delicta propria* (дела со специјален субјект).

Во редот на казнените дела чиешто законски описи во рамките на извршителскиот круг ги зацврстуваат и лицата кои вршат работи од јавен интерес (нотари) се вбројуваат следните: злоупотреба на службената положба и овластување (чл. 353 ст. 4), несовесно работење во

³ Како службено лице, кога тоа е означено како сторител на кривично дело, се смета: претседателот на Република Македонија, поставените амбасадори и други претставници на Република Македонија во странство и именувани лица од претседателот на Република Македонија, избран или именуван функционер во и од Собранието на Република Македонија, во Владата на Република Македонија, во органите на државната управа, во судовите, Јавното обвинителство, Судскиот совет на Република Македонија, Советот на јавните обвинители на Република Македонија и други органи и организации што вршат определени стручни, управни и други работи во рамките на правата и должностите на државата, во единиците на локалната самоуправа, како и лица кои постојано или повремено вршат службена должност во овие органи и организации; државен службеник кој врши стручни, нормативно-правни, извршни, управно-надзорни работи и управни работи во согласност со Уставот и со закон; овластено лице во правно лице на кое со закон или со друг пропис донесен врз основа на закон му е доверено вршење на јавни овластувања, кога должноста ја врши во рамките на тие овластувања; лице кое врши определени службени должности врз основа на овластување дадено со закон или со други прописи донесени врз основа на закон; воено лице кога се во прашање кривични дела кај кои како извршител е означено службено лице и претставник на странска држава или на меѓународна организација во Република Македонија. Со последните измени на КЗ (април, 2011), кругот на службени лица кои можат да се јават во својство на извршители на казнени дела е дополнително проширен на начин што ги вклучува во себе и овластените лица за застапување здруженија, фондации, сојузи и организациони облици на странски организации, спортски здруженија и други правни лица, Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик, Сл. весник на Р. Македонија, бр. 51/2011.

⁴ Како одговорно лице во правно лице се смета лице во правно лице на кое со оглед на неговата функција или врз посебно овластување во правното лице му е доверен определен круг на работи што се однесуваат на извршување на законските прописи или на прописите донесени врз основа на закон или општ акт на правното лице во управувањето, користењето и располагањето со имот, раководењето со производниот или деловен потфат, некој друг стопански процес или надзорот над нив. Како одговорно лице се смета и службено лице кога се во прашање дела кај кои како сторител е означено одговорно лице, а не се предвидени во главата за кривични дела против службената должност, односно како кривични дела на службено лице предвидени во некоја друга глава на овој законик. Кога е тоа посебно предвидено со овој законик, како одговорно лице се смета и лицето кое врши посебна функција или овластување или на кое му е доверено самостојно вршење определени работи во странско правно лице, како и лицето кое е претставник на странско правно лице во Република Македонија.

⁵ Нотарот е должен да го чува како тајна сето она што е од личен карактер што го сознал при вршењето на нотарските работи, освен ако од закон и од волјата на странката не произлегува нешто друго. Нотарската тајна се должни да ја чуваат и лицата вработени кај нотарот. Должноста за чување на тајната останува трајна (чл. 30 од ЗН ст. 1 и 2). Нема казнено дело доколку тајната е откриена во општ интерес или во интерес на друго лице што е попретежен од интересот за чување на тајната (чл. 150 од КЗ ст. 2).

службата (чл. 353 – в), измама во службата (чл. 355 ст. 4), примање поткуп (чл. 357 ст. 4), давање поткуп (чл. 358) и противзаконито посредување, што исто така може да се изврши спрема нотар. Реформскиот процес кој го зафати македонското казнено законодавство доведе до проширување, но и рedefинирање на некои од споменатите одредби, па оттука, согласно постојната казненоправна рамка, оваа категорија ја сочинуваат следните инкриминации: перење пари и други приноси од казниво дело (чл. 273 ст. 6 и 7); злоупотреба на службената положба и овластување (чл. 353 ст. 4); несовесно работење во службата (чл. 353 – в ст. 4); пропевера во службата (чл. 354 ст. 5); измама во службата (чл. 355 ст. 4); примање поткуп (чл. 357 ст. 6); давање поткуп (чл. 358 ст. 4); потоа, одредбата инаугурирана во текстот на Кривичниот законик со последните измени од 2011 година: давање награда за противзаконито влијание што може да се изврши и спрема нотар (чл. 358 – а ст. 4); примање награда за противзаконито влијание (чл. 359 ст. 4). Релевантни се и одредбите од чл. 378: фалсификување исправа и чл. 379: посебни случаи на фалсификување исправи, со оглед на фактот што делата на фалсификување исправи се директно поврзани со основниот предмет на нотарското работење – составувањето нотарски исправи.

3. ЗЛОУПОТРЕБА НА СЛУЖБЕНАТА ПОЛОЖБА И ОВЛАСТУВАЊЕ ВО СИСТЕМОТ НА НОТАРСКИТЕ КАЗНЕНИ ДЕЛА

Во корпусот на нотарски инкриминации, *злоупотребата на службената положба и овластување* (чл. 353 ст. 4) се јавува како дело кое има *суйсидијарна и бланкејна природа*. Инкриминирана е всушност злоупотребата што се врши со посебна намера за прибавување некаква корист или нанесување некаква штета. Законот за нотаријатот на општ начин го

уредува вршењето на нотарската должност (во чл. 26 наречена – службена должност): нотарот е должен нотарските службени дејствија да ги врши *совесно, чесно и нејтрисирасно, во согласност со Уставот и законите на Република Македонија, ратификуваните меѓународни договори и да ги заштитува интересите на странките*. Во продолжение, законодавецот истакнува дека нотарот е должен да одбие службено дејствие кое е спротивно на Уставот и законот, ратификуваните меѓународни договори, јавниот ред и мир и Кодексот на професионалната етика и морал. Пропишана е забрана за посредување од страна на нотар при склучување правни работи или, во врска со нив, давање гаранција или друго обезбедување на странката. Одредбата од овој став се однесува и на лицата кои се вработени кај него и тој е должен да се грижи тие да не вршат такви работи. Во контекст на нашето излагање, вреди да се спомене и одредбата од чл. 28 од ЗН: *непреземање службени дејствија* (што наедно претставува и еден од законските облици на делото од чл. 353). Законот определува обврска за нотарот кој не смее без оправдани причини да одбие преземање службени дејствија. Нотарот не смее да презема никакви службени дејствија и со лице за кое знае или мора да знае дека постои законска причина поради која лицето е неспособно да презема или да склучи определена правна работа. Исто така, нотарот е должен да одбие преземање службено дејствије, доколку странките немаат уредно овластување во согласност со прописите со кои е уредено преземањето на таквото дејствие. Посебно се уредени и правилата за изземање на нотарот (чл. 29 од ЗН), додека одредбата од чл. 32 пропишува забрана за истовремено вршење друга дејност.⁶

Определувањето (на најопшт начин) на суштината на злоупотребата на службената положба, односно општиот поим

⁶ Нотарот не смее истовремено да врши друга професионална дејност или јавна функција. Доколку нотарот биде избран или именуван на јавна функција која е неспојлива со нотарската служба, службата за времетраење на функцијата му мирува. Нотарот не смее истовремено да работи и како адвокат. Забраната не се однесува за вршење научни и уметнички дејности или настава, судски преведувач, како и за вршење должности во Комората и во меѓународни нотарски здруженија (чл. 32 ст. 1, 2, 3 и 4 од ЗН).

на злоупотреба во законскиот опис на делото од чл. 353 од КЗМ ја налага потребата од исполнување на споменатиот поим со конкретна содржина, односно определување на содржината на овластувањата (т.е. повредите). Имено, Законот не го прецизира поимот на посебно овластување или должност, така што истиот треба да се изведе од соодветните прописи (во овој контекст, од Законот за нотаријатот). Оттука е и потребата за воспоставување конзистентна законска рамка што ќе овозможи прецизно дефинирање на видот и содржината на овластувањата и должностите на нотарот, како и нивните граници.

Споменаваме дека утврдените слабости (во однос на дисциплинската одговорност на нотарот), во значајна мера се надминати со усвојувањето на новиот закон со кој е регулирана основната проблематика, но останува и натаму отворено прашањето дали и кои од евидентираниите дисциплински повреди би можеле да претставуваат есенција на законската одредба од чл. 353 ст. 4. Не помалку, ваквото прашање се наметнува и во однос на делото од чл. 353 – в „несовесно работење во службата“, за кое ќе стане збор подолу. Неспорно е дека на преден план доаѓаат најтешките дисциплински повреди – оние за кои се предвидени и најтешки дисциплински мерки (така, трајно одземање на правото на вршење нотарска служба, што има далекусежни негативни последици во однос на нотарот и која е потешка дури и од казните предвидени во КЗ – казната за брана завршење професија, дејност или должност која има временски ограничено траење).

Ќе се работи за злоупотреба на службената положба или овластување согласно чл. 353 ст. 4 во случаите кога лицето кое врши работи од јавен интерес (нотар) делото го сторил во вршење на неговото посебно овластување или должност (така, *соопштување нотарски акти или солемнизација на приватни исправи со кои се врши промет на недвижности*) со

пречекорување на границите на сопствените овластувања или со неизвршувањето на својата службена должност и, притоа, се стекнал со одредена имотна корист или му причинил штета на друг.

Modus operandi. Поаѓајќи од дејствието на извршување, произлегува дека законските облици на делото злоупотреба на службената положба и овластување можат да се состојат во *искористување на службената положба или овластување*, поточно во преземање определено дејствие со искористување на таа положба или на тоа овластување. Дејствието на сторителот не значи злоупотреба во формална смисла, зашто не се состои од пречекорување на овластувањата или невршење службена должност или овластувања. Се работи за злоупотреба во една целна, целообразна смисла. Вистинските интереси на службата и нејзиното правилно исполнување сторителот ги заменува со свои интереси или интереси на трето лице. Во таа смисла дејствието на сторителот се јавува како *незаконит* во *материјална смисла*. За искористување на службената положба или овластување (или можеби несовесно работење во службата), може да се зборува во случаите кога и на самото службено лице му е препуштена оценката за целообразноста на неговите постапки (во интересите на службата), а тоа се главно случаите на дискрециони овластувања. Покрај тоа, поимот на искористување се сфаќа (така и во нашата судска практика) и пошироко, како фактичко користење една доминантна, повластена позиција на сторителот за преземање други дејствија, што немаат карактер на службени дејствија. Тука би можело да се зборува за фактички поим на искористување на службената положба или овластувањето, чија содржина не е сосема прецизирана, зашто ако службеното лице истапува надвор од своите службени овластувања, постои некој од следниве облици на делото, или пак тоа би требало да се третира како кое било друго општо казнено дело.

Пречекорување на границите на службеното овластување е вториот облик на делото. Се работи за постапување на службеното лице што задржува службен карактер, но излегува надвор од границите на овластувањата на службеното лице. Не претставува пречекорување на овластувањето преземањето некое дејствие што воопшто нема службен карактер, односно не е во врска со преземањето службено дејствие (така, не врши пречекорување на овластувањето службеното лице што нешто ќе украде од друго лице или ќе изврши дело на телесна повреда и сл.). Спорно е дали за пречекорување може да се зборува само во случај на узурпација на повисоки овластувања, т.е. овластувања што му припаѓаат на друго лице на повисока скала од службената хиерархија, или при преземање овластувања што се во надлежност на кое било друго службено лице. Покрај пречекорувањето на своето овластување, злоупотреба во смисла на ова дело претставува и вршење друго службено дејствие што не е во надлежност на сторителот. Така, пречекорување постои и во случај кога претпоставено службено лице ќе преземе дејствие за кое е надлежно подредено службено лице, а нема овластување за преземање такво дејствие. Дали некоја постапка на службеното лице претставува пречекорување на овластувањата или не, се определува секогаш врз основа на прописите што ги определуваат овластувањата и рамките на службената должност.

Трет облик е *неизвршување на службената должност*, што се состои од пропуштање на службеното лице или во формално исполнување на службените обврски што во материјална смисла значи, пак, пропуштање на вршење на службената должност. Како илустрација за второто може да се земе, на пример,

површното вршење претрес на стан и откривање на она што се бара или насочување на службеното дејствие кон погрешен адресат (покана и сл.).⁷

Освртот врз законската одредба не води кон заклучокот според кој постоењето на казненото дело злоупотреба на службената положба и овластување е детерминирано од неколку основни елементи, и тоа: *својсвиовио на субјектиот, ироитивравностиа на дејствието, натаму, субјективната страна* на делото; се работи, имено, за *умислено дело* - сторителот треба да биде свесен дека ја искористува својата службена положба или овластување, дека ги пречекорува границите на овластувањето или дека не ја врши службената должност, како и *настапувањето на казненоправно релевантната последица* која се состои од извлекување некаква корист (материјална или нематеријална)⁸ за себе или за друг или нанесување некаква штета на друг (материјална или нематеријална) со некое од овие дејствија.⁹ Квалифицираните облици на делото се содржани во ст. 2, 3 и 5. Додека основниот облик на делото се казнува со затвор од шест месеци до три години, потешка казна е предвидена во случаите кога се работи за извлекување поголема имотна корист или предизвикување поголема имотна штета или потешка повреда на друг (ст. 2) кое е санкционирано со казна затвор од шест месеци до пет години, односно со затвор од најмалку три години, доколку сторителот извлекол значителна имотна корист или предизвикал значителна штета (ст. 3).¹⁰

Како потешок облик (ст. 5) е издвоено делото при вршење јавни набавки или на штета на средствата од буџетот на РМ, од јавните фондови или други средства на државата. Построгото третирање на овој облик е оправдано со кумулирањето на две неправда: на самата злоупотреба, но и на

⁷ Во странската теорија постојат и становишта според кои злоупотребата не може да се изврши со пропуштање, поопширно в. Riesen, Amstmissbrauch durch Staatsanwalt, ZStrR 1971/3, str. 294 според Камбовски (2003), 329.

⁸ Во некои законодавства, во зависност од видот на штетата дали е материјална или нематеријална, се прави разлика во однос на тежината на казнените дела.

⁹ Користа, односно штетата, можат да бидат од имотна и друга материјална природа, но можат да се изразуваат и како друга неимотна, односно нематеријална корист или штета (така, доаѓање „преку ред“ до локација на градба или стан, или наштетување на честа и угледот на друг и сл.). Под остварување корист за друг се подразбира и користа што се остварува за органот во кој работи сторителот.

¹⁰ За поимите поголема и значителна имотна корист или штета, в. чл. 122 ст. 34 и 35 од КЗМ.

Степенувањето на вината во нејзините постојани облици - лесна небрежност (*culpa levis*), груба небрежност (*culpa lata*) и умисла во контекст на одредбата од чл. 353 - в, упатува на констатацијата според која под ударот на казненото право можат да се подведат само оние дејствија кои по својот интензитет и траење, како и последиците што ги предизвикуваат, го надминуваат степенот на обична невнимателност, односно неуредност. Атрибутот „очигледно несовесно“ се придодава за да се означи *значително, тешко и сериозно оштетување*, т.е. повреда на своите овластувања и должности.

Под ударот на оваа инкриминација може да дојде и несовесниот однос кон автентичноста на исправите. Имено, нотарот, при преземањето на кое било дејствие, е должен да внимава на автентичноста на исправата и е одговорен за тоа да не издаде нотарски акт или да не потврди исправа која не е автентична. Одговорност на нотарот за несовесно работење (или за злоупотреба) може да се разгледува и во контекст на одредбите со кои е уредена заверката на потписи. Одредбите кои важеа до стапувањето во сила на Законот за нотаријатот, одговорноста на нотарот кој свесно ја повредил сопствената должност да се запознае со содржината на исправата ја поставуваа во мошне широки рамки (чл. 61 ст. 4 од Законот за вршење на нотарските работи).¹⁶ Законот за нотаријатот, меѓутоа, во значајна мера ја стеснува ваквата можност на начин што внесува одредени допрецизирања во текстот на одредбата од чл. 63 ст. 4. Експлицитно е утврдено дека нотарот при заверка на потписот се запознава со содржината на исправата, само толку за да може да ги пополни рубриците на Уписникот за заверки и потврди, односно тој не е одговорен за содржината на писменото, ниту е должен да испитува дали учесниците се овластени за таа правна работа.

Умислата на сторителот опфаќа свест дека врши повреда на законот, не постапува во согласност со неговата должност

за надзор итн. и дека поради неговото несовесно постапување, ќе настапи последицата на делото која се состои во извлекување некаква корист за себе или за друг (материјална или нематеријална) или нанесување штета на друг (материјална или нематеријална).

Извршителскиот круг е пошироко поставен, односно предвидена е можност во својство на извршител на делото да се јави службено лице, одговорно лице или лице кое врши работи од јавен интерес, кога делото е сторено во вршење на неговото посебно овластување или должност определена со закон (ст. 4).

Потешките облици (ст. 2 и 3) се диференцирани според тежината на последицата: поголема имотна корист или имотна штета или потешко повредување на правата на друг, т.е. значителна имотна корист или штета.

Се чини дека значајни критики можат да се упатат во поглед на пропишаните законски рамки. Доколку внимателно се анализира одредбата од чл. 353 (основниот облик на делото од ст. 1) и одредбата од чл. 353 - в, произлегува дека законодавецот воопшто не прави разлика, односно не се придржува кон барањето за градација на неправото кое се јавува како нужно и оправдано, повлекувајќи знак равенство помеѓу споменатите инкриминации од аспект на нивната тежина. Кај секое од овие дела, пропишана е казна затвор во траење од најмногу 3 години. Ако се појде од основното сфаќање според кое казната пропишана за соодветното казнено дело треба да биде сразмерна со неговата тежина, очигледно е дека казната затвор од 3 години пропишана за злоупотребата од една и несовесното постапување од друга страна, не може да претставува сразмерна и правична санкција. Несомнено е, и тоа по сите индикатори, дека несовесното работење, инкриминација кај која зборуваме за небрежност (груба небрежност) како полесен облик на вина за разлика од злоупотребата како умислено дело, треба да ужива попривилегиран третман. Оттука,

¹⁶ При заверката на потписот, нотарот се запознава со содржината на исправата (чл. 61 ст. 4).

нужно е при следната редакција на Законот да се земат предвид и изнесените забелешки со оглед на тоа што вака поставени, казнените рамки (и тоа не само кај овие инкриминации) отстапуваат од некои основни принципи врз кои се гради системот на казнената правда.

Како и при секоја дејност, така и во рамките на нотарското работење можат да се појават одредени неправилности кои во зависност од нивниот карактер и тежината, ќе мора различно да се третираат при утврдувањето на одговорноста. Со други зборови, не се секогаш одредени повреди казнени дела, туку напротив, голем дел од нив се само обични пропусти во нотарското работење кои во принцип се ненамерни, па оттука во ваквите ситуации може да се зборува за материјална или дисциплинска одговорност. Но, доколку се докаже дека повредата на правото е направена со цел да се извлече за себе или за друг некаква корист или на друг да му се

нанесе штета со очигледно несовесно постапување во вршењето на своите овластувања (би рекле, од небрежност), тогаш нотарот се јавува како извршител на казненото дело несовесно работење во службата. Се разбира дека треба да постои умисла во однос на преземените дејствија, но не и во однос на последицата на делото.

Од друга страна, пак, кога станува збор за злоупотреба на службената положба и овластувањето од чл. 353 од КЗМ, субјективниот елемент – умислата треба да постои како во поглед на дејствието, така и на последицата, т.е. на прибавената корист или настанатата штета.

Имајќи го предвид карактерот на споменатата инкриминација (бланкетна одредба), важно е уште еднаш да се нагласи дека дел од споменатите потешки дисциплински повреди можат да претставуваат конститутивни елементи на законскиот опис на злоупотребата на службената положба и овластување.

АКТУЕЛНИ ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ТРГОВСКИТЕ ДРУШТВА, ОД АСПЕКТ НА НОТАРСКОТО РАБОТЕЊЕ

нотар Марјан Коцевски

АПСТРАКТ:

Во текстиот авторот прави анализа на актуелните измени на Законот за трговските друштва, донесени во текот на 2010 и 2011 година, во однос на нотарското работење, а пред се новините во однос на водење акционерско собрание, како и основањето и промените на трговските друштва и нивна регистрација во централниот регистар, во контекст на остварување на улогата на нотарот.

ПОИМ, ПРАВНА РАМКА И НАДЛЕЖНОСТ НА АКЦИОНЕРСКОТО СОБРАНИЕ

Законот за трговските друштва (во понатамошниот текст ЗТД)² беше донесен во 2004 година, по што во повеќе наврати беше интервенирано со измени и дополнувања, а за дел од одредбите беше поведена постапка пред Уставниот суд и беа укинати. Со стапување во сила на ЗТД, престана да важи Законот за трговските друштва од 1996³ година, кој исто така во повеќе наврати беше предмет на повеќе измени и дополнувања.

Големиот број промени во законодавството кое ја уредува оваа област, несомнено укажува на динамиката со која се развива правниот живот и потребата за поцелисходно приспособување на легислативата со цел што поуспешно да го

овозможат функционирањето на правните субјекти.

Законот за трговските друштва (Службен весник на РМ бр. 28/04, 84/05, 25/2007, 87/08) во текот на 2010 и 2011 г. беше изменет со:

- Законот за изменување и дополнување на Законот за трговските друштва објавен во Службен весник на РМ бр. 42/10 од 26 март 2010 година кој стапи во сила од 01.01.2011 година, освен член 1 од истиот, кој стапи во сила осмиот ден по објавувањето;
- Закон за изменување и дополнување на Законот за трговските друштва објавен во Службен весник на РМ бр. 48/10 од 9 април 2010 година, а кој стапи во сила на 18 април 2010 година; и
- Законот за изменување и дополнување на Законот за трговските друштва објавен во Службен весник на РМ бр. 24/11 од 25 февруари 2011 година, а кој стапи во сила 5 март 2011 година.

Со овој текст ќе се обидеме да направиме анализа на најбитните одредби од измените и дополнувањата на ЗТД објавени во Службен весник бр. 42/10 и бр. 24/11. Законот за изменување и дополнување на ЗТД објавен во Службен весник на РМ бр. 48/10 од 9 април 2010 година нема да биде предмет на анализа поради специфичностите и одложената примена на одредбите за внатрешна

¹ Авторот е нотар во Куманово.

² Законот е објавен во Службен весник на Република Македонија број 28 од 30 април 2004 година и стапи во сила 8 дена по неговото објавување во Службен весник. Измени и дополнувања на законот се објавени во Службен весник на Република Македонија број 84/2005, 25/2007 и 87/2008. Со одлука на Уставниот суд на Република Македонија, У. бр. 177/2005 од 24.05.2006 година објавена во Службен весник на Република Македонија број 71/2006, укинати се членовите 11 став 3 и 14 став 3 точка 2 на овој закон. Со одлука на Уставниот суд на Република Македонија, У. бр. 145/2008 од 20.01.2009 година објавена во Службен весник на Република Македонија број 17/2009, укинат е членот 14 став 3 точка 3 и членот 18 став 2 точка 3 на овој закон. Со одлука на Уставниот суд на Република Македонија, У. бр. 153/2008 од 11.02.2009 година, објавена во Службен весник на Република Македонија број 23/2009, укинат е членот 29 став 2 точка 3 на овој закон.

³ Со денот на влегување во сила на важечкиот ЗТД, престанува да важи Законот за трговските друштва (Службен весник на Република Македонија број 28/96, 7/97, 21/98, 37/98, 63/98, 39/99, 81/99, 37/2000, 31/2001, 50/2001, 6/2002, 61/2002, 4/2003 и 51/2003), како и Законот за трговските друштва (Службен весник на Република Македонија број 58/2002, 98/2002, 42/2003 и 85/2003);

ревизија и сметководствени стандарди, како и одредбите за прекугранично спојување кои ќе се применуваат од денот кога РМ ќе се стекне со статус на полноправен член на Европската Унија.

II КРАТОК ОСВРТ

II.1. Изменување и дополнување на ЗТД (Сл. весник на РМ бр. 42/10 од 26 март 2010 година) во врска со свикувањето и водењето на Собранието на акционерите

Со Законот за изменување и дополнување на Законот за трговските друштва (Службен весник на РМ бр. 42/10 од 26 март 2010 година) поблиску се уредува свикувањето и одржувањето на работата на Собранието на акционерите во акционерските друштва кои котираат на берза и во акционерските друштва со посебни обврски за известување согласно Законот за хартии од вредност, и тоа во согласност со одредбите на Директивата на ЕУ 32007Л0036, Директивата на ЕУ 32003Л0058 и Директивата на ЕУ 31977Л0091.

Во ЗТД постојат детални одредби кои го уредуваат свикувањето на собранието на акционерите, остварувањето на правата на акционерите на собрание, гласањето преку полномошници, утврдување на резултатите од гласањето итн. Сепак, постојните одредби во законот кои го уредуваат собранието на акционерите се применуваат на сите акционерски друштва, без оглед дали тие котираат или не котираат на берза и без оглед дали се акционерски друштва со посебни обврски за известување. Имено, во Република Македонија сите акционерски друштва се третираат еднакво и нема посебен правен режим во однос на котираните друштва гледано од призма на Законот за трговските друштва.

На територија на Европската Унија особено е важна дистинкцијата на акционерските друштва кои котираат на берза од оние акционерски друштва кои не котираат, вклучително и во однос на свикувањето и одржувањето на собра-

нието на акционерите, како и наградувањето на директорите. Во правниот режим друштвата кои котираат на берза прибираат средства преку емисија на акции кои ги нудат јавно преку берза. Друштвата, пак, со посебни обврски за известување, покрај котираните друштва, можат да бидат и друштва кои имаат минимален акционерски капитал од 1.000.000.00 евра и дисперзиран акционерски капитал од над 100 акционери. Оттука и тие мора да бидат значително транспарентни во прикажувањето на резултатите од своето работење за да можат потенцијалните инвеститори и идни акционери да носат соодветни одлуки. Бројот на акционери кај овие трговски друштва најчесто е многу голем, како и економската и финансиската моќ на акционерското друштво, со оглед на нивното суштествено влијание на пазарот на стоки, услуги, капитал и работна сила.

Основните решенија на Законот за изменување и дополнување на ЗТД од март 2010 година се однесуваат на следното:

- Дистинкција на акционерски друштва кои котираат на берза во однос на оние кои не котираат во однос на остварување на правата на акционерите на собрание, лично или преку полномошници, со електронско гласање и следење на собранието, гласање преку кореспонденција, право на поставување прашања, учество на собранието и утврдување на резултатите од гласањето;

- Акционерските друштва чии акции котираат на берза ќе бидат должни да вградат електронски системи за реализација на горенаведените права или да користат услуги за истата цел од специјализирани компании;

- Акционерските друштва чии акции котираат на берза ќе бидат должни да имаат официјална интернет-страница со точни обврски што треба и во кој период треба да биде објавено на интернет-страницата;

Горанаведените цели се во функција на зголемување на транспарентноста во работењето на А.Д. кои котираат на

берза, отстранување на пречките спрема акционерите во реализација на нивните права на собрание и со тоа зголемена контрола над управувачките структури од страна на акционерите и подобро корпоративно управување.

Во понатамошниот текст, ќе се обидеме да дадеме краток осврт на членовите од ЗТД кои претрпеа измена и дополнување и кои ќе влијаат на свикувањето и водењето на собранието на акционерите.

Во случај кога судот донесува одлука за свикување на собранието согласно член 386 од ЗТД, согласно измените на законот, потребно е судот во одлуката за свикување собрание да наложи свикување на собранието и преземање конкретни дејствија што се неопходни за остварување на целите заради коишто се свикува собранието, вклучувајќи и назначување лице кое ќе го свика собранието. Покрај обврските на лицето определено од судот кои ги наведовме погоре, се определува обврска за поднесување барање до акционерското друштво кое котира на берза, односно друштвото кое согласно со Законот за хартии од вредност е со посебни обврски за известување, за објава на свикувањето на собранието на официјалната интернет-страница на друштвото и на официјалната интернет-страница на берзата на која котираат акциите на друштвото. Акционерското друштво и берзата се должни без одлагање да постапат согласно барањето на лицето определено од судот, кое за активностите во врска со свикувањето собрание може да користи и адвокатски услуги.

Со измената на членот 387 став 3, кој пропишува дека јавниот оглас се објавува во дневен весник, се определува дека јавниот повик се објавува на половина страница во најмалку еден дневен весник што излегува на целата територија на РМ. Друштвата кои котираат на берза и друштвата кои согласно Законот за хартии од вредност се со посебни обврски за известување, треба да ја објават содржината на јавниот повик и на својата официјална интернет-страница, односно

на интернет-страницата на берзата. Со ваквата измена се спречуваат досегашните манипулации од страна на акционерските друштва кои јавниот повик за свикување собрание го објавуваа во дневни весници со мал тираж, во делови на весникот кои беа невоочливи за акционерите итн., со што друштвата кои котираат на берза и оние со посебни обврски за известување согласно Законот за хартии од вредност имаат обврска да го објават огласот и на својата интернет-страница, односно на интернет-страницата на берзата. Во истиот член се додаваат три нови става, кои ја регулираат можноста собранието да донесе одлука за свикување седница на собрание која не е редовна годишна седница, во рок кој не може да биде подоцна од четиринаесеттиот ден пред денот за одржување на собранието, ако друштвото има воспоставено или користи електронски систем за гласање. Одлуката за свикување седница на собранието се донесува со 2/3 мнозинство од акциите со право на глас претставени на собрание. Доколку ваквата седница не се одржи поради немање кворум, во рок од 15 дена од денот на којшто требало да се одржи уредно свиканата седница на собрание, се закажува нов датум за одржување собрание (одложена седница на собрание). Наедно, се утврдува дека трошоците за објавување на јавниот повик, односно за испраќање на поканите за свикување седница на собрание на акционерите паѓаат на товар на друштвото.

Со новиот член 388-а се утврдува содржината на поканата/ јавниот повик за одржување седница на собранието на акционерите кај друштвата кои котираат на берза и оние со посебни обврски за известување согласно Законот за хартии од вредност со што, покрај оние податоци определени во став 1 од истиот член 388 кој се однесува за сите акционерски друштва, потребно е поканата/ јавниот повик да содржи опис на постапките според кои акционерите учествуваат и гласаат на седница на собранието, како и

официјалната интернет-страница на друштвото, а особено:

а) начинот и рокот до кој акционерите можат да вклучат точки на дневниот ред на собранието, да предлагаат одлуки, да поставуваат прашања до друштвото во врска со дневниот ред;

б) на кој начин се одвива постапката за гласање преку полномошник, обрасците за гласање преку полномошник и информација за тоа како друштвото е подготвено електронски да ги прими известувањата од страна на акционерите за дадени овластувања на полномошници; и

ц) на кој начин ќе се одвива гласањето, со кореспонденција или електронски, доколку тоа е овозможено од друштвото.

Друштвата кои котираат на берза и оние со посебни обврски за известување согласно Законот за хартии од вредност на својата интернет-страница треба да ги објават најмалку следните информации:

а) содржината на јавниот повик/ поканата за свикнување седница на собранието на акционерите;

б) вкупниот борј на акции и гласачки права кои произлегуваат од акциите со права на глас на денот на објавата на јавниот повик, вклучувајќи и вкупен број на акции од секој род и класа;

ц) документи и материјали кои ќе се разгледуваат на седницата на собранието на друштвото;

д) предложените одлуки за донесување; и

е) обрасците за гласање преку полномошник и обрасците за гласање со кореспонденција, подготвени за електронско преземање од страна на акционерите. Доколку не се достапни во електронска форма, потребно е друштвото да објави како да се добијат обрасците во писмена форма и на свој трошок.

Акционерите кои имаат право да предлагаат дополнување на дневниот ред во смисла на член 390 од ЗТД, согласно измените на Законот, мораат истовремено да достават и образложение за предложената точка или одлука по

предложената точка, што може да се врши со електронски средства. Ревидираниот дневен ред, како и претходниот дневен ред се ставаат на располагање на акционерите пред датумот на одржување на седницата на собранието на друштвото до таа мера што акционерите можат навремено да овластат полномошници или да гласаат со кореспонденција.

Новина во законот претставува дополнувањето со нов член 391-а, кој се однесува на учество на акционерите на седница на собранието со електронски средства кај друштво чии акции котираат на берза, односно друштво кое согласно Законот за хартии од вредност е со посебни обврски за известување, при што имаат обврска да им обезбедат на акционерите најмалку еден од следните начини за учество на седница на собрание на друштвото со електронски средства:

1) директен пренос на собранието;

2) двонасочна аудио и видеокомуникација директно, која на акционерите им овозможува да се обраќаат на собранието од кое било оддалечено место; и

3) електронски средства за гласање, пред или за времетраење на собранието и без потреба од овластување полномошник кој физички би присуствувал на седницата.

Со цел спроведување на ваквата обврска, друштвото мора да има воспоставено систем за електронска регистрација и евиденција на акционерите заради нивна идентификација и зачувување на безбедноста на електронската врска при учество на акционерите на собранието и притоа не можат да бараат од акционерите да поднесуваат документи заверени кај нотар или потврдени од друг домашен или странски надлежен орган.

Интересна новина во измените на Законот претставува можноста акционерите на друштво чии акции котираат на берза, односно друштво кое согласно Законот за хартии од вредност е со посебни обврски за известување, да овластат полномошник на седница на собранието со давање полномошно во писмена форма, без обврска

да го заверат полномошното кај нотар, за што треба да го известат друштвото. Доколку друштвото утврдило образец за давање полномошно во писмена форма, тогаш образецот се доставува до акционерите или се прави достапен на интернет-страницата на друштвото, со што истото треба да се отпечати, пополни и потпише. Ваквото полномошно дадено од акционер, друштвото е должно да го уважи и не смее да бара да се завери кај нотар или да биде потврдено од домашен или од странски надлежен орган како услов за уважување на полномошното. Друштвото може да бара само утврдување на личниот идентитет на акционерот.

Друштвата се должни на акционерите да им обезбедат користење електронски систем преку кој акционерите ќе можат да се регистрираат, да овластуваат свои полномошници и на истите да им даваат инструкции за гласање на седницата на собранието на друштвото.

Како нов вид на гласање на акционерите на седница на собрание, се определува гласањето со кореспонденција пред денот на одржување на собранието, при што друштвото има обврска да им овозможи на акционерите да гласаат со кореспонденција. Како и во делот на овластување полномошник, друштвото може да бара од акционерите потврдување на личниот идентитет на акционерот со приложување документ за лична идентификација во оригинал или препис од оригинал.

Со оглед на фактот дека во ЗТД немаше одредба која ќе го регулира начинот на утврдување на резултатите од гласањето, со измените се додава нов член 401-а, кој определува обврска за друштвото за секоја одлука за која се гласало на седница на собранието, да го утврди вкупниот број акции за кои биле дадени важечки гласови, вкупниот број важечки гласови и делот од основната главнина кој го претставуваат тие и бројот на гласови дадени „за“, „против“ и „воздржан“ за секоја одлука што е предмет на гласање на собранието. Друштво чии акции котираат на берза, односно друштво кое

согласно Законот за хартии од вредност е со посебни обврски за известување, е должно на својата интернет-страница да ги објави резултатите од гласањето.

Законот определува глоба од 2.500 до 5.000 евра доколку друштво чии акции котираат на берза, односно друштво кое согласно Законот за хартии од вредност е со посебни обврски за известување не ги спроведуваат обврските определени со овие измени.

Примената на горенаведените одредби од Законот за измени и дополнувања на ЗТД започна од јануари 2011 година, во кој рок акционерските друштвата на кои се однесуваат овие одредби беа во обврска да обезбедат услови за воспоставување или за користење системи за електронско учество на седница на собрание на акционерите, како и доволен период за да ја осознаат акционерите во Република Македонија новата регулатива која за нив е секако добредојдена.

Причините за донесување на ваквите измени лежат во тоа што акционерите не можат да ги реализираат своите права на собрание, поради фактот што не живеат во земјата каде е основано друштвото (прекугранични акционери), имаат мал интерес за начинот на кој работат овие компании и генерално мали очекувања дека можат да влијаат на деловната политика и работење на овие друштва. Со таков пристап тие полека, но сигурно стануваат пасивни или спекулативни акционери кои немаат долгорочен интерес за инвестирање и кои без разлика што се сопственици на акции, со својата пасивност ѝ ја препуштаат на управата целосната контрола на работењето на друштвото. Ова особено е релевантно ако се знае дека мнозинство од акционерите во акционерските друштва не присуствуваат на собрание дури и во земјите на ЕУ каде убедливо мнозинство (и до 70%) од акционерите се прекугранични, односно не се државјани на земјата каде е регистрирано друштвото. На тој начин, мнозинството акционери дозволува преку своето пасивно однесување деловното

работење да биде во целост во рацете на управувачките (менаџерските) структури на трговските друштва.

Активно заинтересирани акционери кои учествуваат на собрание и активно ја следат работата на управувачките структури на компанијата придонесуваат компанијата да работи што е можно поефикасно и под ниски трошоци. Обратно, кога најголем број од акционерите не ги остваруваат активно своите права на акционерско собрание, управувачките структури на долг рок стагнираат и чувствувајќи се имуни на контрола од акционерите, следат повеќе лични интереси (наградување и бонуси), поставуваат ниски цели на компанијата и на долг рок го забавуваат растежот на компанијата и нејзина конкурентност на пазарот. Ако на претходното се додаде и фактот дека во секоја земја, па и кај нас, овие компании се столбови на економскиот развој и финансиската стабилност на земјата, нивното несоодветно управување е штетно по националната економија во целина.

II.2. ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗТД (СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РМ БР. 24/11 ОД 25 ФЕВРУАРИ 2011 ГОДИНА)

Со Законот за изменување и дополнување на Законот за трговските друштва објавен во Службен весник на РМ бр. 24/11 од 25 февруари 2011 година се врши дополнување и усогласување на Законот за трговските друштва (Службен весник на РМ бр. 28/04, 84/05, 25/2007, 87/08, 42/10 и 48/10) согласно со Законот за податоците во електронски облик и електронски потпис и со Законот за едношалтерскиот систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица при што се врши и правнотехничко усовршување на текстот на законот.

Генералната цел на овие измени и дополнувања на Законот за трговските друштва е следната:

- Имплементација на мерка предвидена во планот за подобрување на делов-

ното опкружување во постапката за ликвидација;

- Имплементирање на единствената забелешка од Европската комисија во делот на прекуграничното спојување; и
- Воспоставување правен основ за електронско поднесување пријава и документи за регистрирање трговско друштво.

Во понаташниот текст ќе се обидеме да дадеме краток осврт на одредбите од Законот за изменување и дополнување на Законот за трговски друштва од февруари 2011 година, со посебно внимание на одредбите со кои се дава можност за поднесување барања / пријави / договори / изјави за упис во трговскиот регистар само во електронска форма, без нотарска заверка на истите.

Со измените и дополнувањата на ЗТД се воведува нов член 18-а со кој се овозможува во постапката на упис во трговскиот регистар, пренесување на фирмата, како и бришењето од регистарот на трговецот поединец заедно со сите прилози да се врши само во електронска форма согласно со Законот за податоците во електронски облик и електронски потпис и Законот за едношалтерскиот систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица. Досега оваа можност не постоеше, но со реализацијата на проектот „Едношалтерски систем фаза 2“, развиено е електронско решение со кое се овозможува со користење електронски потпис да се поднесат пријавите за упис и прилозите во постапките на упис на правно-релевантни факти од значење за трговецот поединец кои се упишуваат согласно ЗТД во трговскиот регистар да се поднесуваат само во електронска форма. Потписот на трговецот поединец не се заверува кај нотар ако се поднесува како прилог потпишан со електронски потпис преку едношалтерскиот систем.

Членот 29 став 2 се менува во смисла на ограничување лица да основаат трговски друштва, како што се:

- 1) трговски друштва чија сметка отворена кај кој било носител на платниот

промет е блокирана и лицата кои се членови на органот на управување, органот на надзор, односно се управители на тие друштва, сè додека трае блокадата на сметката на друштвото или додека над истото не се отвори постапка за ликвидација или стечај;

2) друштва над кои е отворена стечајна постапка, додека трае постапката;

3) лица кои се членови на органот на управување, органот на надзор, односно се управители на трговски друштва на кои во постапка пропишана со закон им е изречена забрана за вршење професија, дејност или должност, сè додека трае забраната;

4) лице кое е содружник во друштво со ограничена одговорност (ДОО) или во друштво со ограничена одговорност основано од едно лице (ДООЕЛ) чија сметка е блокирана додека трае блокадата на сметката на друштвото или додека над друштвото не се отвори постапка за ликвидација или стечај; и

5) лица за кои со правосилна одлука на судот е утврдено дека сториле кривично дело лажен стечај, предизвикување стечај со несовесно работење, злоупотреба на постапката стечај, оштетување или повластување доверители и изречена им е забрана за вршење професија, дејност или должност, сè додека траат правните последици од забраната.

Измената и дополнувањата на точка 5 од став 2 од членот 29 од ЗТД се должи на Одлуката У.бр.75/2010 од 12.01.2011 година на Уставниот суд на РМ со која се укинува член 29 став 2 точка 5 од ЗТД, со образложение дека оспорената одредба со која им се забранува на лица за кои со правосилна одлука на судот е утврдено дека сториле кривично дело лажен стечај, предизвикување стечај со несовесно работење, злоупотреба на постапката за стечај и оштетување или повластување доверители, всушност претставува пречка лицето да може да основа трговско друштво, но притоа независно од времето кога лицето било осудено и независно од видот и висината на изречената санкција

од судот и дека истата настапува по сила на законот, а не како последица од конкретна казна (забрана) што ја изрекол судот со правосилна судска одлука. Со тоа, судот смета дека со оспорената одредба се пропишува правна последица на осудата во вид на забрана осуденото лице да стекне определено право - во конкретниот случај, да основа трговско друштво доколку е осудено за определено кривично дело, при што натамошни последици од осудата за тоа дело што се состојат во ограничување на правата на граѓаните не се допуштени.

Со последните измени и дополнувања на Законот за трговските друштва, законодавецот, врз основа на горенаведената одлука на Уставниот суд на РМ, всушност ја дополнил одредбата од член 29 став 2 точка 5 од ЗТД при што определил лица за кои со правосилна одлука на судот е утврдено дека ги сториле горенаведените кривични дела и како споредна казна им е изречена забраната за вршење професија, дејност или должност, но сè додека траат правните последици од забраната. Со ваквото решение, всушност се имплементира суштината на одлуката на Уставниот суд, со која се предвиде дека самата осудуваност за конкретните кривични дела не може да претставува пречка за основање трговско друштво и дека таквата пречка не може да трае бесконечно, туку само додека траат правните последици од осудата определени во посебен закон. Поради тоа, законодавецот како кумулативен услов определил да биде изречена и споредна казна - забрана за вршење професија, дејност или должност.

Регистарот на физички и правни лица на кои им е изречена санкција забрана за вршење професија, дејност или должност и привремена забрана за вршење одделна дејност е јавна книга која претставува единствена електронска база на податоци којашто содржи податоци од евиденцијата на прекршочните санкции на првостепените судови за физички и правни лица за кои е изречена санкција

забрана за вршење професија, дејност или должност или привремена забрана за вршење одделна дејност пропишани со Законот за прекршоците (Службен весник на РМ бр. 62/06, 69/06 и 157/09). Судовите коишто водат евиденција на прекршочните санкции за физички и правни лица на кои им е изречена санкција забрана за вршење професија, дејност или должности и привремена забрана за вршење одделна дејност, имаат обврска за достава на податоците, по службена должност, до Централниот регистар на РМ заради упис во регистарот, додека пак Централниот регистар на РМ, по службена должност, електронски ги евидентира прекршочните санкции и истите ги брише по службена должност од регистар, по истекот на времето за коишто се изречени.

Според ваквите одредби од гореспоменатите закони, се доаѓа до заклучокот дека Централниот регистар нема евиденција/ регистар во кој се запишуваат податоците за физичките лица за кои е изречена казна/ споредна казна забрана за вршење професија, дејност или должност согласно член 33 од Кривичниот законик, односно Централниот регистар води регистар на физички/ правни лица со изречени санкции согласно Законот за прекршоци. Исто така, доколку се земе предвид дека согласно измените и дополнувањата на Законот за едношалтерски систем (Службен весник на РМ бр. 140/08) Централниот регистар води и регистар на споредни казни за сторени кривични дела на правни лица пропишани со Кривичниот законик на РМ, а и во насока на горенаведените измени на член 29 став 2 точка 5 од ЗТД, се јавува потреба од проширување на надлежноста на Централниот регистар за евидентирање и на казните/ споредните казни на физичките лица, доколку се работи за забрана за вршење професија, дејност и должност изречена согласно Кривичниот законик на РМ, која всушност е пречка одредено лице да основа трговско друштво во РМ.

Со понатамошните измени на законот, по членот 32 се додава нов став 6 во кој е определено дека изјавата која ја даваат членовите на органите на управување, односно на надзорниот одбор, односно контролорот, ако трговското друштво има орган на надзор, во случај на измена на договорот на друштвото, односно на статутот, како и во случај на присоединување, спојување или поделба на трговско друштво, односно преобразба од една во друга форма на друштво, не се заверува кај нотар во случај кога се поднесува во електронска форма преку едношалтерскиот систем согласно со Законот за податоците во електронски облик и електронски потпис и Законот за едношалтерскиот систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица.

Со измените и дополнувањата на ЗТД се врши ревизија на целиот член 37 за да биде во согласност со целта - објавите на податоците од трговскиот регистар да се вршат на интернет-страницата на Централниот регистар, заради поевтини трошоци во однос на објавата која се врши во Службен весник на Република Македонија и потребата од заменување писмена со електронска форма во однос на објавувањето податоци од трговскиот регистар кој и се води во електронска форма. Истото се однесува и во случаите кога судот донел правосилна одлука согласно со која треба да се изврши упис, измена или бришење податоци во трговскиот регистар. Целта е објавата во најголем број случаи да се врши на интернет-страницата на Централниот регистар, при што субјектот на уписот може на сопствен трошок и по сопствен избор податоците запишани во трговскиот регистар да ги објавува и во дневниот печат.

Што се однесува до правните последици од објавата на интернет-страница на Централниот регистар на РМ за трети лица (рокови, упис, бришење и сл.), законот определува дека трети лица можат да се повикаат само на податоците за кои согласно со овој закон е пропишано

нивно објавување на интернет-страницата на Централниот регистар на РМ од денот на нивното објавување, односно трети лица можат да се повикуваат само на податоците за кои согласно овој закон е пропишано нивното објавување во „Службен весник на РМ“. Доколку се јави потреба, законот овозможува Централниот регистар на РМ и „Службен весник на РМ“ да издаваат специјални изданија со податоци запишани во трговскиот регистар.

Заради овозможување и „он-лајн“ регистрација на трговското друштво, но и електронски да се врши промена на потпис преку едношалтерскиот систем, членот 65 став 3 определува поднесување потпис на законскиот застапник на друштвото заради упис во трговскиот регистар само во електронска форма без нотарска заверка. Досегашното решение во законот не беше доволно прецизно во определувањето дали поднесувањето електронски потпис ја исклучува нотарската заверка на истиот.

Во членот 78 се додава нов став (4), а членот 9 став 2 се менува во насока на определување дека уписот на прокуратата и давањето трговско полномошно, соодветно, може да се врши и само во електронска форма потпишано со електронски потпис.

Во членот 92 од ЗТД се пропишува дека пријавата за упис во трговскиот регистар се поднесува од овластен подносител во писмена форма или во електронска форма потпишана со електронски потпис, при што ваквата пријава може да ја поднесе и полномошник со полномошно во писмена форма заверена кај нотар или дадено во електронска форма потпишано со електронски потпис согласно со Законот за податоците во електронски облик и електронски потпис. Исто така, со дополнувањето со нов став 5 од член 93 се овозможува и прилозите кон пријавата за упис (исправи и докази) да бидат поднесени само во електронска форма преку едношалтерскиот систем и потпишани со електронски потпис.

Со измените на членот 109 се врши правно-техничко усогласување со член 29-б од ЗТД кој се однесува на регистарот на лица кои не можат да основаат и да управуваат со трговски друштва и на лица кои се спречени или престанале да ги вршат своите функции во органот на управување во трговските друштва во Република Македонија, при што се пропишува објавување на изречената прекршочна санкција забрана за вршење професија, дејност или должност на правно или физичко лице донесена од страна на надлежен суд, на интернет-страницата на Централниот регистар на РМ.

Со понатамошните измени на Законот, а кои се однесуваат на воведување електронска форма на акти и документи заради упис во трговскиот регистар, соодветно потпишани со електронски потпис согласно закон, е определено следното:

- електронско потпишување на договорот за јавното трговско друштво (член 112 нов став 3);
- електронско поднесување потписи при основање јавно трговско друштво (член 115 став 3);
- електронска форма на договорот за основање командитно друштво и негово електронско поднесување како прилог во постапката за упис во трговскиот регистар (член 150);
- електронско поднесување потписи при основање командитно друштво (член 153 став 4);
- согласноста за пренос на удел во командитно друштво може да се даде во електронска форма потпишана со електронски потпис (член 159 став 1);
- склучување на договорот за основање на ДОО, односно изјавата за основање на ДООЕЛ да се врши електронски, на начин кој опфаќа електронско потпишување од страна на основачите/ основачот (член 170 ставови 1, 2 и 3), односно се овозможува електронско поднесување прилози во постапката за регистрација на ДОО/ ДООЕЛ (член 183 став 2 и нов став 3);

- оставката на управителот на друштвото може да биде дадена во електронска форма доколку е потпишана од негова страна со електронски потпис;
- електронска форма на полномошното потпишано со електронски потпис со кое едно лице се ополномоштува да поднесе пријава за упис на одлука за измена на договорот за друштвото (член 253 став 1);
- електронска форма и електронски потпис на Статутот на А.Д. (член 285 нов став 4); и
- пријава за упис на ликвидатор, како и секоја промена заради упис во трговскиот регистар, ликвидаторот може да ја поднесе и само во електронска форма (член 541 нов став 2), односно ликвидаторот може да го достави својот потпис како прилог во електронска форма преку едношалтерскиот систем, без истиот да го завери кај нотар (нов став од истиот член).

Со измените на членовите 207 став и 208 став 3, покрај субјективниот рок (90 дена од денот на дознавање на причината), се определува објективен рок за поднесување тужба за истапување, односно исклучување содружник од друштвото, кој изнесува една година од денот на настанувањето на причината.

Со интервенцијата во членот 393 став 6, се овозможува полномошното со кое акционерот овластува лице за полномошник на седница на собрание на друштвото, со цел учество и гласање на седницата на собранието во негово име, наместо да се дава за една седница на собранието на друштвото, да има важност сè до негово отповикување, но не подолго од две години од денот на негово давање. Со тоа едно исто полномошно ќе биде во важност максимум две години и ќе овозможи полномошникот да ги преземе сите дејства на собрание на друштвото за кои е овластено со полномошното.

Во членот 400-б се имплементира препораката за допрецизирање на членот во смисла експлицитно да се прецизираат банките и брокерските друштва да уче-

ствуваат и гласаат на седница на собрание на друштвото ако на друштвото му го обелодениле идентитетот на секој свој клиент и бројот на акциите чие право на глас го остваруваат за сметка на секој клиент, како и содржината на овластувањето и инструкциите за гласање ако такви инструкции примиле од клиентот без да им се бара полномошно заверено на нотар.

Заради добиената забелешка од страна на Европската комисија на транспонираната директива за прекугранично спојување извршено со Законот за изменување и дополнување на ЗТД (Сл. весник бр. 48/10), во членот 537-г став 2 се брише причината за спротивставување (одбивање) прекугранично спојување од надлежен орган поради повреда на прописите за заштита на конкуренција.

Како значајна промена може да се спомене и скратување на постапката на пријавување и побарувања од страна на доверителите во постапката на ликвидација кога се објавува оглас дека друштвото се ликвидира, поточно од 30 дена од денот на објавата на интернет-страницата на Централниот регистар се скратува на 15 дена.

Со досегашните одредби од член 581 експлицитно се бараше отворање подружници како услов за странските трговски друштва и странските трговци - поединци да работат на територијата на РМ, додека согласно правилата на земјата од ЕУ, не треба да ги третира и условува на различен начин домашните и странските друштва. Со оглед на фактот дека во Р. Македонија домашните правни лица имаат избор дали да отворат подружница, со измените се определува обврска за организирање подружница за вршење дејност на територијата на РМ ако има регистрирано седиште, централна управа или главно место на вршење дејност во друга земја чие право бара од трговските друштва и трговците поединци запишани во трговскиот регистар да организираат подружница за да можат да вршат дејност на нејзината територија (принцип на реципроцитет).

Одредбите од законот (членови 597-605 од ЗТД) со кои се намалува максималниот износ, распонот и се утврдуваат фиксни износи на санкции за повреди на Законот за трговските друштва, нема да бидат предмет на анализа на овој текст.

III ЗАКЛУЧОК

За крај, да ги резимираме очекувањата и резултатите од измените и дополнувањата на Законот за трговските друштва од март 2010 година:

- ✎ јакнење на контролата на акционерите во друштвата кои котираат на берза и оние кои се со посебни обврски за известување врз менаџерските структури преку максимално зголемување на транспарентноста и можноста секој акционер да биде навремено и точно информиран за собранието на трговското друштво кое котира на берза, особено преку интернет-страницата;
- ✎ олеснување на остварувањето на акционерските права на собранија преку можност од електронско гласање, следење на собрание од оддалечена лока-

- ција, гласање со кореспонденција, електронско номинирање полномошници;
 - ✎ зајакнување на правната рамка за утврдување на резултатите од гласањето, поставување прашања до друштвото;
 - ✎ предвидени се казнени одредби за непочитување на соодветни членови од овој закон за остварување на акционерските права на собрание на друштвото.
- И последните измени и дополнувања на Законот за трговските друштва од февруари 2011 година се следниве:
- ✎ отстранување нотарски заверки од постапките на поднесување податоци во трговскиот регистар;
 - ✎ имплементација на мерка предвидена во планот за подобрување на деловната клима и опкружување во постапката за ликвидација;
 - ✎ правно-техничко подобрување на текстот на законот;
 - ✎ воспоставување правен основ за електронско поднесување пријава и документи за регистрирање трговско друштво; и
 - ✎ имплементирање на забелешката на ЕК во делот на прекугранично спојување.

ИЗМЕНЕТЕ ВО ЗАКОНОТ ЗА ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА И ВО ЗАКОНОТ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ И НИВНОТО ВЛИЈАНИЕ НА РАБОТАТА НА НОТАРИТЕ

Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје
д-р Арсен Јаневски, редовен професор
д-р Татјана Зороска-Камиловска, вонреден професор

1. ИЗМЕНИ ВО ЗАКОНОТ ЗА ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА ОД ЗНАЧЕЊЕ ЗА РАБОТЕЊЕТО НА НОТАРИТЕ

1.1. Вовед

Последниве шест години сведоци сме на голем број измени на законите во сферата на граѓанското правосудство, посебно кога станува збор за Законот за парничната постапка¹ и за Законот за извршување.² Забрзувањето на парничната постапка и обезбедувањето судење во разумен рок беа основниот мотив за реформа на парничното право која беше спроведена со донесувањето на ЗПП од 2005 година. При донесувањето на ЗПП од 2005 година, постоеше стручен консензус за суштествените прашања на реформата, иако пред да се пристапи на негово донесување не беа спроведени сериозни емпириски истражувања за критичните пунктови и тесни грла кои влијаеја на постапката да биде спора, неефикасна и скапа. Појдовните позиции на тој консензус беа **прво**, да се задржат достигнатите стандарди на правната заштита на граѓанските субјективни права, особено оние кои се однесуваат на правото на пристап до судот и фундаменталните процесни гаранции во постапката и **второ**, реформата на парничната постапка да биде целосно

насочена кон ослободување на судењето од преголеми процесни формалности и создавање еден побрз, поефикасен и поедноставен механизам на правна заштита. За остварување ефикасна, брза и ефтина заштита на повредените и загрозените граѓански субјективни права, беа ревидирани повеќе процесни начела и институти кои беа суштина на дотогашниот модел на парнично постапување. Така, беа направени системски измени на односот на начелото на диспозиција и официјалност, на расправното и истражното начело, начелото на материјална вистина и начелото на забрана на злоупотреба на процесните права, афирмација на инокосното судење, ново уредување на институтот доставување, нов концепт на подготвување на главната расправа, воведување писмен задолжителен одговор на тужба и нејзино санкционирање, напуштање на институтот мирување на постапката, воведување нови решенија за институтот изземање судија и судија поротник, начелна забрана на *beneficium novorum* во жалба, забрана на двократно укинување на првостепена пресуда, поострен процесен режим на некои посебни парнични постапки итн.

По донесувањето на ЗПП од 2005 година, тој неколку пати е менуван и дополнуван³, иако некои од тие измени и

¹ Законот за парничната постапка е објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 79/2005. Во натамошниот текст ќе биде употребувано скратено ЗПП од 2005.

² Законот за извршување е објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 35/2005. Во натамошниот текст ќе биде употребувано скратено ЗИ од 2005. Измените и дополнувањата на Законот за извршување се објавени во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 50/06, 129/06, 8/08, 83/09, 50/10, 83/10, 88/10, 171/10 и 148/2011. Пречистен текст на Законот за извршување е објавен во „Службен весник на Република Македонија“ во бр. 59/2011 година.

³ Закон за изменување и дополнување на Законот за парничната постапка (ЗИДЗПП 2008) објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 110/2008; Закон за дополнување на Законот за парничната постапка (ЗДЗПП 2009), објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 83/2009 и Закон за изменување и дополнување на Законот за парничната постапка (ЗИДЗПП 2010) објавен во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 116/2010, ЗИДЗПП од 2010 година почна да се применува една година по неговото влегување во сила (09.09.2011), освен одредбите од чл. 96 кои почнаа да се применуваат од 01.07.2011 година. Во месец јануари, Законодавно-правната комисија на Собранието на Република Македонија го утврди пречистениот текст на Законот за парничната постапка кој е објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 7 од 20 јануари 2011 година. Во натамошниот текст ќе биде употребувано скратено ЗПП - пречистен текст.

дополнувања не беа почнати да се применуваат. Донесувањето на последната новела на ЗПП (ЗИДЗПП од 2010), која е и најголема (има 101 член), уследи многу брзо, без посебни анализи и соодветни подготовки, со големи претензии, без јавни расправи и присуство на научната и стручната јавност, со можни потенцијално штетни последици на теренот на правната заштита. Некои од измените ја рушат конзистентноста на законскиот текст, а други оставаат впечаток дека „измените се цел на самите себе“ што не смее да се дозволи кога е во прашање еден закон како што е ЗПП. При вакви околности на научната и стручната јавност не им преостанува ништо друго освен *post festum* да ги оценуваат новите решенија и нивната издржаност. Во натамошните излагања во овој труд ќе се осврнеме само на измените на ЗПП кои се однесуваат и на работењето на нотарите⁴.

1.2. Новини во режимот на поднесоците

Новините што ги воведува ЗИДЗПП од 2010 година, во делот на поднесоците, се однесуваат на: определувањето на поимот поднесок, содржината на поднесокот и на постапувањето на судот по поднесокот.

Со поимот поднесок се опфатени и писмената кои се поднесуваат „по електронски пат до приемното одделение на надлежниот суд“. Поимот поднесоци, според член 15 од ЗИДЗПП од 2010 година, е проширен така што како поднесок не се смета само тужбата, одговорот на тужба, правните лекови и другите изјави, предлози и соопштенија што се даваат надвор од расправата се поднесуваат писмено, туку **и оние кои се поднесени по електронски пат до приемното одделение на надлежниот суд.**

Општото правило според кое поднесоците мора да бидат разбирливи и понатаму е задржано, но во поглед на содржината, новина е тоа **што се зголемува бројот на општите елементи кои го чинат минимумот што мора да го содржи**

секој поднесок за да се смета за уреден. Така, секој поднесок треба особено да содржи: означување на судот, име и презиме **поткрепени со доказ за лична идентификација**, живеалиште, односно престојувалиште на странките, односно фирмата и седиштето на правното лице **запишани во Централниот регистар на Република Македонија или друг регистар поткрепени со доказ од соодветниот регистар**, нивните законски застапници и полномошници, ако ги имаат, предметот на спорот, **вредноста на спорот**, содржината на изјавата и потпис на подносителот, **односно електронски потпис, електронска адреса и контакт-телефон** (чл. 15 ст.3 од ЗИДЗПП од 2010).

Покрај понапред наведените податоци од чл. 15 ст. 3 од ЗИДЗПП од 2010 г., поднесоците поднесени од адвокати, државен орган или орган на државна управа, единици на локалната самоуправа, правни лица **и лица кои вршат јавни овластувања**, покрај понапред наведените податоци, **треба да содржат и податоци за електронско сандаче за достава на писмената регистрирано согласно со закон (чл. 15 ст. 4 од ЗИДЗПП од 2010 г.).** Ако се има предвид наведената одредба според која се опфатени и лицата кои вршат јавни овластувања, **нотарите мора да ја почитуваат истата за да биде целосен нивниот поднесок упатен до судот (да го содржи сето она што е потребно за да може судот да постапи по него), а тоа значи дека треба да бидат и технички опремени.**

Во поднесокот странката е должна да го наведе и својот единствен матичен број на граѓанинот, **односно единствен матичен број на субјектот на уписот (ЕМБС) за правните лица** (чл. 15 ст. 4 од ЗИДЗПП од 2010 г.).

Во поглед на постапувањето на судот по неуредни поднесоци, измените на законот предвидуваат поостар режим на постапување чија цел е да се подигне нивото на писмена комуникација меѓу судот и

⁴ Опширно за измените и дополнувањата на ЗПП од 2010 година види: А. Јаневски, Т. Зороска-Камиловска, „Измените во парничното, вонпарничното и извршното законодавство на Република Македонија во светлото на актуелните трендови за забрзување на постапките“, Деловно право, Скопје, бр. 24 од 2011, стр. 15-62.

странките, што е прифатливо, но со оглед на тоа дека ЗИДЗПП од 2010 година, а е од 09.09.2011 година во примена, оправдано се поставува прашањето дали судовите се технички опремени да можат да примаат поднесоци по електронски пат. Нашите сознанија се дека судовите сè уште не се опремени за таква комуникација со странките. Иако ова решение е добро и е за поздравување, се чини дека е преурането. Имплементацијата на овие одредби бара време и средства за техничко опремување на судовите за нивна примена. Треба посебно да се нагласи дека поднесоците кои не го содржат сето она што е потребно да се постапи по нив (не ги содржат податоците кои се предвидени во ЗИДЗПП од 2010 г., или ако не се поднесени во доволен број примероци кога тие се поднесени во писмена форма), судот ќе ги отфрли ако се поднесени од полномошник, без да му укаже на потребата поднесокот да се исправи или дополни, како и да му даде рок за повторно поднесување на поднесокот. Законот не прави разлика дали е во прашање полномошник адвокат, дипломиран правник со или без правосуден испит вработен во правното лице кое го застапува или полномошник роднина по крв во права линија, брат, сестра или брачен другар, кои можат да бидат и лаици во правото.

Само ако поднесокот е поднесен од странка која нема полномошник, а е неразбирлив или нецелосен, судот го враќа на странката за исправка. Рокот за исправање и повторно поднесување го определува судот, но тој не може да биде подолг од 8 осум дена.

1.3. Новини во доставувањето

ЗПП од 2005 година внесе повеќе суштествени измени во делот на одредбите кои се однесуваат на доставувањето во парничната постапка. Според чл.

125 од ЗПП од 2005 година, писмената се доставуваат на неколку начини, и тоа: по пошта (во ваков случај судот сам ги упатува писмената до поштата), преку службено лице на судот, непосредно во судот, преку нотар или друго лице определено со закон.⁵ **Новина во доставувањето според ЗПП од 2005 г. во однос на ЗПП од 98 беше доставувањето преку нотар или друго лице определено со закон**, но беше изоставено доставувањето преку надлежен орган на општината.

Со донесувањето на Законот за извршување од 2005 година во член 40 став 1 алинеја 2 беше предвидена **можноста извршителот да врши достава на судски писмена**. Одредбата треба да се разбере така дека извршителот врши доставување судски писмена кои се во врска со извршувањето. Доставувањето судски писмена кои не се во врска со конкретното извршување што го спроведува извршителот, требаше посебно да биде уредено⁶, што е и направено со со донесувањето на ЗИДЗПП од 2010 година.⁷

1.3.1. Доставување преку нотар

Правниот основ за доставување преку нотар е содржан во чл. 125 од ЗПП од 2005 година. Во чл. 125 од ЗПП од 2005 година, покрај другите начини на доставување, е предвидено дека доставувањето во парничната постапка може да се врши и преку нотар. Овој начин на доставување најчесто се користи во случаите кога тужениот не може да се пронајде, а тужителот презел обврска да го бара и да се обиде да изврши достава преку нотар таму каде што ќе го пронајде, како и во случаите кога тужениот ја избегнува доставата преку пошта, па треба да се „изненади“ со нотарска поштенска пратка.

Доставувањето преку нотар, според ЗПП, се врши така што нотарот, на барање

⁵ За разлика од ЗПП од 2005 г., Законот за парничната постапка од 1998 година, од напред предвидените начини, ги познаваше само доставувањето по пошта, доставувањето преку овластен работник во судот, преку надлежен орган на општината, или непосредно во судот. Законот за парничната постапка од 1998 година е објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 33/98 и 44/2002, во натамошниот текст ќе биде употребувано скратено ЗПП од 98.

⁶ Така и К. Чавдар, Закон за извршување, коментари, објаснувања, практика и предметен регистар, Агенција „Академик“, Скопје, 2005, стр. 101.

⁷ Види член 24 од ЗИДЗПП од 2010 со кој се дополнува член 125 став 1 од ЗПП од 2005 година.

на овластено лице или орган⁸, по пошта или непосредно го доставува писменото и за тоа составува записник.

Ако некоја од странките тоа го побара, парничниот суд може со решение да одреди доставувањето на некое писмено да му се довери на нотар кој ќе го предложи странката. Против решението со кое се определува доставување да се изврши од страна на нотар не е дозволена жалба.

Кога судот ќе определи доставувањето да се изврши преку нотар, тој е должен писменото што треба да го достави заедно со решението да го стави во посебна обвивка и да му го предаде на нотарот.

Нотарот преку кој е определено доставување е должен да го изврши доставувањето согласно одредбите на ЗПП, при што тој ги има сите права и должности што ЗПП ги пропишува за доставувачите. Во вршењето на работите на доставувањето, нотарот може да го замени и нотарски заменик.

За приемот на писменото заради доставување и за дејствијата преземени заради доставување, нотарот составува записник. Нотарот без одлагање ги доставува до судот: заверениот препис на записникот за приемот на писменото заради доставување, потврдата за извршената достава, заверениот препис од записникот за доставувањето, односно недоставеното писмено, како и заверениот препис од записникот за преземените дејствија⁹.

Доставувањето преку нотар се определува по барање на странка која ќе изјави дека е подготвена да ги поднесе трошоците од овој начин на доставување и наградата. Странката е должна претходно да ги поднесе, односно да му ги авансира на нотарот трошоците и наградата предизвикани со доставувањето преку нотар. Ако странката не му ги плати на нотарот трошоците и наградата, нотарот не е должен да ја изврши доставата, за што ќе состави записник и ќе го извести судот.

Трошоците за доставувањето преку нотар влегуваат во парничните трошоци, ако судот оцени дека таквата достава била неопходна.

Со ЗИДЗПП од 2010 година членот 128 од ЗПП од 2005 година е изменет и дополнет така што сето она што е веќе понапред кажано за доставата преку нотар останува во целост, со тоа што во чл. 29 од ЗИДЗПП со кој чл. 128 од ЗПП од 2005 година станува чл. 129 во кој е бришана одредбата дека нотарот во вршењето на работите на доставата може да го замени и нотарски заменик, а додадено е дека покрај нотар, доставата може да ја врши и извршител. При доставувањето на писмената, извршителот исто како и нотарот ги има истите права и должности согласно ЗПП.

Извршителот за приемот на писмената заради доставување и дејствијата преземени заради доставување составува службена белешка.

1.3.2. Нова редакција на правилото „еднаш повикан, секогаш повикан“, (чл. 126 од ЗПП од 2005)

Крупна новина во ЗПП од 2005 година со која се сметаше дека ќе се зголеми брзината и ефикасноста на постапката беше воведувањето на правилото според кое: „Странката која е уредно поканета да присуствува на рочиште или пак е известена за преземање определено дејствие ако не се јави пред судот, судот нема натамошна обврска да ја повикува. По нејзино барање судот е должен во судот да ѝ врачи покана за денот и часот за одржување на рочиштето“. Иако во ЗПП од 2005 година тоа изречно не беше пропишано, рационално е да се смета дека судот може вака да постапи само ако странката по добивањето на уредната покана или известувањето за преземање определено дејствие не го извести судот дека има оправдани причини за изостанокот.

⁸ Бидејќи ЗПП од 2005 година во членот 128 ставови 1 и 2 изрично предвидува дека доставувањето преку нотар се врши само кога тоа го бара овластено лице или орган, односно кога тоа го бара странката, според нас судот не е овластен таква достава да определи по службена должност (јовдвлекле А. Јаневски, Т. Зороска-Камиловска) без да има барање од овластено лице или орган или од странка.

⁹ Согласно ЗИДЗПП од 2010 година, во ставот 5 од чл. 129 е предвидено дека заверениот препис на записникот, односно службената белешка за приемот на писменото, **доставата** и сите преземени дејствија заради доставување нотарот, односно извршителот без одлагање ќе ги достави до судот. Зборот „доставата“ треба да се толкува дека е во прашање потврда за извршената достава.

Ваквото решение во практиката предизвика различно толкување што беше и причина да се пристапи кон нова редакција на чл. 126 од ЗПП од 2005 година.

Со ЗИДЗПП од 2010 година, чл. 126 од ЗПП од 2005 година е изменет и дополнет така што **врз основа на изречна одредба судот нема натамошна обврска да ја повикува странката која е уредно поканета да присуствува на рочиште или пак е известена за преземање определено дејствие која не се јавила пред судот, без оглед на причината.**

Со ваквата формулација на чл. 126 ст. 1 од ЗИДЗПП од 2010 година основано се поставува прашањето дали заради забрзување на постапката не се повредува едно од фундаменталните процесни права на странката да биде сослушана во постапката.

Со цел да се обезбеди правото на странката да биде сослушана во постапката во ЗПП од 2005 година, беше пропишано дека на барање на странката судот е должен да ѝ врачи покана за денот и часот за одржување на рочиштето, а со ЗИДЗПП од 2010 година, и примерок од записникот во писмена или електронска форма, односно во форма на тонски запис од претходно одржаното рочиште. Ова е добро и оправдано.

Со ЗИДЗПП од 2010 година, во чл. 126 додаден е нов став 2 според кој: **„Ако судот поради која било причина не работи на денот на закажаното рочиште, е должен да го објави денот и часот на одржувањето на новото рочиште на својата веб-страница и на видно место во судот, а странката е должна да се информира за истото“.** Основано се поставува прашањето дали ваквото ново законско решение е издржано, ако се има предвид праксата на Европскиот суд за човековите права во Стразбур, во поглед на правото на странката да биде информирана, што е услов за реализација на нејзиното право да биде сослушана во постапката. Така, во предметот *Frette v. France*,¹⁰ Судот зазел став дека надлежниот суд

мора да ја извести странката за терминот на закажаното рочиште и дека не е доволно странката за тоа да може да дознае од списокот на закажани рочишта, што се наоѓа на огласната табла на судот. Од странката не може да се бара сама да следи на огласната табла на судот кога за нејзиниот предмет ќе биде закажано рочиште. Бидејќи ЗИДЗПП од 2010 година доставувањето на огласна табла на судот го изедначува со доставувањето на веб-страницата на судот (чл. 30 од ЗИДЗПП од 2010), се поставува прашањето дали новото решение од чл. 26, ст. 2 од ЗИДЗПП од 2010 со кое е изменет чл. 126 од ЗПП од 2005 година ги задоволува барањата на Европскиот суд за човековите права, што се однесуваат на правото на странката да биде информирана за активностите во постапката.

1.3.3. Измени во електронскиот начин на доставување

Електронскиот начин на доставување беше воведен со ЗИДЗПП од 2008 година, чија примена беше одложена за една година од неговото влегување во сила. Воведувањето на овој начин на доставување е за поздравување и заслужува внимание и почит. Но, неспорен факт е дека иако помина многу подолг рок отколку што беше предвидено за негова имплементација, тој до денес не е оперативен, а од друга страна, ЗИДЗПП од 2010 предвидува негови измени кои само создаваат привид дека се менува членот 126-а од ЗИДЗПП од 2008 г., иако во суштина во прашање е само негово дополнување со три нови става (2, 7 и 8). Во прашање е техничката неизводливост на некои решенија за што е потребно средства и време. Како потврда на ваквиот став е и одредбата содржана во чл. 27 од ЗИДЗПП од 2010 година, со кој што членот 126-а се менува и меѓу другото е наведено „доколку писменото кое се доставува по електронски пат содржи прилози за кои **нема техничка можност да се достават електронски**, судот во писменото кое го

¹⁰ Видете *Frette v. France*, Application No.36515/97, Judgement of 26.02.2002.

доставува ќе го извести примателот чие седиште, живеалиште или престојувалиште се наоѓа во седиштето на судот дека прилозите треба да ги подигне непосредно од судот во рок од три дена од денот на известувањето, а доколку во тој рок не ги подигне, се смета дека прилозите се доставени“ (став 7 од член 126-а од ЗИДЗПП од 2010 година). Доставата на прилозите предвидени во став 7 од членот 126-а од ЗИДЗПП од 2010 година, до примателот чие седиште, живеалиште или престојувалиште е надвор од седиштето на судот, се врши на еден од начините определени во членот 125 став 1 од ЗИДЗПП од 2010 година. Од наведените одредби сосема е јасно дека на воведувањето на електронскиот начин на доставување ќе треба уште да се работи за да се создадат технички можности за негова имплементација, а потоа тоа да се нормира за да може тоа да се операционализира.

Што се однесува на доставувањето на писмената на адвокати, државни органи, односно органи на државната управа, единици на локалната самоуправа, правни лица и на лица на кои им се пренесени јавни овластувања, со ЗИДЗПП од 2010 година во чл. 125-а е укинат ставот 2 од членот 125-а од ЗИДЗПП од 2008 година во кој беше предвидено дека ако доставата по електронски пат не е можна или има тешкотии, ќе се врши на друг начин согласно член 125 од ЗПП од 2005 година, а сега во членот 125-а кој има само еден став е предвидено таа да се врши по електронски пат. Меѓутоа, иако Законот е во примена, техничка можност за тоа нема.

1.3.4. Доставување по пат на оглас

Кај доставувањето по пат на оглас, кон кој се прибегнува кога не може да се изврши реално доставување, новина е воведувањето на можноста покрај на огласната табла на судот, писменото да се објави и на веб-страницата на судот, со што по истекот на рокот од осум дена од објавувањето се смета дека е

извршено уредно доставување. Во членот 30 од ЗИДЗПП од 2010 година, со кој се менува членот 129 од ЗПП од 2005 година, кој сега станува член 128 во ставот 2, во првата реченица е предвидено кумулативно објавата да се изврши и на огласната табла на судот и на веб-страницата на судот, а според втората реченица од истиот став, се смета дека доставата е извршена уредно по истекот на осум дена од денот на објавувањето на писменото на огласната табла на судот или на веб-страницата на судот. Според нас, во прашање е редакциска грешка која би требало да се исправи затоа што создава забуна. Имено, или ќе треба кумулативното објавување да се брише и да биде алтернативно, или ќе треба сврзникот „или“ да се замени со сврзникот „и“ за да нема недоумици кога е уредно објавувањето. Додека тоа не се направи, според нас, доставата ќе биде уредна по истекот на осум дена било од денот на објавувањето на писменото на огласната табла на судот, било по објавувањето на веб-страницата на судот.

1.3.5. Измени кои се однесуваат на личното доставување

Со ЗИДЗПП од 2010 година се воведени суштествени новини во поглед на личната достава. Така, со членот 32 став 1 од ЗИДЗПП од 2010 година со кој се дополнува ставот 1 од ЗПП од 2005 година е направено многу важно редакциско дополнување со тоа што се додадени зборовите „која е физичко лице“, се отстранува една дилема, а тоа е дека личната достава како што е уредена со ЗПП се однесува само за физичките лица. Доставата на правните лица е уредена со други одредби.

Според член 32 став 2 од ЗИДЗПП од 2010 година, со кој се менува членот 137 став 2 „Писменото за кое со овој закон е определено дека треба лично да се достави, му се предава непосредно на лицето на кое му е испратено. Ако лицето на кое писменото мора лично да му се достави не се затече таму каде

што треба да се изврши доставувањето, писменото ќе му се испрати препорачано по пошта. Ако писменото не биде подигнато во рок од осум дена од денот на известувањето дека писменото треба да го подигне, ќе се смета дека доставата е уредно извршена“. На овој начин како што е уредена личната достава, со изостанувањето на вториот обид да се изврши лична достава, нема сомнение дека институтот лична достава ја губи својата смисла. Бидејќи по првиот безуспешен обид за лична достава доставувачот воопшто не го известува адресатот за извршениот обид за доставување, ниту пак го информира дека постои писмено кое адресатот треба да го прими, туку веднаш писменото го праќа со препорачана пратка по пошта, личното доставување според ЗИДЗПП скоро воопшто да не отстапува од начинот на обичното доставување. Ако се има предвид дека целта и суштината на личното доставување е да се намали ризикот од незапознавање со писмената кои имаат посебно значење за положбата на странката во постапката, крајно дискутабилно е дали ваквото решение може да се смета за унапредување на системот на правната заштита. Според нас, нема сомнение дека ваквото решение не е добро и што поскоро треба да се измени. Ако ништо друго, тогаш да се врати старото решение кое беше содржано во членот 7 од ЗИДЗПП од 2008 година, со кој според членот 137 став 2 беше предвидено „Ако лицето на кое писменото мора лично да му се достави не се затече таму каде што треба да се изврши доставувањето, доставувачот ќе му остави писмено известување кај еден од неговите полнолетни членови на домаќинството или на лице кое работи на исто место да дојде во определен ден и час во судот заради примаме на писменото. Ако лицето не дојде да го прими писменото, а доаѓањето не го оправда во рок од три дена сметано од денот кога тоа е повикано во судот да го прими, тогаш писменото ќе се прати препорачано по пошта“. Ако писменото не

биде подигнато во рок од осум дена од денот на известувањето дека писменото треба да го подигне, ќе се смета дека доставата е уредно извршена.

2. ИЗМЕНИ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ ОД ЗНАЧЕЊЕ ЗА РАБОТЕЊЕТО НА НОТАРИТЕ

2.1. Законска основа за извршување врз основа на веродостојна исправа

До отпочнувањето со примената на ЗИ од 2005 година извршување се спроведуваше врз основа на извршна исправа и врз основа на веродостојна исправа. Со отпочнувањето на примената на ЗИ од 2005 година, од мај 2006 година, основ за извршување беше само извршна исправа. Причина за исклучување на веродостојната исправа како основ за извршување беше фактот што според ЗИ од 2005 година, извршувањето се спроведува од извршител без претходно да се донесе решение (да се даде дозвола) за извршување. Иако веродостојните исправи врз основа на кои судот можеше да спроведе извршување и го спроведуваше извршувањето имаат висок степен на веројатност со кој се докажува постоењето определено втасано парично побарување, тие не содржат изјава со која должникот се согласува да не му биде дадена загарантираната правна заштита, па затоа доверителот кој не може да го наплати своето втасано парично побарување што го докажува со веродостојна исправа, треба да води парнична постапка (и тоа посебна парнична постапка за издавање платен налог) во која судот ќе му наложи на должникот во определен рок да му го исплати паричното побарување. Неможноста извршителите да спроведуваат извршување врз основа на веродостојна исправа резултира со рапидно зголемување на бројот на постапките за издавање платни налози врз основа на веродостојни исправи што дополнително ги оптовари судовите со голем број предмети и практично ефектот којшто беше постигнат со трансферот на предметите од

судот кај извршителите не можеше да дојде до полн израз. Оптоварување за судовите беше и тоа што во надлежност на судовите останаа започнатите, а незавршени извршни предмети каде што постапките требаше да завршат до 31 декември 2008 година, од кои еден голем број беа предмети каде што извршувањето требаше да се спроведе врз основа на веродостојна исправа.

Излезот од ваквата ситуација се најде во трансферот на судските работи кои не претставуваат правораздавање во вистинска смисла на зборот на други субјекти, па така за втасаните парични побарувања за кои судот издаваше платни налози врз основа на веродостојна исправа, а за кои до отпочнувањето на примената на ЗИ во 2006 година, доверителите можеа да бараат извршување без претходно да биде издаден платен налог, со ЗИДЗИ од 2009 година се пренесоа во надлежност на нотарите. **Според одредбите на ЗИДЗИ од 2009 година, нотарите добија изворна надлежност да можат по предлог на доверителот да донесат решение со кое ќе дозволат извршување врз основа на веродостојна исправа за втасани парични побарувања, кое решение ќе претставува основ за спроведување извршување.** Примената на одредбите од ЗИДЗИ од 2009 година, кои се однесуваа на можноста нотарите да донесуваат решенија со кои ќе дозволат извршување врз основа на веродостојна исправа, беше предвидена за 1 јули 2010 година, а потоа со ЗИДЗИ од 2010 година, одложена за 1 јули 2011 година.¹¹

Согласно ЗИДЗИ од 2009 година, основа за извршување е и решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа донесено од нотар¹² и истото претставува извршна исправа¹³.

Покрај изворната надлежност што ја добија нотарите според ЗИДЗИ од 2009 година, добија и доверена надлежност според член 13 од ЗИДЗИ.

2.2. Постапка за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа донесено од нотар

2.2.1. Поведување и месна надлежност

Постапката за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа е уредена со одредбите на ЗИДЗИ од 2009 година во членовите од 16-а до 16-ж.

Постапката за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа од нотар се поведува со предлог (чл. 16-а од ЗИДЗИ од 2009 година). Предлогот го поднесува доверителот до нотарот на чие подрачје има живеалиште, односно престојувалиште должникот - физичко лице, односно седиштето на должникот - правно лице. Ако на подрачјето на кое должникот - физичко лице има живеалиште, односно престојувалиште, односно на седиштето на правното лице има именувани повеќе нотари, доверителот по свој избор одлучува на кој од можните нотари од тоа службено подрачје ќе му го достави предлогот (чл. 16-а од ЗИДЗИ од 2009 година). Со вака редактираната одредба е исклучена можноста да се применуваат одредбите на ЗПП за посебните видови месна надлежност. Ако наместо предлог до нотар биде поднесена тужба до судот, судот тужбата ќе ја отфрли, освен ако тужителот не го стори веројатно постоењето правен интерес за издавање на платен налог. Предлогот се поднесува во доволен број примероци, за нотарот, за должникот (должниците ако ги има повеќе) и еден примерок за доверителот.

¹¹ Одредбите кои се содржани во ЗИДЗИ од 2009 година според кои во надлежност на нотарот е донесувањето решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа за втасани парични побарувања, треба да се префрлат во Законот за нотаријатот. Ова е од причини што донесувањето решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа за втасани парични побарувања е изворна надлежност на нотарот. Сметаме дека е потребно да се промени и видот на актот што го донесува нотарот, па така наместо „решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа“, истиот да гласи „нотарски платен налог“.

¹² Види член 2 ст. 1 од ЗИДЗИ од 2009 година, „Службен весник на Република Македонија“, бр. 83/2009.

¹³ Види член 3 од ЗИДЗИ од 2009 година, „Службен весник на Република Македонија“, бр. 83/2009.

Предлогот за донесување решение за дозвола за извршување врз основа на веродостојна исправа треба да содржи: 1) барање за донесување решение со кое се задолжува должникот да го плати паричното побарување кое произлегува од исправата во определен рок; 2) барање за донесување решение со кое се дозволува извршување за наплата на износите со кои се задолжува должникот да го плати паричното побарување кое произлегува од исправата заедно со наведените трошоци. Покрај овие две барања, предлогот треба да содржи: а) означување на нотарот кој треба да постапува по предлогот; б) податоци за доверителот и должникот, со нивно име, фирма, адреса, ЕМБГ, ЕМБС, нивните сметки во банка, како и сето она што е потребно за идентификација и пронаоѓање на странките (податоци коишто треба да ги содржи секој поднесок); в) веродостојна исправа (исправи) врз основа на која (кои) се бара нотарот да донесе решение со кое ќе го задолжи должникот да му го плати паричното побарување; г) видот и обемот (износот) на побарувањето; д) времето на исполнување на обврската и нејзината пристигнатост; е) писмена изјава од доверителот дека пристигнало побарувањето, ако од веродостојната исправа не се гледа кога пристигнува побарувањето; е) трошковник кој треба да ги содржи износите кои треба да ги плати должникот во врска со поднесениот предлог на доверителот; ж) доказ дека е платена судската такса; з) други наводи кои би биле од значење за да може нотарот да постапува по предлогот и потпис на подносителот на предлогот.

2.2.2. Основ за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа

Предлогот за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа се поднесува за пристигнато парично побарување кое се докажува со веродостојна исправа приложена кон предлогот во оригинал или во заверен препис кај нотар (член 16-в од ЗИ).

Првиот услов за да може нотарот да донесе решение со кое го дозволува извршувањето врз основа на веродостојна исправа е да станува збор за парично побарување. Паричното побарување да е пристигнато (втасано). Ако од веродостојната исправа не се гледа кога пристигнува побарувањето, нотарот ќе донесе решение со кое се дозволува извршувањето, ако доверителот поднесе писмена изјава дека пристигнало побарувањето и ако го означил денот на пристигнатоста.

Вториот услов за донесување решение со кое се дозволува извршување е веродостојната исправа со кое се докажува пристигнатото парично побарување да биде приложена во оригинал или заверен препис кај нотар.

Во поглед на веродостојната исправа која се приложува кон предлогот, законот е дециден и не дава можност за поинакво толкување. Веродостојната исправа треба да биде приложена во оригинал или во заверен препис кај нотар. Затоа, не би можела да се примени одредбата од член 472 став 2 од ЗПП, според која е пропишано дека: „Исправата врз основа на која се издава платен налог според членот 418 од овој закон (ЗПП) не мора да биде приложена во оригинал или во заверен препис. Доволно е ако преписот на таквата исправа го заверил овластениот орган на правното лице“.¹⁴

ЗИ таксативно го определува кругот на исправите кои се сметаат за веродостојни исправи, но не дава дефиниција за тоа што е веродостојна исправа. Во секој случај, поимот веродостојна исправа

¹⁴ Во теоријата има автори според кои евентуално, врз основа на одредбите на член 10 од ЗИ за сообразна примена на ЗПП, би можело да се размисли и практиката да прифати примена на одредбата од член 472 став 2 од ЗПП, со која е пропишано дека исправата врз основа на која се издава платен налог според членот 418 од ЗПП (веродостојна исправа од член 16-в ст. 2 од ЗИ) не мора да биде приложена во оригинал или во заверен препис, туку е доволно ако преписот на таквата исправа го заверил овластениот орган на правното лице. Види: Кирил Чавдар, Кимо Чавдар, Закон за извршување, со коментари, судска практика, обрасци за практична примена и предметен регистар, Академик 2011, стр. 93.

во смисла на ЗИ треба да се прифати само како ознака на определени исправи врз основа на кои може нотарот да донесе решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа. Во набројувањето коешто е дадено во членот 16-в став 2 од ЗИ, како веродостојни исправи се наброени како јавните, така и низа приватни исправи. Поимот јавна исправа за потребите на ЗПП е даден во член 215 од ЗПП, а со сообразна примена на одредбите на ЗПП може да се примени и во постапката за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа.¹⁵ **Според член 16-в од ЗИ, веродостојна исправа, во смисла на овој закон, е фактура, меница и чек со протест и со повратна сметка, кога е тоа потребно за засновање на побарување, јавна исправа, извод од заверени деловни книги, според закон заверена приватна исправа и исправи кои според посебни прописи имаат значење на јавна исправа. Како фактура се смета и пресметка на камата. Меницата, чекот, изводот од заверени деловни книги, фактурата и пресметката на камата, се приватни исправи и кога врз нив е засновано побарување се основ за донесување решение со кое се дозволува извршување.**

За разлика од ЗИ во кој таксативно е наведено што се смета за веродостојна исправа, во ЗПП веродостојните исправи врз основа на кои судот издава платен налог не се наброени таксативно, туку се наведени заради пример, користејќи ја формулацијата „како веродостојни исправи се сметаат особено“: 1) јавни исправи; 2) приватни исправи на кои потписот на обврзникот го заверил органот надлежен за заверување; 3) меници и чекови со протест и со повратни сметки ако тие се потребни за засновање барање; 4) изводи од заверени деловни книги; 5) фактури; и 6) исправи кои според посебни прописи имаат значење на јавни

исправи. **Во набројувањето на веродостојните исправи во ЗИ и ЗПП нема разлика. Разликата помеѓу ЗИ и ЗПП е во тоа што во ЗИ таксативно се наведени, а во ЗПП заради пример.** Таксативното набројување би требало да се припише на причините на правната сигурност (*nulla executio sine titulo*). Се чини дека немало причини за различен пристап на утврдување на листата на веродостојните исправи врз основа на кои се издава платен налог и врз основа на кои се донесува решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа, затоа што и доверителот и должникот подеднакво се заштитени и можат со изјавување на приговор да го спречат настапувањето на правосилноста на решението, односно платниот налог.

За да биде веродостојната исправа, подобна да може нотарот да донесе решение врз основа на кое ќе дозволи извршување, во неа треба да е назначен доверителот, должникот, видот и обемот на побарувањето и времето на исполнување на обврската. Посебно треба да се нагласи дека законодавецот во членот 16-в, во ставот 3 од ЗИДЗИ од 2009 година пропишува дека во решението за извршување треба да биде содржано решение со кое се задолжува должникот да плати (значи во решението мора да има задолжување за должникот да плати врз основа на веродостојна исправа) и дозвола за извршување на тоа плаќање. Решението за извршување треба да содржи две изреки, и тоа: решение со кое се задолжува должникот да го плати паричното побарување кое произлегува од исправата во определен рок; решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојната исправа од која произлегува основаноста на паричното побарување. Во поткрепа на ваквиот став е одредбата содржана во член 16-б од ЗИДЗИ од 2009 г., според која предлогот

¹⁵ Според член 215 од ЗПП, јавна исправа е: „Исправа што во пропишана форма ја издал државен орган или орган на државната управа во границите на својата надлежност, како и исправа што во таква форма ја издала организација или друга институција при вршење јавно овластување што ѝ е доверено со закон или со одлука на орган на општината заснована врз закон (јавна исправа) ја докажува вистинитоста на она што се потврдува или определува во неа“.

за донесување решение за дозвола за извршување врз основа на веродостојна исправа содржи барање за донесување решение со кое се задолжува должникот да го плати паричното побарување, како и барање за донесување решение со кое се дозволува извршување. Нотарот мора да ги има предвид двете барања. За да донесе решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа, претходно мора да одлучи по барањето за донесување решение со кое се задолжува должникот да го плати паричното побарување кое произлегува од исправата во определен рок. Ако во решението за извршување не би била содржана обврската на должникот (плаќање парично побарување), тогаш не би имало потреба од спроведување извршување.

Ако од веродостојната исправа не се гледа кога пристигнува побарувањето, нотарот ќе донесе решение со кое се дозволува извршувањето, ако доверителот поднесе писмена изјава дека пристигнало побарувањето и ако го означил денот на пристигнатоста (чл. 16-в ст. 4 од ЗИДЗИ од 2009 година).

2.2.3. Видови веродостојни исправи

а) Јавни исправи - Јавна исправа како веродостојна исправа треба да се смета исправата која во пропишана форма ја издал државен орган во границите на својата надлежност, како и исправите кои во таква форма ги издало правно или физичко лице во вршењето јавни овластувања кои им се доверени со закон или пропис заснован на закон. Од наведеното произлегува дека за да биде една исправа јавна, треба да бидат исполнети три услови, и тоа: 1) да е издадена од овластено тело или лице; 2) да е издадена во пропишана форма; и 3) да е издадена во рамките на надлежностите, односно јавните овластувања на издавачот. Ако недостасува кој било од овие елементи, таквата исправа го нема својството на јавна исправа. Јавната ис-

права, по правило, ја докажува вистинитоста на она што се потврдува или определува во неа. Приложената исправа на определен начин претставува гаранција дека побарувањето постои. Во случај на сомневање во поглед на автентичноста на исправата, може да се бара за тоа да се изјасни телото, односно лицето кое ја издало исправата. Ако се застане на ставот дека исправата е автентична, тогаш оној пред кој е презентирана е врзан за законската претпоставка за вистинитоста на содржината на исправата.

Правилото за доказната сила на јавните исправи со кои нешто се потврдува е *praesumptio iuris tantum* и е допуштено да се докажува дека во јавната исправа не-вистинито се утврдени факти или дека исправата е неправилно составена. Докажувањето дека исправата не е правилно составена го опфаќа докажувањето дека исправата не е издадена од она тело или лице кое во исправата е означено како издавач и дека по својата содржина исправата не одговара на изворникот или дека не е составена во пропишаната форма. Ако на исправата нема надворешни недостатоци (во поглед на формата, печатот, потписот и сл.) за нејзината автентичност, правилото на товарот на докажувањето паѓа на оној којшто ја оспорува автентичноста на исправата. Во спротивно, ако има надворешни недостатоци кои оправдано предизвикуваат сомневање во нејзината автентичност, товарот на докажување паѓа на оној кој се повикува дека таа исправа е јавна. Ако автентичноста на исправата е неспорна, товарот на докажувањето на не-вистинитоста на фактите утврдени во исправата паѓа на оној кој ја оспорува нивната вистинитост. Нотарот има право ако се посомнева во автентичноста на јавната исправа да побара да се изјасни субјектот кој на неа е означен како издавач.

Покрај домашните јавни исправи, постојат и странски јавни исправи. Ако со меѓународен договор не е нешто друго предвидено, странските јавни исправи кои се прописно заверени, под

услов на взаемност, имаат иста доказна сила како и домашните јавни исправи. Со исправата која е составена на странски јазик се поднесува и заверен превод на службениот јазик на земјата во која се поднесува.

Со јавните исправи се изедначени и исправите кои според посебни прописи се сметаат за јавни исправи.

Јавните исправи можат да бидат веродостојни исправи ако го содржат сето она што мора да го има секоја веродостојна исправа, а тоа е: да се наведени доверителот, должникот, предметот, видот, обемот и времето на исполнувањето на обврската.

б) Приватни исправи заверени според закон - Приватни исправи се сите оние кои не се јавни, значи не само оние кои ги издало некое физичко лице. Приватната исправа да може да биде веродостојна исправа, мора според законот да ја има предвидена содржина за веродостојна исправа. Тоа редовно ќе бидат двостраните или едностраните правни дела кои содржат диспозиција на должникот за постоење негова обврска спрема доверителот. Потписот на таа исправа мора да биде заверен. Заверката ја врши нотар. Приватните исправи на кои е заверен потписот на издавачот не се изедначени во поглед на доказната сила со јавните исправи. Значење на јавна исправа има само клаузулата со која нотарот врши солемнизација. Ако е заверен само потписот, доказна сила на јавна исправа има само констатацијата дека тоа лице е потписник на таа исправа. Ако е заверен ракописот, тогаш со тоа се потврдува кој е автор на текстот, но не и вистинитоста на содржината на текстот. Ако е заверен препис на изворникот, со тоа се потврдува идентитетот на содржината на изворникот и преписот, а не се потврдува автентичноста и содржината на исправата.

в) Меница и чек - Меницата е хартија од вредност по наредба со која нејзиниот издавач (трасант) издава безусловен налог на друго лице (трасат) на корисникот

на меницата (ремитент) да му исплати одредена сума пари, или самиот издавач ветува дека ќе ја изврши таа исплата. Меницата како хартија од вредност мора да ги исполнува сите претпоставки од кои зависи нејзината полноважност. Во спротивно, таа не може да биде веродостојна исправа. Меницата мора да содржи: 1) ознака дека е меница, напишана на јазикот на кој е составена; 2) безусловен упат да се уплати одредена сума пари; 3) името на оној кој треба да плати (трасат); 4) означување на доспеаноста; 5) местото каде треба да се изврши плаќањето; 6) името на кого или по чија наредба треба да се плати (ремитент); 7) означување на денот и местото на издавање на меницата; и 8) потпис на оној кој ја издал меницата (трасант).

Чекот е хартија од вредност по наредба со кој издавачот му дава налог на друго лице на корисникот на чекот да му исплати одредена сума пари од неговото покритие. Она што е понапред наведено за меницата на соодветен начин при донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа важи и за чекот.

Според ЗИ, предвидено е со меницата и чекот да бидат приложени протест и повратна сметка, кога е тоа потребно за засновање на побарување, на пример во случај кога имателот на меницата има намера да го оствари своето право на регрес против индосантот, трасантот и другите кои презеле обврска, затоа што таа не е во целост или делумно исплатена до втасаноста.

г) Фактура - Фактура или сметка, според ЗИ, е веродостојна исправа врз основа на која нотарот може да донесе решение со кое го дозволува предложеното извршување. Фактурата ја издава доверителот и ја доставува на должникот за испорачана стока или извршена услуга. За да биде веродостојна исправа врз основа на која ќе може да се дозволи извршување, фактурата треба да ги содржи сите битни елементи: име и презиме ако е во прашање физичко лице и ЕМБГ,

фирма и ЕМБС, адреса, сметка и даночен број, кој ја испорачал стоката или ја извршил услугата (продавач); име и презиме ако е во прашање физичко лице и даночен број, фирма и ЕМБС, адреса и даночен број на кого му е испорачана стоката или извршена услугата (купувач); место на издавање на фактурата и број и датум; количина и ознака на испорачаната стока, видот и количината на извршените услуги; датум на испорачаната стока и извршените услуги; цената за испорачаната стока и извршените услуги; износот на данокот и вкупниот износ на цената со данок; рокот на плаќање и сметка на која треба да се изврши плаќањето. Фактурата би требало да има потпис и печат од овластено лице. Не би требало да им се признае својство на веродостојна исправа на сметките за плаќање во готово за испорачана стока или извршена услуга кои се издаваат од фискални каси, затоа што не може од нив да се види на кого му се издава сметката за испорачаната стока или извршената услуга.

Според ЗИ, како фактура се смета и пресметката на камата. Според тоа, сè што е наведено за фактурата како веродостојна исправа врз основа на која може да се дозволи извршување, важи и за пресметката на камата.

Во поглед на прашањето дали фактурата мора да биде приложена во оригинал или во заверен препис кај нотар, со оглед на тоа дека фактурите се изготвуваат во повеќе примероци од кои првиот примерок (изворникот) се доставува на должникот, сметаме дека кој било од тие примероци на изворникот кој има оригинален потпис од овластено лице и печат дека е во согласност со одредбата од став 1 од чл. 16-в од ЗИ според кој се бара веродостојната исправа да биде приложена кон предлогот во оригинал или заверен препис кај нотар. Ова се однесува и за изводот од заверени деловни книги. Само фотокопија на фактурата или изводот од деловни книги без оригинален потпис на овластено лице и печат од доверителот

не би можеле да се сметаат за веродостојни исправи.

д) Извод од заверени деловни книги
- Веродостојни исправи се изводите од заверени деловни книги кои се заверуваат од страна на овластени тела и лица пред почетокот на нивното користење, но како деловните книги веќе долго време престанаа да се заверуваат, практиката ја протолкува наведената синтагма „извод од заверени деловни книги“, како „заверен извод од незаверени деловни книги“. Тие исправи ги составуваат лица кои ги водат деловните книги, најчесто самите доверители или лица на кои доверителите им го довериле водењето на нивното сметководство.

Изводите од деловните книги, изводите од книговодствената евиденција, изводите од конта, изводите од рати на кредити, аналитичките картици и сл. можат да бидат веродостојни исправи ако деловните книги во поглед на содржината и начинот на нивното водење се водат според сметководствените и даночните прописи.

За вистинитоста на изводите од деловните книги со својот потпис гарантираат застапниците според закон или лицата на кои тие им ги пренеле своите овластувања, со тоа што исправите коишто се составени со помош на електронски сметачи можат наместо потпис, да имаат факсимил или друга препознатлива ознака на лицето коешто ги составило. Веродостојноста на изводот од деловните книги може да ја потврди и нотар.

2.3. Постапување по предлогот за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа

По приемот на предлогот за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа, нотарот испитува дали истиот е допуштен и основан. За да биде предлогот допуштен и основан, истиот треба да е поднесен од овластено лице и да се однесува на пристигнато парично побару-

вање кое произлегува од веродостојната исправа и кое се докажува со веродостојна исправа, која треба да биде приложена во оригинал или во заверен препис од нотар. Пристигнатоста на побарувањето треба да произлегува од веродостојната исправа. Ако од веродостојната исправа не се гледа кога пристигнува побарувањето, доверителот треба да поднесе писмена изјава дека побарувањето пристигнало со назначување на денот кога побарувањето пристигнало. Веродостојната исправа треба да биде од кругот на веродостојните исправи коишто се таксативно наведени во членот 16-в од ЗИДЗИ од 2009 година. Ако нотарот оцени дека предлогот за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа е допуштен и основан, ќе донесе решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа и тоа решение ќе го достави до странките. Ако нотарот оцени дека предлогот за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа не е допуштен или основан, ќе го препрати предметот до надлежниот суд за натамошно постапување и одлучување како да е поднесена тужба.

Нотарот кога ќе го добие предлогот, испитува дали истиот е уреден. За да биде предлогот уреден, треба да ги содржи сите елементи кои се предвидени со закон. Предлогот треба да содржи барање за донесување решение со кое се задолжува должникот да го плати паричното побарување кое произлегува од веродостојната исправа во определен рок, како и барање за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа. Покрај овие две барања, во предлогот треба да бидат наведени податоци за доверителот (име и презиме, живеалиште или престојувалиште за физичко лице (адреса) и ЕМБГ, ако е во прашање правно лице, назив, односно фирма на правното лице со назначување на седиштето според податоците од Централниот регистар и ЕМБС; податоци за долж-

никот (истите податоци како и за доверителот без ЕМБГ кога е физичко лице должник), со тоа што должникот има обврска кога поднесува каков било поднесок до нотарот да го наведе неговиот ЕМБГ; видот и обемот на побарувањето; времето на исполнување на обврската и нејзината пристигнатост; писмена изјава од доверителот дека барањето пристигнало, ако тоа не се гледа од веродостојната исправа; ако побарувањето е пренесено на трето лице, доказ дека побарувањето преминало на трето лице.

Ако нотарот оцени дека предлогот за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа не е уреден, ќе му го врати на доверителот да го уреди со укажување во што се состои неуредноста и ќе му определи рок од осум дена сметано од денот на приемот на известувањето дека предлогот е неуреден. Ако доверителот не го достави предлогот во определениот рок, предлогот ќе се смета дека е повлечен. Ако доверителот го достави предлогот, а предлогот не е уреден согласно со дадените насоки, нотарот ќе донесе решение со кое предлогот ќе го отфрли. Против решението на нотарот со кое се отфрла предлогот на доверителот дозволена е жалба во рок од осум дена, сметано од денот на добивањето на решението. Жалбата се изјавува до надлежниот основен суд на чие подрачје е седиштето на нотарот кај кој бил поднесен предлогот.

2.4. Содржина на решението за извршување

Решението за извршување треба да го содржи сето она што го содржи една извршна исправа која е подобна за извршување. Сепак, решението за извршување е специфично по својата содржина затоа што има два диспозитива, и тоа: првиот диспозитив се однесува на тоа дека се усвојува барањето со кое се задолжува должникот да плати, а вториот диспозитив се однесува на тоа дека се дозволува извршување врз основа на веродостојна

исправа. Во таа смисла, првиот диспозитив на решението за извршување треба да содржи податоци за доверителот и должникот, како и предметот, видот, обемот и времето на исполнувањето на обврската (чл. 17, ст. 1 ЗИ).

2.5. Приговор против решението со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа

Ако нотарот донесе решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа, истото ќе го достави до странките. Решението со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа треба да содржи поука дека должникот има право да поднесе приговор. Приговорот се поднесува до нотарот кој го донел решението. Должникот против ова решение може да поднесе приговор во рок од осум дена од денот на приемот на решението (чл. 16-д од ЗИДЗИ од 2009 година). Законот не предвидел поради кои причини должникот може да поднесе приговор и дали тие треба да бидат образложени. Иако во законот не се наведени причините поради кои може должникот да поднесе приговор, причините можат да бидат различни, и тоа: дека должникот го намирил побарувањето; дека побарувањето е застарено; дека воопшто не му должи на доверителот; дека побарувањето не е пристигнато; дека за истото побарување веќе е правосилно пресудено; дека нотарот не е месно надлежен; дека во прашање е побарување за кое има услов, а условот не е исполнет и слично. Бидејќи претходно должникот немал можност да се запознае со предлогот на доверителот, должникот во приговорот треба да ги наведе фактите и доказите за побиваниот дел на решението. Во суштина приговорот ќе преставува писмен одговор на тужба, па затоа во него треба да бидат наведени факти и докази во поглед на побиваниот дел на решението.

По приемот на приговорот, нотарот кој го донел решението испитува дали тој е

навремен, дали е дозволен и дали го содржи сето она што треба да содржи. Приговорот е навремен ако е поднесен во рок од осум дена од денот на приемот на решението. Приговорот не е дозволен ако е поднесен од неовластено лице или лице кое нема правен интерес за поднесување приговор. Приговорот е нецелосен ако не е јасен, ако не е потпишан и ако нема можност да се определи за кое решение се работи. Ако нотарот утврди дека приговорот против решението кое го донел тој е ненавремен, недозволен или нецелосен, ќе донесе решение за отфрлање на таквиот приговор. Ако нотарот утврди дека приговорот против решението врз основа на веродостојна исправа е навремен, дозволен и целосен, ќе ги достави списите до основниот суд на чие подрачје е седиштето на нотарот кај кој е поднесен приговорот, за спроведување постапка по повод приговорот и донесување одлука согласно со одредбите на Законот за парничната постапка за постапување по приговор за платен налог.

Ако против решението што го донел нотарот со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа должникот не изјавил приговор, односно нотарот во рок од осум дена по приемот на решението од страна на должникот не прими приговор, или ако примил приговор, но истиот го отфрлил како ненавремен или недозволен, во таков случај нотарот ќе стави потврда за правосилност и извршност на решението со кое се дозволува извршување (чл. 16-ѓ од ЗИДЗИ од 2009 година). Во членот 16-ѓ од ЗИДЗИ од 2009 година, законодавецот направил очигледен превид со тоа што не ја опфатил и ситуацијата кога нотарот го отфрлил приговорот на должникот против решението за извршување врз веродостојна исправа кој бил нецелосен (нејасен, непотпишан, без можност да се определи за кое решение се работи), затоа што и во таков случај нотарот треба да стави потврда на правосилност и извршност на решението со кое се дозволува извршување. Нотарот треба да постапи на овој

начин затоа што согласно член 16-д став 2 од ЗИДЗИ од 2009 година, кога нотарот ќе утврди дека приговорот на должникот е нецелосен, ќе донесе решение со кое го отфрла таквиот приговор и решението станува правосилно. Бидејќи решението на нотарот станало правосилно, нотарот е должен да стави потврда на правосилност и извршност на решението со кое се дозволува извршување.

Потврдата за правосилност и извршност на решението со кое се дозволува извршување, ако се исполнети условите предвидени во ЗИДЗИ од 2009 година (член 16-ѓ став 1), нотарот ја става по службена должност веднаш откако ќе бидат исполнети условите за тоа.¹⁶ Меѓутоа, се поставува прашањето кога се исполнети условите за ставање потврда за правосилност и извршност на решението со кое се дозволува извршување, ако приговорот е отфрлен како ненавремен, недозволен и нецелосен, дали потврдата се става веднаш кога е донесено решението со кое се отфрла приговорот или нотарот ќе чека тоа решение да стане правосилно. ЗИДЗИ во член 16-ѓ став 1 не е дециден, иако според дикцијата на одредбата произлегува дека нотарот ќе стави потврда за правосилност и извршност на решението со кое го дозволил извршувањето веднаш кога го донел решението со кое го отфрла приговорот како ненавремен, недозволен или нецелосен, без да чека тоа решение да стане правосилно.

Во случаите кога рокот за изјавување приговор против решението со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа се поклопува со паричниот рок за доброволно исполнување на обврската, тогаш решението станува правосилно и извршно истиот ден, ако нотарот во рок од осум дена не прими приговор, односно ако приговорот го отфрлил како ненавремен или недозволен (или *нецелосен, додале А. Ј. и Т. З. К.*). Оваа ситуација е можна само ако диспозитивот на

решението за извршување врз основа на веродостојна исправа гласи дека должникот треба да го плати паричниот износ во рок од осум дена или во истиот рок да приговори. Ако должникот не приговори, или ако приговори, но приговорот биде отфрлен, а не ја исполнил обврската во предвидениот рок, тогаш решението за извршување станува правосилно и извршно истиот ден.

По правило, датумот на клаузулата за правосилност на решението се разликува од датумот на клаузулата за извршност и не се ставаат заедно, затоа што се чека прво да истече рокот за правосилност, па дури потоа почнува да тече рокот за доброволно извршување (паричниот рок) кој се смета од денот на приемот на правосилното решение. Ако диспозитивот на решението со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа гласи дека должникот треба да го плати паричниот износ во рок од осум дена по правосилноста на решението, тогаш во никој случај не ќе може да се поклопат датумите за клаузулата за правосилност со датумот на клаузулата за извршност, затоа што прво ќе треба да помине рокот за изјавување приговор, па дури откако ќе стане решението правосилно, ќе почне да тече рокот за ставање клаузула за извршност.

Ако на решението за извршување е ставена неоснована потврда за правосилност, односно за извршност, нотарот согласно член 12 став 3 од ЗИ со решение ќе ја укине таа потврда по предлог или по службена должност.¹⁷

Решението со кое се дозволува извршување со потврда за правосилност и извршност нотарот ќе му го достави на доверителот (член 16-ѓ став 2 од ЗИДЗИ од 2009 година). Доставувањето нотарот го врши по службена должност без да чека доверителот да го побара решението. Правосилноста и извршноста можат да се однесуваат на целото решение

¹⁶ Така и К. Чавдар, Закон за извршување, со коментари, судска пракса, обрасци за практична примена и предметен регистар, Академик, Скопје, 2011, стр. 104.

¹⁷ Член 12 став 3 од ЗИ гласи: „Неоснованата потврда за извршноста со решение ќе ја укине истиот суд, односно орган по предлог или по службена должност“.

или на дел од решението.¹⁸ Ова е можно само ако решението со кое се уважува барањето станало правосилно, а против решението за трошоците на постапката е изјавена жалба.

Во врска со примената на одредбата од член 16-ѓ став 1 од ЗИДЗИ од 2009 година, постоеше практичен проблем затоа што во Законот за нотаријатот не беше предвиден посебен уписник за примени предлози за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа и именик за извршни предмети, а постојните уписници и именици не беа погодни за соодветна примена,¹⁹ но овие проблеми се надминаа со донесувањето на Законот за измени и дополнувања на Законот за нотаријатот²⁰. Исто така, Правилникот за формата и содржината на службениот печат, сувиот и водениот жиг, штембилите и фирмата на нотарот, како и начинот на нивното издавање и одземање немаат предвидено соодветни штембили за потврдување целосна или делумна правосилност и извршност на решенијата донесени од нотар со кои се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа. До донесување на соодветните измени и дополнувања во соодветните подзаконски акти, како можно решение останува примената на одредбите од Судскиот деловник, за што постои основ во член 10 став 1 од ЗИ, според кој при спроведување извршување, сообразно се применуваат одредбите на ЗПП, ако со истиот или со друг закон не е поинаку определено.²¹

2.6. Право на нотарите на награда и на надоместок на трошоци

Согласно член 16-е од ЗИДЗИ од 2009 година, за вршењето на работите од по-

стапката за донесување решение со кое се дозволува извршување, нотарите имаат право на награда и надоместок на трошоците во согласност со Нотарската тарифа.²² Наградата и надоместокот на трошоците кои доверителот ќе му ги плати на нотарот се дел од трошоците за извршувањето. Нотарот е должен на доверителот да му даде пресметка за наградата и трошоците.

Во постапката за донесување решение со кое се дозволува извршување, на нотарот му следува единствена награда за сите преземени дејствија и таа се определува според вредноста на предлогот за донесување решение со кое се дозволува извршување. При определувањето на вредноста на предлогот, трошоците на постапката и споредните побарувања се земаат предвид само ако се предмет на главното побарување наведено во побарувањето. Во постапката за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа, на нотарот му следува право на надомест на полниот износ на трошоците на постапката и истиот се определува според Нотарската тарифа. Овие трошоци, како и наградата, нотарот ги наплаќа директно од доверителот. Во постапката за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа, доверителот не може да бара од нотарот да постапува по неговиот предлог сè додека не му ги подмири трошоците и неговата награда.²³

2.7. Обврска за плаќање судска такса

Во постапката за донесување решение со кое се дозволува извршување, како и по приговор против решението со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа, се плаќа судска такса

¹⁹ Види: З. Пулејкова, цит. дело, стр. 112.

²⁰ Законот за нотаријатот е објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 55/2007; 86/2008; 139/2009 и 135/2011. Последните измени и дополнувања на Законот за нотаријатот со кои се предвидени уписник за примени предлози за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа и именик за извршни предмети се објавени во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 135/2011 година. Види: член 91 став 1 точка г и е од Законот за нотаријатот.

²¹ Види: З. Пулејкова, цит. дело, стр. 112 и 113.

²² Нотарската тарифа е објавена во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 19/2011.

²³ Види: членови 26, 27, 28, 29 и 30 од Нотарската тарифа.

согласно со Законот за судските такси намалена според Законот за нотаријатот. Според Законот за нотаријатот, таксата за предлогот на доверителот и таксата за приговорот на должникот се намалени за 75 % во однос на таксата која се плаќа според Законот за судските такси.²⁴

3. ДОВЕРЕНА НАДЛЕЖНОСТ НА НОТАРИТЕ СПОРЕД ЧЛЕН 13 ОД ЗИДЗИ ОД 2009 ГОДИНА

Според член 13 став 1 од ЗИДЗИ од 2009 година, предлозите за извршување поднесени пред 26 мај 2006 година, кои не се правосилни (се мисли на донесени решенија) и предлозите за извршување поднесени врз основа на веродостојни исправи, за кои не е донесено правосилно решение за извршување, **судот ги предава на постапување кај нотар кој постапува како повереник на судот.**

Согласно ставот 2 од членот 13 од ЗИДЗИ од 2009 година, нотарот врши достава на решението за извршување до должникот, со правна поука дека во рок од осум дена има право на приговор преку нотарот до судот кој го отстапил предметот. Доставувањето на решението за извршување до должникот се врши според законот кој што важел во времето кога е започната постапката пред судот согласно со чл. 99 од ЗИДЗПП од 2010 година.

Кога приговорот е ненавремен, недозволен и нецелосен, нотарот го отфрла со решение против кое е дозволена жалба во рок од осум дена до судот кој го отстапил предметот (член 13 став 3 од ЗИДЗИ од 2009 година).

Ако нотарот не го отфрли приговорот, предметот се доставува до судот и по-

стапката продолжува како по тужба по приговор за издавање платен налог (член 13 став 4 од ЗИДЗИ од 2009 година).

За постапките за кои нема изјавено приговор, по истекот на предвидениот рок, нотарот става потврда за правосилност и извршност и решението му го доставува на доверителот со укажување дека започнува да тече рокот од членот 7 на овој закон (член 13 став 5 од ЗИДЗИ од 2009 година). Според членот 7, рокот е шест месеца од денот на примената на овој закон. ЗИДЗИ од 2009 г. започна да се применува од 1 јули 2011 година.

Според член 7 од ЗИДЗИ од 2009 година, доверителите што започнале постапка за извршување пред судовите до 26 мај 2006 година и по кои е донесено правосилно решение за извршување во судот, се должни во рок од шест месеца од денот на примената на овој закон да поднесат изјава до судот пред кој се води извршната постапка, на кој извршител да се достави предметот и во кој обем е намирено побарувањето, за да може извршителот да го продолжи извршувањето.

Доверителот кој нема да постапи согласно членовите 7 и 8 од ЗИДЗИ од 2009 година, ќе се смета дека го повлекол предлогот за извршување, за што судот ќе донесе решение против кое е дозволена жалба во рок од осум дена.

Со оглед на фактот дека мал број предмети се префрлени од судот кај нотарите, останува да се види кои проблеми ќе се појават во примената на понапред наведените одредби од ЗИДЗИ од 2009 година, за оваа доверена работа на нотарите и дали ќе се остварат очекуваните резултати за растоварување на судовите од овој број предмети.

²⁴ Законот за судски такси е објавен во „Службен весник на Република Македонија“, бр. 114/2009 и 148/2011. Види: член 18 и Тарифен број 1, точки 1, 2, и 3 од Законот за судски такси и член 144 точка 4 од Законот за нотаријатот.

УЛОГАТА НА НОТАРИТЕ ВО ИЗВРШНАТА ПОСТАПКА ОХРИД 11-13 НОЕМВРИ 2011

- г-ѓа Александра Мичели
нотар од Република Хрватска

Врз основа на член 102 од Законот за измени и дополнувања на Извршниот закон / Сл. весник 88/05, кој стапи во сила на 20.07.2005 г., на нотарите во Република Хрватска им е доверено донесувањето решение за извршување врз основа на веродостојни исправи, додека во другите случаи донесувањето решенија за извршување остана во надлежност на судот/ извршување на плата, извршување врз основа на судска пресуда, врз основа на одлуки донесени во управна постапка, спогодби склучени пред судовите на честа при коморите на РХ. Нотарите почнаа да донесуваат решение за извршување од јануари 2006 година. Целта беше да се растовари преоптовареното правосудство. Статистичките податоци покажаа дека извршните оддели на општинските судови се преоптоварени, дека многу заостануваат, дека од поднесувањето на предлогот за донесување решение за извршување изминува период понекогаш дури и од три години. Таквата состојба им одеше во прилог на должниците од една страна, додека од друга страна настануваше штета за доверителите кои со години не можеа да си ги наплатат своите побарувања.

На таквата промена се противеа судиите од страв за своите работни места, меѓутоа со изминувањето на овие 5 години од кога донесувањето решение за извршување е во надлежност на нотарите се покажа како многу добро решение поради растоварувањето на судовите, а нотарите покажаа дека се дораснати за новата надлежност.

Под веродостојна исправа во смисла на член 28 од Извршниот закон се смета сметка, меница и чек со протести и повратни сметки кога е потребно за осно-

вање на побарување, јавна исправа, извод од работните книги, заверена приватна исправа според закон и исправа која според посебни прописи се смета за јавна исправа, пресметка на камата. За да биде веродостојната исправа квалификувана за извршување, мора да содржи име на доверителот и должникот, предмет, вид, обем и време за исполнување на паричните обврски. Кога од веродостојната исправа не се гледа дали и кога е доспеано побарувањето, извршувањето ќе се одреди доколку извршителот во предлогот за извршување го наведе датумот на доспеаното побарување.

Странките слободно поднесуваат предлог за извршување до нотарот кој ќе го одберат. Оваа работа не е доверена работа на судот, како што е тоа водењето оставински постапки. Од таа причина, може да се каже дека сите нотари немаат подеднаков број предмети, така доаѓало до состојба некои да имаат премногу предмети, дури и по десет илјади, а некои ниту стотина.

Од 01.01.2012 г. стапува во сила член 40 од Извршниот закон кој гласи:

„За да се одреди извршување, месно надлежен е нотарот чие седиште е во единицата на подрачната (регионалната) самоуправа според општомесната надлежност за должникот, согласно правилата на парничната постапка за општомесни надлежности, освен ако не е поинаку одредено со посебен закон.

Ако со еден предлог за извршување е побарано извршување против повеќе должници, а за нив не постои месна надлежност на истиот нотар, надлежен е нотарот кој е месно надлежен за еден од должниците“.

Тоа со други зборови значи дека надлежноста на нотарот се одредува според жупанијата во која се наоѓа престојувалиштето на должникот.

Мислењата се дека со оваа промена околу месната надлежност нема да се добие саканото, а тоа е рамномерната распределба на извршните предмети.

Комората предложила извршните предлози да се доставуваат до хрватската нотарска комора која потоа предметите рамномерно би им ги доверувала на нотарите, меѓутоа предлогот не е прифатен од страна на Министерството за правда на РХ.

ПОСТАПУВАЊЕ НА НОТАРОТ СО ПРЕДЛОГ ЗА ДОНЕСУВАЊЕ РЕШЕНИЕ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ

Кога нотарот ќе го прими предлогот за извршување на кој мора да биде наведено името и презимето на нотарот на кого му се доставува предлогот, обврзан е да го прегледа предлогот и да се увери дали предлогот содржи сè што пропишува член 35 од Законот, т.е. име на доверителот и должникот, висина на барањите средства, односно предмет на извршување, име на веродостојната исправа врз основа на која се бара извршување. Извршителот во предлогот може да одреди извршувањето да се спроведе на еден или на повеќе одредени предмети за извршување, а во предлогот може да предложи извршувањето да се спроведе врз имотот на должникот, без наведување средства и предмети на извршување. Во тој случај, извршителот има можност да побара наплата на своето побарување преку подвижен и недвижен имот во сопственост на должникот.

Доколку нотарот оцени дека предлогот за извршување е дозволен и утврден, ќе донесе решение за извршување врз основа на веродостојна исправа и тоа ќе им го достави на странките.

Доколку нотарот оцени дека предлогот за извршување врз основа на веродостојна исправа не е дозволен, валиден (член 35 став 3) или утврден, ќе го проследи предметот до надлежниот суд за-

ради донесување одлука.

Во случајот од став 2 на овој член, судот ќе одреди извршување врз основа на веродостојна исправа доколку оцени дека предлогот за извршување е дозволен, утврден и валиден.

Нотарот ќе донесе одлука од став 1 на овој член или случајот ќе го проследи до судот согласно одредбите од став 2 на овој член најдоцна во рок од 30 дена, сметајќи од денот на примање на предлогот. Во наредниот рок од 60 дена од денот на примање на барањето од нотарот, судот ќе донесе своја одлука во врска со натамошното постапување.

Морам да кажам дека во пракса нотарот (не знам дали сите, ќе зборувам од мое име) го повикува доверителот и усмено го предупредува за потребата од уредување на предлогот во согласност со Извршниот закон. По оценката на нотарот дека предлогот за извршување е целосен, донесува решение за извршување и го доставува до должникот и до доверителот.

Во случај должникот да не го прими решението, доставата се повторува, доколку и таа не успее, тогаш го повикува доверителот да достави потврда од МВР за престојувалиштето на должникот со што решението за извршување уште еднаш се доставува. Доколку и тогаш доставата не успее, нотарот решението за извршување ќе го истакне на огласната табла во чекалницата на својата канцеларија и на огласната табла на општинскиот суд во кој нотарот има седиште.

Доставата ќе се смета за завршена по истекот на осмиот ден од денот на истакнувањето на решението на огласната табла. Значи, доколку доставата на решението за извршување не успее два пати, нотарот презема натамошни активности во врска со доставата по предлог на доверителот. По доставата на решение за извршување врз основа на веродостојна исправа на доверителот и двата неуспешни обиди за доставување на решението на адреса на должникот - физичко лице кое не врши регистрирана дејност, нотарот сите натамошни актив-

ности за достава ги врши на пишано барање од доверителот.

Доколку доверителот во рок од 15 дена од денот на доставата на известувањето не побарал од нотарот преземање понатамошни активности за достава на решението до должникот, се смета дека постапката е прекината со изминувањето на тој рок. На барање на доверителот или на должникот, нотарот ќе издаде потврда дека врз снова на овој закон постапката е запрена.

Должникот во рок од осум дена може да поднесе приговор против решението за извршување до нотарот кој го издал, врз основа на веродостојна исправа, а кај меници и чек, во рок од три дена од денот на примање на решението. Нотарот до кој е поднесен ненавремен или недозволен приговор против решението кое го издал, ќе го проследи предметот, заради донесување одлука за спроведување на приговорот, до надлежниот суд кој ќе донесе решение за отфрлање на таквиот приговор. Нотарот до кого е поднесен навремен и дозволен приговор против решението кое го издал, ќе го проследи предметот заради спроведување на постапката по приговорот до надлежниот суд.

Предметот кој е проследен до судот заради спроведување постапка по приговор, жалба или барање за отфрлање на извршувањето, по завршување на постапката, останува кај судот.

Доколку на решението за извршување во законскиот рок не пристигне приговор, нотарот на копијата ќе стави печат за правосилност и извршност и ќе му го достави тоа на доверителот. Дополнителна копија од решението за извршување врз основа на веродостојна исправа со потврда за правосилност и извршност, нотарот му предава на доверителот само на писмен и образложен поднесок на доверителот.

Доколку извршувањето е предложено општо на имотот на должникот, правно лице и физичко лице кое врши регистрирана дејност, предметот се проследува до општинскиот суд кој е месно надлежен

според адресата на седиштето од регистарот. Доколку извршувањето е предложено општо на имотот на должникот физичко лице кое не врши регистрирана дејност, предметот се проследува до општинскиот суд кој е месно надлежен според адресата од предлогот. Кога должник е Република Хрватска или друго правно лице со јавни овластувања која дејствува на цела државна територија, предметот се проследува до општинскиот суд на чие подрачје доверителот има престојувалиште или седиште во Република Хрватска. Доколку доверителот нема престојувалиште или седиште во Република Хрватска, за извршување против Република Хрватска предметот се проследува до општинскиот суд во Загреб, а за извршување против други правни лица со јавни овластувања, судот на чие подрачје е нивното седиште.

ПРАВО НА НОТАРИТЕ НА НАГРАДА И ПРОВИЗИЈА ЗА ТРОШОЦИТЕ

За вршење работи од постапката за извршување, нотарите имаат право на награда и провизија за трошоците во согласност со одредбите од Тарифникот за награди и провизии за трошоците на нотарите во извршната постапка, кој го носи министерот надлежен за правосудни работи.

Наградите и провизиите за трошоците кои доверителот му ги исплаќа на нотарот се дел од трошоците за извршувањето. Нотарот ќе му издаде сметка на доверителот за тие провизии. За одредување на извршувањето, не се наплаќа такса.

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗВРШУВАЊЕТО

Спроведувањето на наплатата врз основа на правосилно и извршно решение од 01.01.2011 го спроведува Финансиската агенција (ФИНА) врз основа на Законот за спроведување на извршување парични средства, **Службен весник** 91/10. Со ова решение им се помогна на доверителите

да не лутаат од банка до банка и да бараат каде должникот има сметка.

Извршувањето парични средства на должникот се спроведува на парични средства на сите сметки и орочени парични средства во сите банки, според личниот идентификациски број на должникот, без негова согласност и без разлика ако во основата за плаќање не е одредено извршување парични средства на сите сметки и орочени парични средства. Извршувањето не се спроведува на парични средства, односно сметки изземени од извршувањето.

Надлежниот орган, односно доверителот ѝ доставува основа за наплата на Агенцијата, во оригинал или копија, преку непосредна достава, препорачана пратка, преку нотарот или полномошникот, односно на друг начин утврден со посебен пропис.

Основите за наплата може да се достават и како електронска исправа.

ФИНА го води регистарот на редослед на основите за наплата кој претставува единствена база на податоци за редоследот на примање на основите за наплата и состојбата на нивната извршеност по поединечен должник. Основите за наплата Агенцијата ги впишува во Регистарот според моментот (датум, час и минута) на примање. Регистарот содржи податоци за примените, вратените, извршените и неизвршените основи за наплата. Агенцијата врши регистар и во електронска форма.

Агенцијата дава налози за извршување на основите за наплата според оној редослед по кој се впишани во Регистарот. Основите за наплата се вршат најнапред на сметките, а потоа на орочените парични средства. Агенцијата им дава налог на банките за извршување на основите за наплата по оној редослед по кој сметките се наведени во основите за наплата, на начин основата за наплата да се изврши на сите сметки во поединечна банка.

Доколку во основите за наплата не се наведени сметки на кои се спроведува извршувањето, извршувањето ќе се спроведува

веде по ред, почнувајќи од банката која ја води најрано отворената сметка, според податоците од Единствениот регистар на сметките.

Доколку основата за наплата не е извршена на сметките, а должникот има орочени парични средства, основата за наплата се извршува на орочени парични средства на начин со кој освен орочените главници, се заплenuваат и каматите кои должникот би ги добил според орочениот влог и така сè до потполно намирување на доверителот.

За време на наплатата до целосното намирување, банката според налогот на Агенцијата ќе му забрани располагање со паричните средства на сметките и орочените парични средства на должникот.

Агенцијата во Единствениот регистар на сметките става ознака за блокада на сметките на должникот и ознака со забрана за располагање со орочените парични средства. Ваквиот начин на спроведување на решението за извршување на парични средства на должникот се покажа како практичен со оглед на тоа што порано не можеше да се оди на наплата преку орочени средства на должникот. За времетраењето на потполното намирување на доверителот, договорот за орочен влог не може да се менува, ниту раскинува.

Од 01.01.2012 г. ќе се започнат со работа јавните извршители како нова служба со цел попрактично да се спроведува присилна наплата на доспеани побарувања. Според Законот за јавни извршители, се избираат двајца јавни извршители на 80.000 жители и уште еден во местата каде постои жупански суд. Според податоците од советувањето во Опатија одржано на 22.10.2011 година, постои голем број непополнети јавно извршителски места. Вкупно се предвидени 127 јавни извршители на подрачјето на РХ, од кои досега се именувани само 1/3.

Наедно тогаш во сила стапува новиот извршен закон, кој со себе носи многу новини, но тоа може да биде тема за некое ново советување.

ОДГОВОРНОСТА НА НОТАРИТЕ ВО КОНТЕКСТ НА НОВИТЕ ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА ЗАКОНОТ ЗА НОТАРИЈАТОТ

проф. д-р Никола Тупанчески

м-р Драгана Кипријановска

Еволуцијата на дисциплинскоправната теорија, како и на дисциплинската практика на подрачјето на слободните професии, особено во последните неколку години го отвори патот кон конституирање на *дисциплинското право* кое во литературата вообичаено се определува како „*интерно право што важи за определени слободни професии*“. Основната функција на дисциплинското право се состои во обезбедување заштита на колективните професионални интереси што впрочем претставува и една од неговите основни специфики. Со оглед на неговата природа, кодификаторската активност на ова подрачје со цел утврдување на правилата на дисциплинската одговорност, начинот на нивна интерпретација и натамошна примена, се чини невозможна, а во прилог на тоа говорат и решенијата инаугурирани во споредбените законодавства со кои се уредуваат поведенијата на овие лица (носители на слободните професии), чија првенствена цел поаѓа од интересот за превенција на *и.н. професионални грешки*.

Проблематиката за дисциплинската одговорност нужно налага разгледување на неколку основни прашања кои се однесуваат на дисциплинските повреди, дисциплинските санкции, како и на самата дисциплинска постапка.¹ Дисциплинската одговорност како своевидна карика помеѓу одговорноста во смисла на граѓанското право и казненоправната одговорност може да се определи низ претходно согледување и споредување на

постојните сличности и разлики помеѓу споменатите правни области.

Во однос на казненото право, се истакнува дека точката на врзување ја означува токму нивниот репресивен карактер: идејата за казнување и предупредување врз која почива казненото право, исто така е својствена и за дисциплинското право. Дисциплинското право претставува „*специјално казнено право*“ кое важи за т.н. професионална фела. Не е помалку важно и тоа што дисциплинската одговорност наспроти казненоправната, по правило, не може да се сведе на утврдување на вината (во вид на умисла), во однос на нотарот, најчесто таа се активира во оние случаи кога се работи за несовесно, неуредно, небрежно постапување, бидејќи самото прифаќање на нотарската должност претпоставува и априорна согласност за совесно, уредно и грижливо вршење на нотарските работи.²

Но, посебниот карактер на дисциплинското право директно се манифестира и низ востановениот систем на *дисциплински казни*.³ Се работи, имено, за таков вид санкции кои едновременно покажуваат сличности, но и битни разлики во однос на казненоправните санкции. Вистина е дека дисциплинските и казнените санкции имаат одредени заеднички црти со оглед на нивната репресивна природа и имаат за цел спречување и застрашување (генерална и специјална превенција). Сепак, од природата на преземеното дејствие и неговата тежина зависи и видот на казната што ќе се примени во конкретниот случај, при

¹ Di Fabio Marcello, Manuale di notariato, Milano, 2007, стр. 279 итн.

² На иста линија е и одредбата од чл. 3 од ЗН: „нотарот ги врши нотарските работи слободно, независно, самостојно, стручно и непристрасно врз основа на Уставот, закон, ратификувани меѓународни договори и други прописи и општи акти засновани врз закон.“ Во продолжение, законодавецот предвидува дека нотарските работи се вршат со примена на начелата за гарантирање на законито вршење на работите, одговорност за причинетата штета во вршењето на нотарските работи, диспозиција и неспорност на правниот однос, надзор над законитоста во вршењето на нотарските работи и надоместок за извршената работа (чл. 5).

³ Во националното (нотарско) законодавство, за дисциплинските санкции се употребува називот дисциплински мерки, а така е и во француското право (според Упатството од 28 јуни 1945 год.).

што во секој од овие случаи се води сметка за начелото на сразмерност на последицата (казната) со стореното дело. Мора, притоа, да се има предвид дека основната карактеристика на дисциплинските казни е во тоа што тие, во полна мера, се прилагодени на *професионалној милје* за кое всушност и се предвидени.⁴

Што се однесува до субјектите на дисциплинското право, тоа се носители на слободни професии, без оглед во каков (правно организиран) облик ја вршат својата дејност. Покрај нив, кругот на субјекти го сочинуваат уште и професионалните здруженија (комори) на кои им се доделени различни овластувања за да се обезбеди правилно и законито вршење на професијата.

Во фокусот на вниманието стои и прашањето за *контролни механизми* чијашто примена во рамките на одредени професии претставува неопходна алатка со цел спречување на евентуалните дисциплински повреди, особено кога се работи за оние професии кои подлежат на строг надзор, а таков е случајот и со нотарската дејност. Посебно е интересен *францускиот модел* во чии рамки надзорот врз нотарското работење (со цел спречување на дисциплинските повреди) се врши од страна на професионални тела и притоа постојат два вида надзор: годишен и пригоден. Секој од нив се врши неочекувано и претпоставува примена на соодветни, однапред планирани и прецизирани мерки и методи. Годишната контрола се однесува на организацијата и функционирањето на канцеларијата на нотарот, како и на другите (правно организирани) облици на вршење на професијата. Следниот вид надзор претпоставува темелна контрола и начелно кон неа се пристапува во два (комплементарни) случаи: кога постојат сознанија кои упатуваат на одредени проблеми во нотарската канцеларија (така, на пример, *нево-*

обичаена нотарска практика), а може да се преземе и со цел да се изврши проверка на начинот на вршење на нотарската дејност во сеопфатна смисла.⁵

Субјекти на дисциплинската постапка се органите на професионалните асоцијации, но неспорно е дека во случаите кога се работи за одредени посебно важни професии, имајќи ги предвид интересите на државата за правилно, законито, стручно и совесно вршење на дејноста, како субјекти на постапката се појавуваат и државните органи. Зборувајќи за нотарската дејност, повторно би се осврнале врз искуствата во француското право. Согласно законските одредби, *првостејениот суд надлежен за постопитување во граѓански спорови од помала вредност е надлежен да постопитува и во оние случаи кога се работи за тешки дисциплински повреди што можат да резултираат со најтешки (дисциплински) казни кои се состојат во привремена или трајна забрана за вршење на дејноста*.⁶ Со Уредбата од 1945 година, предвидено е дека во својство на дисциплински орган може да постапува и претседателот на комората, но само тогаш кога се во прашање дисциплински повреди од најлесен вид.⁷

За да се избегне покренување на дисциплинската постапка, потребно е овие лица при вршење на професионалната дејност да водат сметка, т.е. да постапуваат во согласност со основните должности кои почиваат врз два основни принципи: од една страна стојат т.н. функционални обврски, т.е. оние кои произлегуваат од вршењето на нивната функција, а пак од друга страна, имаат и своевидни обврски кои се однесуваат на организацијата на професионалното работење.

Анализирајќи ги решенијата содржани во македонскиот Закон за нотаријатот, произлегува дека ингеренциите на државните органи исто така се застапени на соодветен начин што е разбирливо и

⁴ De Poulpique Jeanne, Responsabilité des notaires (civile – disciplinaire – pénale), Paris, 2003, стр. 217.

⁵ De Poulpique Jeanne, Responsabilité des notaires (civile – disciplinaire – pénale), Paris, 2003, стр. 168 – 179.

⁶ Ibid, стр. 222 – 244.

⁷ L'ordonnance n. 45-1418, 28 juin 1945, relative à la discipline des notaires et de certains officiers ministériels, JO 29 juin 1945 et rect. 4 juill. 1945.

директно се одразува низ одредбите од Законот со кој се регулира начинот на вршење на *експертизниот надзор* од страна на министерот за правда, кој се однесува на законитоста на работењето на Нотарската комора⁸ и на нотарот. За таа цел, се формира комисија која има трилатерален карактер. Имено, таа е составена од: а) претставници на Министерството; б) судија од надлежниот суд на подрачјето на кое се наоѓа седиштето на нотарот; и в) при вршењето на надзорот од страна на министерот, мора да биде присутен претседателот на Комората или лице овластено од него.⁹

Се поставува, меѓутоа, прашањето не само во контекст на одредбата која тука ја разгледуваме, туку и пошироко, во однос на начинот на формирање на комисиите. Имено, дали тоа би можело да се толкува како „оставање прешироки ингеренции на Министерството за правда (читај: државата), или пак ваквата практика се смета за нужна со оглед на интересите на државата да интервенира во оваа сфера?

Вториот вид надзор (интерен) којшто го врши асоцијацијата на нотарите - Комората, персонифицирана во Дисциплинскиот совет и Управниот одбор и се однесува на целокупното (нотарско) работење, односно уредноста и законитоста при вршењето на нотарските должности и активности.¹⁰ Доколку при вршењето надворешна евалуација се констатира кршење, односно повреда на законот, министерот, т.е. надлежната комисија е должна да ги извести надлежните органи за водење кривична или дисциплинска постапка.

Имајќи ја предвид бројноста и хетерогениот карактер на одделните слободни професии, како и фактот дека дисциплинското право претставува „право од затворен тип“ кое важи за одредена про-

фесионална дејност и како такво настојува да ги оствари своите основни функции – заштита на интересите и угледот на професијата, во рамките на овие излагања, тежиштето ќе биде ставено врз системот на дисциплински повреди извршени од страна на нотарите, како и врз дисциплинските мерки како облик на реакција по повод извршување на некое од овие дејствија, без да се впушти во никакви натамошни претензии за детално расправање за бројните дилеми и проблеми коишто се натрупуваат на подрачјето на оваа комплексна проблематика. Важно е притоа да се нагласи и дека прегледот врз дисциплинските повреди изложен на ова место не е во функција на таксативно набројување, нивното разгледување добива нагласено значење во контекст на поведенијата инкриминирани како казнени дела, имајќи ги предвид последните измени и дополнувања на законските решенија од 2011 год.

Не помалку, пред нас се поставува уште една важна задача во чија основа стои потребата од анализирање и споредување на релевантните одредби од Законот за нотаријатот со кои е покриена оваа материја со оние кои ја уредуваат дисциплинската одговорност, или поконкретно, дисциплинските повреди и санкции предвидени за *јавните службеници*¹¹ кои од аспект на нивната положба стојат во најблиска врска со нотарите. Не смее, меѓутоа, да се заобиколат уште и следните категории на лица: *државните службеници* чијашто положба, права, должности и одговорности се уредени со Законот за државните службеници,¹² како и *извршителите*; нивниот статус, начин и услови за именување итн. се предмет на регулатива на Законот за извршување.¹³

⁸ Ако при вршењето на надзорот на Нотарската комора се констатира кршење, односно повреда на Законот, ќе бидат известени надлежните органи за водење кривична или дисциплинска постапка. Министерот може да ги преземе следните мерки: а) да го распушти Управниот одбор; и б) да го замени претседателот на Комората ако утврди повреда на закон или повреда на ефикасноста на работењето. Во решението, министерот ќе определи рок за избор на нов управен одбор и претседател на Комората, а ќе именува нотар кој привремено ќе ги врши работите до изборот на нови тела (чл. 111 од ЗН).

⁹ Чл. 112 од ЗН.

¹⁰ Чл. 113 од ЗН.

¹¹ В. Закон за јавни службеници, Сл. весник на РМ, бр.52/10 и 36/11.

¹² Сл. весник на РМ, бр. 59/00; 112/00; 34/01; 103/01; 43/02; 98/02; 17/03; 40/03; 85/03; 17/04; 69/04; 81/05; 61/06; 36/07; 161/08; 6/09; 114/09; 35/10; 167/10 и 36/11.

¹³ Сл. весник на РМ, бр. 35/05; 50/06; 129/06; 8/2008; 83/09; 50/10; 83/10; 88/2010; 171/10 и 148/11.

Но, да одиме по ред. Согласно одредбите од ЗН, дисциплинската одговорност се активира во оние случаи кога нотарот со своето однесување во вршењето на службата, спротивно на Кодексот на професионалната етика на нотарите, ги нарушува честа и угледот на нотарската служба, ја доведува во прашање довербата на нотарската служба или врши повреда на нотарската должност со незаконито, нестручно, односно несовесно постапување.¹⁴

Во која насока се движат усвоените измени и дополнувања на Законот од 28 септември 2011 година кога е во прашање одговорноста на нотарот? Во фокусот на вниманието се чл. 4 и 5 или со други зборови новелирањето на одредбите од чл. 106 и 126 од Законот!

Имено, новините, генерално, можат да се систематизираат во три групи: а) измени во структурата, односно во изборот на членовите на Дисциплинскиот совет на Комората; б) засилување на казнената политика или зголемување на висината на казните; и в) ревидирање на феноменологијата на дисциплинските повреди.

Да потсетиме, според, сега веќе старото, законското решение од чл. 106, Дисциплинскиот орган на Комората/ Дисциплинскиот совет броеше пет члена и нивни заменици, и тоа: двајца од нив ги избираше Собранието на Комората, а три члена и нивни заменици се избираа по предлог на министерот. Иако изгледа дека навидум е направена козметичка корекција, сепак и покрај истиот број на членови, без многу напор, може да се забележи дека иновацијата е релативно суштинска и таа се состои во корекција на критериумите за избор на членови и нивни заменици. Имено, и натаму останува Собранието на Комората да избира двајца членови (и нивни заменици), но другите тројца повеќе не ги избира министерот, туку: двајца од нив (и нивните заменици) ги избира Владата на РМ на предлог на Комисијата за именување на Владата на РМ и третиот (и неговиот за-

меник) е судија по предлог на Судскиот совет. Мора да се признае дека решението е многу „интересно“ и во најмала рака необично! Некои познавачи на оваа материја му импутираат атрибут дека се работи за облик на одреден „владин интервенционализам“?! Во ниту една друга дисциплинска постапка (како на пример, кај извршителите: Дисциплинската комисија ја избира Комората и е составена од од пет члена, тројца се судии од подрачниот суд, а другите двајца членови се од Комората итн.) не може да се забележи толкаво присуство на Владата во форма на контролен механизам за дисциплински повреди. Како и да е, желбата за присуство на државниот апарат при утврдувањето на грешките на нотарот е повеќе од забележителна. Инаку, мандатот на членовите и нивните заменици на Советот е две години, без право на повторен избор.

Вториот корпус на интервенции непосредно доаѓа до израз во однос на **условите за изрекување и висината на паричната казна**. Имено, ако се земат предвид претходните законски решенија, споменатата санкција можеше да се изрече **во висина на *три илјади*** на претседател на основен суд со проширена надлежност **или *привремено одземање на *правото на вршење нотарска служба во *праење од еден до шест месеца*****. Во прашање беше ефикасна мерка поставена во функција на санкционирање на повредите кои се состојат во неводење евиденција за наплатена награда, трошоци и такси согласно со овој закон и соодветните правилници; наплата на поголема награда, или трошоци спротивно на нотарската тарифа; намалување на нотарската награда спротивно на нотарската тарифа; вршење службени дејности забранети со закон; застапување странки или составување исправи во случаи во кои тоа му е забрането со законот; грубо повредување на должното почитување спрема судовите и надзорните органи, како и на органите на Комората; непостапување

¹⁴ За значењето на споменатите изрази, в. чл 118 од ЗН.

по одлуки на судовите за привремено одземање нотарски исправи и по одлуки на надзорните органи за отстранување на недостатоци во работењето; составување приватни исправи; составување нотарски исправи или заверување приватни исправи на јазик, спротивно на одредбите на овој или друг закон со кои е уредена употребата на јазикот; купување предмети на јавна продажба или стекнување други права во текот на друга постапка, која тој ја води како нотар или повереник на судот или како застапник на странка за себе или за свои роднини (во права линија или до четврти степен во странична линија); преземање службени дејствија надвор од службеното подрачје на нотарот; постапување спротивно на должноста за доставување писмен извештај за работењето во претходната година до Нотарската комора (најдоцна до 1 март во тековната година), во кој треба да се наведе вкупниот број уписи, висината на наградата остварена во текот на работењето во таа година, висината на наплатената такса и износот на трошоците на работењето и остварената добивка и употреба на факсимил на службени исправи или книги (чл. 126 од ЗН).

Наспроти ваквиот пристап, новите решенија значат, без некоја посебна анализа која е нужна за ваков тип на интервенции, ревидирање на феноменологијата на дисциплинските повреди и тие се движат во насока на воведување *нови форми на дисциплинска одговорност* или, поконкретно, имаат за цел *заострување и проширување на дијапазонот на дејствија чие извршување може да ја активира примената на сомената санкција*. Така, паричната казна, како дисциплинска мерка, сега може да се изрече во висина *од три до шест иллади* на претседател на основен суд со проширена надлежност или *привремено одземање на правото*

на вршење на нотарската служба во траење од една до пет години. Покрај претходно таксативно наброените единател дисциплински повреди, во чл.126 се додаваат уште седум нови: не се придржувал кон законските одредби од кои зависи важноста на нотарската исправа; врши постојана или приватна служба за награда или занимање што не е во согласност со угледот, честа и независноста на нотарот; презема обврски на гаранција или одговорности во работи кои се склучуваат со негово учество во својство на нотар; застапува политичко уверување во вршењето на нотарската служба, односно не ги презема или делумно ги презема пропишаните мерки за осигурување на безбедноста на доверените предмети, како и тогаш кога ќе предизвика материјална штета на странките.¹⁵ Мора посебно да се апострофира дека каталогот на дисциплински повреди кои се „дислоцирани“ од категоријата потешки повреди во полесни, не е докрај разбирлив, аргументиран и конзистентен. Имено, на моменти зачудува фактот како е можно тешката дисциплинска повреда „преку ноќ“ да стане лесна – што е тоа што го поттикнало законодавецот да го смени ставот во однос на квалификацијата на повредата – се намалил ли во меѓувреме квалитетот на неправото, кои биле причините, какви се очекувањата со усвоените новини итн. Многу прашања остануваат neodговорени!

Преземените реформски зафати се одразуваат и врз системот на дисциплински мерки, и тоа посебно во однос на мерката *трајно одземање на правото на вршење нотарска служба*.

До измените на Законот, оваа мерка или алтернативно, паричната казна во висина од три до шест плати на претседател на основен суд со проширена надлежност, беше резервирана за оние случаи кога по-

¹⁵ Во Италија, во случаите кога на нотарот му е изречена парична казна, тој е должен да го уплати потребниот износ на сметка на Покраинскиот нотарски архив надлежен за вршење инспекција и потоа споменатиот орган во текот на следниот месец овие средства ги префрла на сметка на Окружниот нотарски совет, поопширно, в. Di Fabio, 383; во италијанското законодавство постои и посебен тип надомест што се однесува на оние ситуации кога нотарот во однос на својот хонорар и трошоците коишто му следуваат наплатил пови-сока сума од онаа што реално му припаѓа. Во вакви случаи, предвидена е парична казна во еднократен до трократен износ од исплатената сума, додека оштетената страна има право да бара враќање на исплатениот дел, La legge sul notariato 16. febbraio 1913 n. 89, Gazzetta Ufficiale n. 55 del 7 marzo 1913, čl. 80.

стои повреда на должноста утврдена со закон за вршење на нотарските работи со што сериозно се загрозува довербата во непристрасноста на нотарот и во исправите кои ги составува, особено ако *презема службено дејствије за работа за која не е дозволена според законот; непридржување кон законските одредби од кои зависи важноста на нотарската исправа; потврдување факти што не се случиле во присуство на нотарот; потпишување на исправите за службените дејствија на кои не присуствувал нотарот; вршење за награда на некоја постојана или приватна служба; занимавање со трговија и посреднички работи*; вршење занимање што не е во согласност со угледот, честа и независноста на нотарот; склучување договори во свое име за други лица или во туѓо име за себе или учество во правна работа во која презема службени дејствија како нотар или повереник на судот; вложување пари што му се доверени на чување на нотарот на негово име, спротивно на одредбите на овој закон; преземање обврски на гаранција или одговорности во работи кои се склучуваат со негово учество во својство на нотар; вршење нотарски работи за време за кое нотарот е привремено оддалечен од работата или на друг начин избегнување на мерката привремено одземање на правото за вршење служба; застапување политичко уверување во вршењето на нотарската служба; непреземање или делумно преземање на пропишаните мерки за осигурување на безбедноста на доверените предмети; непреземање на пропишаните мерки за спречување на перење пари и други приноси од казниви дела; предизвикување материјална штета на странките; примање подароци или друг вид корист или поставување на личниот финансиски интерес во судир со положбата и статусот на нотарот; *оддавање класифицирана информација со степен на тајност определена согласно со закон*; одбивање да се даде податок или давање неточни податоци на државните органи, правните лица и на граѓаните, до-

колку давањето податоци е пропишано со закон; *незаконито располагање со материјалните средства што му се доверени*; извршување кривично дело или прекршок во вршењето на нотарската служба, или друго кривично дело или прекршок што го прави нотарот недостоен за вршење на нотарската служба или го нарушува угледот на нотарската служба или на нотарот и *оставање иразни рубрики во службениите книги на нотарот* (чл. 127 од ЗН).

Посебно треба да се истакне дека со редакцијата на Законот, од оваа одредба се исфрла една од двете дисциплински мерки - „паричната казна во висина од три до шест плати на претседател на основен суд со проширена надлежност” и останува само трајното одземање на правото на вршење на нотарска служба, Исто така, со измените значително е намлен бројот и видот на дисциплински повреди (од дваесет и една, на четиринаесет) за кои може да се изрече споменатата мерка. Од регистарот на тешки дисциплински повреди се бришат следните: а) алинеја 2: непридржување кон законските одредби од кои зависи важноста на нотарската исправа; б) алинеја 5: вршење за награда на некоја постојана или приватна служба; в) алинеја 7: вршење занимање што не е во согласност со угледот, честа и независноста на нотарот; г) алинеја 10: преземање обврски на гаранција или одговорности на работи кои се склучуваат со негово учество во својство на нотар; д) алинеја 12: застапување политичко уверување во вршењето на нотарската служба; е) алинеја 13: непреземање или делумно преземање на пропишаните мерки за осигурување на безбедноста на доверените предмети; ж) алинеја 15: предизвикување материјална штета на странките. Која е (или да бидеде попрецизни, која била) намерата на законодавецот со вака направента редукција? Едно е сигурно - реалокацијата на седумте облици на дисциплински повреди не значи по автоматизам и ублажување на казнената политика. Тоа

може да се дефинира како привид. Со оглед на општата тенденција во оваа сфера, заострувањето на „правилата на игра“ дел од споменатите форми на дисциплинска одговорност многу лесно може да се трансферираат, не во „специјалното казнено право“, туку во класичното казнено право како: злоупотреба на положбата и овластувањето, несовесно работење во службата итн.

Никако не треба да се изостави фактот дека при изработката на какви било интервенции во ЗН, главна улога во креирањето на решенијата треба да имаат тие што го применуваат Законот - нотарите. Ако се земе предвид конзистентноста на усвоените измени, новата структура на Дисциплинскиот совет, како исклучително важен и компетентен дисциплински орган (од фелата), како и каталогот и содржината на дисциплинските повреди, без многу одземање може да се заклучи дека нотарите премногу не учествувале во одбрана на својата професија. Ако претставува некаква утеха, таква е ситуацијата во Република Македонија и при ревидирањето на многу други акти. Најзасегнатите последни дознаваат!

Во контекст на последното, неопходно е уште еднаш да се нагласи дека оваа (најригорозна) дисциплинска мерка се разликува по својата природа од **забраната за вршење професија, дејност или должност** вградена во системот на споредни казни во КЗ на РМ.

Од формулацијата на законските одредби стимулирани во КЗМ, произлегува дека последната (*казна*) доаѓа предвид во случаите кога се работи за сторител на казнено дело на кој судот му изрекол казна затвор или условна осуда со која е утврдена казна затвор и притоа може да му забрани вршење определена професија или дејност, на должности или работи поврзани со стекнување, располагање, користење, управување и ракување со имот или за чување на тој имот, ако ја злоупотребил својата професија, дејност или должноста заради извршување кри-

вично дело и ако врз основа на природата на извршеното дело и околностите под кои е сторено може да се очекува дека таквата дејност ќе ја злоупотреби за повторно вршење кривично дело. Казната се однесува и на забрана за вршење должност на службено лице, одговорно лице во правно лице или лице што врши работи од јавен интерес. Во случаите определени со закон може да се пропише задолжително изрекување на забраната заедно со казната затвор, кога на сторителот му е изречена затворска казна во траење од најмалку шест месеца. Времетраењето на забраната го определува судот, при што овој временски период не може да биде пократок од една ниту подолг од десет години, сметајќи од денот на правосилноста на одлуката, со тоа што времето поминато во затвор не се засметува во времето на нејзиното траење. При изрекувањето условна осуда, судот може да определи дека таа ќе се отповика ако сторителот ја прекрши забраната на вршење професија, дејност или должност.¹⁶

ДИСЦИПЛИНСКА ОДГОВОРНОСТ ВО НЕКОИ ДРУГИ СФЕРИ

Следно е прашањето за дисциплинската одговорност на **јавните службеници** кои како што споменаваме и погоре во текстот, со оглед на нивната положба, стојат најблиску до нотарите. Одговорноста на овие лица е уредена во глава V од Законот за јавните службеници. Во него најнапред се истакнува дека јавните службеници се лица кои вршат работи и работни задачи од јавен интерес во согласност со Уставот, закон и ратификувани меѓународни договори, професионално, политички неутрално и непристрасно.¹⁷ Попрецизно, во одредбата од чл. 3 од Законот е предвидено дека тоа се вработени лица кои вршат работи од јавен интерес во дејностите образование, култура, наука, труд и социјални работи, социјална заштита и заштита на детето,

¹⁶ Чл. 38 - б.

¹⁷ Чл. 2 од ЗЈС.

установите, фондовите, агенциите, јавните претпријатија основани од Република Македонија, општините, општините во градот Скопје, односно градот Скопје, а кои не се опфатени со Законот за државните службеници.¹⁸

Дисциплинската одговорност се активира во оние случаи кога јавниот службеник сторил повреда на работната дисциплина¹⁹ или кога не ги извршува, односно несовесно и ненавремено ги врши работите и работните задачи. Одговорноста за сторено кривично дело, односно прекршок, не ја исклучува дисциплинската одговорност на јавниот службеник.²⁰ Во врска со разгледуваното прашање е одредбата од чл. 40 која предвидува дека јавниот службеник одговара дисциплински за *дисциплинска неуредност*²¹ и за *дисциплински престап*.²²

Доколку се работи за поведење кое според Законот може да се третира како дисциплинска неуредност или престап, на јавниот службеник може да му се изрече некоја од следниве дисциплински мерки: јавна опомена; парична казна во висина од 20 %, односно 30 % од висината на едномесечниот износ на нетоплатата исплатена во последниот месец пред извршувањето на повредата на службената должност и престанок на вработувањето. При изрекување на дисциплинските мерки, се земаат предвид тежината на дисциплинската неуредност или престапот, последиците од истите, степенот на одговорност на јавниот службеник, околностите под кои е сторена дисциплинската неуредност или преста-

пот, неговото поранешно однесување и вршењето на работите и работните задачи, како и други олеснителни и отежнителни околности.²³

Притоа, законодавецот се определува за таксативно набројување на дејствијата кои го поседуваат квалификативот дисциплинска неуредност.²⁴

Тука се вбројуваат следните поведенија: непридржување до работното време, распоредот и користењето на работното време и покрај опомената од непосредно претпоставениот јавен службеник; неоправдано недоаѓање на работа до два работни дена во текот на една календарска година; неносење на ознаките за личното име, работното место и институцијата во која работи на видно место; неизвршување или несовесно, ненавремено, непристојно или небрежно вршење на работите и работните задачи со полесни последици од повредата; неизвествување на непосредно претпоставениот јавен службеник, односно раководното лице на институцијата, за спреченоста за недоаѓање на работа во рок од 24 часа од неоправдани причини и одбивање стручно оспособување и усовршување на кое се упатува јавниот службеник. За дисциплинска неуредност може да се изрече јавна опомена или парична казна во висина од 20 % од едномесечниот износ на нетоплатата исплатена во последниот месец, пред извршувањето на дисциплинската неуредност во траење од еден до три месеци.²⁵

Овластено лице за изрекување дисциплински мерки против јавниот службеник во случаите кога се работи за дисциплинска неуредност е лицето кое раководи со

¹⁸ Чл. 3 ст. 1 од ЗЈС.

¹⁹ Дисциплинските повреди, во основа, претставуваат дејствија чиешто извршување доведува до покренување дисциплинска постапка поради тоа што се сторени извесни повреди на должноста и угледот на одредена професија. Тоа е секој акт кој се врши споротивно на правилата, и тоа не само оние кои се утврдени во соодветните законски прописи и подзаконските акти, туку и дејствијата кои лицето ги презема на начин кој претставува повреда на правилата содржани во општите акти на професионалните асоцијации и посебно оние поведенија кои се вршат спротивно на одредбите стипулирани во деонтолошките кодекси. Како што може да се забележи, т.н. професионални грешки кои имаат карактер на дисциплински повреди суштински се разликуваат од оние чиешто извршување повлекува надомест на штета или примена на казненостправна санкција, в. поопширно Knežić-Popović, *Disciplinska odgovornost u slobodnim profesijama*, Pravni fakultet Univerziteta UNION, Beogradu, стр. 222 итн.

²⁰ Чл. 39 од ЗЈС.

²¹ Како дисциплинска неуредност се смета соодветна, полесна повреда на работната дисциплина, неизвршување, несовесно и ненавремено извршување на работите и работните задачи, додека дисциплинскиот престап подразбира потешка повреда на работната дисциплина, неизвршување, несовесно и ненавремено извршување на работите и работните задачи (чл. 40 ст. 2).

²² Дисциплинскиот престап претставува потешка повреда на работната дисциплина, неизвршување, несовесно и ненавремено извршување на работите и работните задачи (чл. 40 ст. 3).

²³ Член 41 од ЗЈС.

²⁴ За поимот дисциплинска неуредност, поопширно в. De Valkeneer Roland, *Précis du notariat*, Bruxelles, 2002, стр. 301.

²⁵ Чл. 42 од ЗЈС.

институцијата, при што кон нивно изрекување се пристапува по претходен писмен извештај од непосредно претпоставениот јавен службеник. Пред изрекување на дисциплинската мерка, јавниот службеник се известува писмено за наводите на извештајот што постојат против него и притоа има право да даде усмен или писмен одговор во рок кој не може да биде пократок од пет дена. Раководното лице на институцијата во рок од 30 дена од денот на започнувањето на постапката донесува решение за изрекување дисциплинска мерка за дисциплинска неуредност.²⁶

Потежок облик на повреда претставуваат дисциплинските престапи, и тоа од аспект на нивното значење, висината на предизвиканата штата, околностите под кои е преземено (или пропуштено) конкретното поведение итн. Се работи за таков облик на (недопуштени) дејствија кои можат да бидат извршени со чинење или со пропуштање, со умисла или од небрежност, како и поради некомпетентност и незнаење, што за своја правна последица ја има примената на дисциплински казни (мерки).

Согласно Законот, во оваа категорија се зацврстуваат следните дејствија: неизвршување или несовесно, ненавремено, непристојно или небрежно вршење на работите и работните задачи; носење или истакнување партиски симболи во работната просторија; одбивање да се даде податок или давање неточни податоци на државните органи, правните лица и на граѓаните, доколку давањето податоци е пропишано со закон; незаконито располагање со материјалните средства; одбивање вршење на работите и работните задачи од работното место на кои е распореден или одбивање наредби од раководното лице на институцијата; непреземање или делумно преземање на пропишаните мерки за осигурување на безбедноста на доверените предмети; предизвикување поголема материјална штета; повторување дисциплинска неуредност; примање подароци или

друг вид корист спротивно на закон; злоупотреба на статусот или пречекорување на овластувањата во вршењето на работите; злоупотреба на боледување; оддавање класифицирана информација со степен на тајност определен согласно со закон; внесување, употреба и работење под дејство на алкохол или наркотични средства; непридржување кон прописите за заштита од болест, заштита при работа, пожар, експлозија, штетно дејствување на отрови и други опасни материи и повреда на прописите за заштита на животната средина; поставување на личниот финансиски интерес во судир со положбата и статусот на јавен службеник; навредливо или насилничко однесување; неоправдано одбивање учество во изборни органи и спречување избори и гласање, повреда на избирачко право, повреда на слободата на определување на избирачите, поткуп при избори, повреда на тајноста на гласањето, уништување изборни исправи, изборна измама што како член на изборен орган го извршил јавниот службеник.

Преземањето на споменатите дејствија е санкционирано со парична казна од 30 % од едномесечниот износ на нето-платата исплатена на јавниот службеник во месецот пред извршување на дисциплинскиот престап, во траење од еден до шест месеци и престанок на вработувањето во случаи кога настапиле штетни последици за институцијата, а притоа во дисциплинската постапка да не се утврдени олеснителни околности за јавниот службеник кој го сторил престапот.²⁷

Ако повредата на работната дисциплина, неизвршувањето, несовесното и ненавремено извршување на работите и работните задачи повлекува и кривична одговорност, дисциплинската постапка за утврдување на одговорноста на јавниот службеник не може да се поведе по изминувањето на две години од денот на дознавањето за повредата.²⁸

Освртот врз законските одредби кои се однесуваат на дисциплинската одговорност

²⁶ Чл. 43 од ЗЈС.

²⁷ Чл. 44 од ЗЈС.

²⁸ Чл. 49 од ЗЈС.

на јавните службеници стои во реална и логичка корелација со одговорноста (врз дисциплинскоправна основа) на државните службеници. Така, во однос на дисциплинската одговорност на *државните службеници*,²⁹ во Законот е предвидено дека овие лица исто така одговараат дисциплински за дисциплинска неуредност и дисциплински престап.³⁰

Повредата на службената должност повлекува примена на некоја од следните мерки: јавна опомена; парична казна во висина од 20 %, односно 30 % од висината на едномесечниот износ на нето-платата исплатена во последниот месец пред извршување на повредата на службената должност; распоредување на работно место во непосредно пониско звање и престанок на вработувањето. При изрекување на дисциплинските мерки, се води сметка за тежината на повредата на службената должност, последиците од таа повреда, степенот на одговорност на државниот службеник, околностите под кои е сторена повредата, неговото поранешно однесување и вршењето на работите, како и други олеснувачки и отежнувачки околности.³¹

Како полесен облик на дисциплински престапи (дисциплинска неуредност) се сметаат следните поведенија: недоаѓање на работа во определеното време и одење од работа пред истекот на работното време, и покрај опомената од непосредно претпоставениот државен службеник; неуредно чување на службените списи и податоци; неоправдано недоаѓање на работа до два работни дена во текот на една календарска година; неносење ознаки со личното име, ако таква обврска постои; неизвршување или несовесно, непристојно, ненавремено или небрежно вршење на службената должност со полесни последици од повредата; неоправдано не-

известување на непосредно претпоставениот службеник, односно функционерот за спреченоста за недоаѓање на работа во рок од 24 часа и одбивање стручно оспособување и усовршување на кое се упатува државниот службеник. За дисциплинска неуредност може да се изрече јавна опомена или парична казна во висина од 20 % од едномесечниот износ на нето-платата исплатена во последниот месец пред извршувањето на дисциплинската неуредност, во траење од еден до три месеци.³²

Категоријата дисциплински престапи како потежок облик на неправо ја сочинуваат следните дејствија: неизвршување или несовесно, непристојно, ненавремено или небрежно вршење на службената должност; изразување и застапување политичко уверување во вршењето на службените задачи; одбивање да се даде податок или давање неточни податоци на државните органи, правните лица и на граѓаните, доколку давањето податоци е пропишано со закон; незаконито располагање со материјалните средства; одбивање вршење на службените задачи од работното место на кои е распореден или одбивање наредби од министерот, односно функционерот кој раководи, односно раководен службеник; непочитување на актот со кој се утврдува начинот на извршување на функциите на органот за време на штрајк, како и бројот на државните службеници кои ќе работат на извршување на овие функции и на обезбедување на предвидените услови; непреземање или делумно преземање на пропишаните мерки за осигурување на безбедноста на доверените предмети; предизвикување поголема материјална штета; повторување на дисциплинска неуредност; примање подароци или друг вид корист; злоупотреба на статусот или пречекорување на овластувањата во вршење

²⁹ Поимот државен службеник е определен во одредбата од чл. 3 од Законот. Во таа смисла, под државен службеник се подразбира лице вработено во државната служба кое врши стручни, нормативно-правни, извршни, управни, управно-надзорни, плански, материјално-финансиски, сметководствени, информатички и други работи од надлежност на органот во согласност со Уставот и со закон.

³⁰ Дисциплинската неуредност како начин на однесување претпоставува полесна, незначителна повреда на службената должност, односно полесна повреда на угледот на службата или угледот на државниот службеник. Наспроти тоа, дисциплинскиот престап претставува потешка значителна повреда на службената должност, односно потешка повреда на угледот на службата или угледот на државниот службеник (чл. 65. ст. 2 и 3).

³¹ Чл. 66 ст. 1 и 2.

³² Чл. 67.

на службените задачи; злоупотреба на боледување; оддавање класифицирана информација со степен на тајност определен согласно со закон; внесување, употреба и работење под дејство на алкохол или наркотични средства; непридржување кон прописите за заштита од болест, заштита при работа, пожар, експлозија, штетно дејствување на отрови и други опасни материи и повреда на прописите за заштита на животната средина; поставување на личниот финансиски интерес во судир со положбата и статусот на државен службеник и навредливо или насилничко однесување; неоправдано одбивање учество во изборни органи; спречувањето на изборите и гласањето, повреда на избирачкото право, повреда на слободата на определување на избирачите, поткуп при изборите, повреда на тајноста на гласањето, уништување изборни исправи, изборна измама што како член на изборен орган го извршил државниот службеник.

Повредата на законските одредби со преземање на некој од споменатите облици на постапување е санкционирана со парична казна од 30 % од едномесечниот износ на нето-платата исплатена на државниот службеник во месецот пред извршување на дисциплинскиот престап, во траење од еден до шест месеца, потоа распоредување на работно место во непосредно пониско звање и престанок на вработувањето кога настапиле штетни последици за органот, а притоа не се утврдени олеснителни околности за државниот службеник кој го сторил престапот. Оние постапки што се состојат во спречување на избори и гласање, повреда на избирачкото право, слободата на определување на избирачите, поткуп при изборите, повреда на тајноста на гласањето, уништување на изборни исправи, изборна измама што како член на изборен орган го извршил државниот службеник, како своја правна последица имаат пре-

станок на вработувањето.³³ Збирот на паричните казни изречени на државниот службеник во еден месец за дисциплинска неуредност и дисциплински престап не може да надмине 30 % од износот на неговата вкупна нето-плата за тој месец.³⁴

Дисциплинските мерки против државниот службеник за дисциплинска неуредност ги изрекува секретарот, односно функционерот кој раководи со органот во кој не се именува секретар, а по претходен писмен извештај од непосредно претпоставениот државен службеник. По исклучок, во органите во кои нема раководни државни службеници, писмениот извештај го поднесува раководен службеник или функционерот кој раководи со органот. Пред изрекување на мерката, државниот службеник се известува писмено за наводите што постојат против него и тој има можност да даде одговор на извештајот.³⁵

Во контекст на прашањата кои ги разгледуваме на ова место, заслужуваат внимание и оние кои се однесуваат на дисциплинската одговорност на *извршителите*.

Во Законот за извршување е предвидено дека извршителот одговара дисциплински за нестручно и несовесно работење, ако со своето однесување при спроведување на извршувањето врши повреда на службената должност, предвидена во Законот за извршување, подзаконските акти и актите на Комората, со кои се уредува работењето на извршителот. Како *нестручно* се смета постапувањето со кое се врши повреда на законските прописи, така што при спроведување на извршувањето извршителот предизвикува повреда на правата на странките во постапката или на трети лица. Наспроти тоа, ќе се смета дека извршителот постапувал *несовесно* доколку презема дејствија спротивно на етичките норми, професионалните стандарди и правила на извршителската должност.³⁶

Што се однесува до видот на дисциплинските мерки, од анализата на закон-

³³ Чл. 68.

³⁴ Чл. 68 – а.

³⁵ Чл. 69.

³⁶ Чл. 54 од ЗИ.

ските одредби произлегува дека извршителот кој сторил дисциплинска повреда подлежи на одговорност и може да му се изрече некоја од следните дисциплински мерки: јавна опомена; парична казна; привремено одземање на правото за вршење на должноста извршител и трајно одземање на правото за вршење на должноста извршител.³⁷

Во поглед на начинот на определување на дисциплинските мерки, предвидено е дека мерката јавна опомена се става на огласна табла во седиштето на Комората, 60 дена од денот на изрекувањето, додека паричната казна се изрекува во висина од 1.500 до 5.000 евра во денарска противвредност според средниот курс на Народната банка на РМ на денот на изрекувањето. Плаќањето на паричната казна може да се определи во најмногу шест еднакви месечни рати.

Привременото одземање на правото за вршење на должноста може да се изрече во траење од три месеци до една година. Определени се и условите под кои може да дојде до изрекување на мерката трајно одземање на правото за вршење на должноста и во овие рамки опфатени се случаите во кои извршителот бил именуван свесно прикривајќи го постоењето на законските пречки за тоа и кога за времето за кое привремено му е одземено правото за вршење на должноста или привремено му е забрането вршењето на должноста, врши извршни работи или на друг начин ја избегнува дисциплинската мерка.

При изрекување на дисциплинските мерки, се земаат предвид тежината на повредата, последиците од таа повреда, степенот на одговорност на извршителот, околностите под кои е сторена повредата, поранешното негово однесување, како и други олеснителни и отежнителни околности. Во случај на поврат сторен во период од една до пет години, ќе се примени потешка дисциплинска мерка додека не се стигне до дисципли-

линската мерка трајно одземање на правото за вршење на должноста. Ако извршителот со сторената дисциплинска повреда стекнал имотна корист, паричната казна може да му се изрече до двојниот износ на висината на таа корист, независно од законски предвидените ограничувања.³⁸

Во случаите кога извршителот неуредно ги чувал службените списи и податоци, постапувал спротивно на правилата на Етичкиот кодекс на однесување на извршителите со што предизвикал намалување на угледот на извршителската должност или со своето однесување кон службените или други лица при спроведување на извршни дејствија го нарушил угледот и честа на службените или други лица или органот што го претставуваат, односно не ги исполнил обврските определени со актите на Комората, кои се однесуваат на унапредување и развивање на извршителската должност, ќе му се изрече дисциплинска мерка *јавна опомена* или *парична казна*.³⁹

Парична казна или *привремено одземање на правото за вршење на должноста извршител* ќе му се изрече на извршител ако при спроведување на извршните дејствија не води сметка за достоинството на личноста на странките, учесниците во постапката на извршувањето и нивните семејства, потоа кога при спроведувањето извршни дејствија не води сметка тоа извршувањето да биде поповолно за должникот, или во поднесоци и други писмена, како и со своето однесување изразува непочитување на судовите, органите на државната управа и органите на Комората, неуредно и неточно ја води евиденцијата која извршителот е должен да ја води, а која не засега во правата на странките, во своето работење употребува факсимил, ја избегнува обврската за континуирано стручно оспособување и едукација која се одвива преку семинари и предавања, бара пристап до податоци за лице кое не е долж-

³⁷ Чл. 54 – а од ЗИ.

³⁸ Чл. 54 – б.

³⁹ Чл. 54 – в.

ник, наплати поголема награда за извршување или други трошоци определени со тарифата, не води евиденција за наплатена награда и други трошоци согласно со овој закон и подзаконските акти, неоправдано го одложува извршувањето, врши јавни функции, или раководни, надзорни и управни функции во трговски друштва, државни заводи, служби за наплата, нотарски и адвокатски работи и служба во верска заедница или религиозна група, парите што му се доверени на чување ги вложи на свое име спротивно на одредбите од овој закон, не ги евидентира барањата за извршување според времето на нивниот прием во евиденцијата, која извршителот е должен да ја води, работи под дејство на алкохол или наркотични средства, не ја чува службената евиденцијата и списите по предметите во својата канцеларија, оригиналните барања за извршување, документите, записниците, списите и актите, како и доставниците кои произлегуваат од вршењето на неговата работа не се наоѓаат во обвивката на списите на предметот и не му издава овластување на заменик-извршителот за располагање со неговата редовна и посебна сметка.⁴⁰

Мерката *и*рајно одземање на *и*равоио за вршење на должностиа извршиишел доаѓа предвид во следните случаи: непреземање на пропишаните мерки за спречување на перење пари и други приноси од казниви дела, непостапување по одлуките на судовите, одлуките на државните органи и органите на Комората кои се однесуваат на отстранување неправилности при извршувањето, непочитување на законските одредби за негово именување, кога свесно го прикрива постоењето законски пречки; за времето за кое привремено му е одземено правото за вршење на должноста или привремена забрана за вршење на должноста врши работи на извршување или на друг начин ја избегнува казната, при извршувањето презема дејствија кои не се предвидени или се спротивни на овој закон; за

себе или за свои роднини (во права линија или до четврти степен во странична линија) купува предмети на јавна продажба или стекнува други права во текот на извршувањето кое го спроведува; оддава класифицирана информација со степен на тајност определена согласно со закон; врши трговска должност и посреднички работи; склучува договори во свое име за други лица или во туѓо име за себе или учествува во правна работа во која презема службени дејствија како извршител спротивно на овој закон; прима подароци или друг вид корист во врска со спроведување на извршувањето или го поставува личниот финансиски интерес во судир со положбата и статусот на извршител; незаконито располага со материјалните средства што ги прибавил во текот на извршувањето и не постапува според редоследот на примените барања за извршување.

Дисциплинската постапка против извршителот ја води Дисциплинската комисија при Комората, согласно со одредбите на овој закон и актите на Комората. Дисциплинската комисија е орган на Комората кој го избира Собранието на Комората составен од пет члена и нивни заменици, со мандат од три години со право на повторен избор. Два члена и нивни заменици се избираат од редот на членовите на Комората, два члена и нивни заменици од редот на судиите по предлог на Судскиот совет на Република Македонија и еден член и негов заменик по предлог на министерот за правда. Дисциплинската комисија ја спроведува дисциплинската постапка по предлог на овластен подносител и донесува одлука по предлогот, а начинот и поблиските услови во врска со работењето на Дисциплинската комисија ќе бидат уредени со Статутот и другите акти на Комората.⁴¹

Предмет на анализа претставува и одредбата од чл. 60 содржана во Законот за извршување која се однесува на привремената забрана за вршење на должноста. Поконкретно, во законот е предви-

⁴⁰ Чл. 54 – г.

⁴¹ Чл. 59 од ЗИ.

дено дека на извршителот против кого е поведена постапка за дисциплинска повреда, со цел да се заштити достоинството на должноста извршител, по барање на овластените предлагачи за поведување дисциплинска постапка, Дисциплинската комисија може да донесе одлука со која привремено му се забранува вршењето на должноста сè до завршувањето на дисциплинската постапка. Забраната се определува без оглед на тоа дали е поведена дисциплинска постапка против извршителот, доколку се исполнети следните кумулативни барања: кога се исполнети законските услови за разрешување на извршителот; против извршителот е поведена постапка за одземање на деловната способност, во случаите кога против извршителот е донесено правосилно решение за поведување истрага за кривични дела сторени во врска со службените дејствија сè додека трае истрагата, односно, тогаш кога му е изречена забрана за вршење на должноста согласно со закон и кога е донесена неправосилна пресуда со која му е изречена безусловна казна затвор над шест месеци. Во случај на привремена забрана за вршење на должноста, изврши-

телот не смее да презема никакви службени дејствија. Сите дејствија преземени од извршителот за кого е донесена одлука за привремена забрана за вршење на должноста се ништовни.⁴²

Како и да е, од направениот споредбен осврт, може да се забележи дека кога станува збор за дисциплинската одговорност, државата особено нагласен интерес има за вршењето на нотарската дејност. Се разбира дека со оглед на специфичноста на сферата, како и позиционираноста на нотарот во македонското општество, не изненадува посебниот интерес на државата за неоткажувањето од контролниот механизам во врска со назорот на нивната работа. Но, се чини со последните измени и дополнувања на Законот за нотаријат, дека се отиде во друга крајност: државата доби можност на квадрат да биде дел од субјектите кои учествуваат во дисциплинската постапка. Да потсетиме, се работи за професионални грешки и нивно санкционирање – би требало фелата да го има главниот збор затоа што тие најмногу знаат што е дисциплинска повреда, но и најпрофесионално можат се справат со нив!

⁴² Чл. 60 од ЗИ.

РЕФОРМИТЕ ВО НАСЛЕДНОТО И СЕМЕЈНОТО ПРАВО И ИНГЕРЕНЦИИТЕ НА НОТАРИТЕ

д-р Дејан Мицковиќ*

д-р Ангел Ристов**

Апстракт: Во трудови авторите даваат свои ставови и предлози за реформа на наследното и семејното законодавство во Република Македонија, кои ќе имаат влијание и врз надлежноста и работата на нотариите. Тие предлагаат да се воведат договори за наследување, нотарскиот шестамен и регистрацијата на шестамените во нашето наследно право. Истото така, авторите се залагаат договорите за доживотна издршка и договорите за одржување имот за време на живото, како неспорни правни работи, да преминат во исклучива надлежност на нотариите. Во сферата на семејното право тие предлагаат поинаку да се регулира вонбрачната заедница, како и да се воведат брачниот договор за регулирање на имотните односи помеѓу брачните другари за кој би биле надлежни нотариите.

Клучни зборови: Реформи во наследното и семејното право, надлежност на нотариите, договор за наследување, регистрација на шестамените, вонбрачна заедница и брачен договор.

Во Република Македонија започна најголемата реформа во сферата на граѓанското право од осамостојувањето на нашата држава. Со одлука на Владата на Република Македонија, донесена во декември 2010 година, беше формирана Комисијата за изработка на граѓански законик на Република Македонија. Ова ќе претставува најсериозен потфат, не само во сферата на граѓанското право, туку и во рамките на правниот систем на нашата држава. Со изработката на Граѓанскиот законик се очекува целокупната материја од сферата на граѓанското

право да биде уредена во еден законски текст на еден сеопфатен и систематизиран начин, со што ќе се добие нов квалитет во регулирањето на граѓанското право и ќе се надминат правните празнини, недореченостите и противречностите коишто постојат во законите коишто ја регулираат оваа материја.

Во рамките на Граѓанскиот законик, покрај другите правни области, ќе бидат опфатени и семејното и наследното право. Наследното право е вообичаено предмет на регулирање на сите граѓански законици, така што е логично да се очекува тоа да биде опфатено во Граѓанскиот законик на Република Македонија. Ситуацијата со семејното право е нешто поинаква и во компаративното право се среќаваат различни решенија. Во оваа смисла, како на пример во правото на Руската Федерација, семејното право не е составен дел од Граѓанскиот кодекс, туку постои посебен семеен кодекс на Руската Федерација.¹ Сепак, во поголемиот број европски граѓански законици, како што се францускиот, австрискиот, германскиот и холандскиот граѓански законик семејното право е нивни составен дел. По примерот на овие кодификации се очекува и во Граѓанскиот законик на Република Македонија да биде опфатено семејното право.

Со донесувањето на Законот за нотаријатот и со неговата имплементација беа остварени зацртаните цели. Имено, судовите беа растоварени од неспорните предмети, со што се подобри ефикасноста на судството, а истовремено граѓаните на многу побрз, поедноставен и по-

* Вонреден професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

** Асистент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

¹ За ова поопширно да се види кај: Александра Матвеевна-Нечаева, *Семейное право*, Юрайт, Москва, 2011.

ефикасен начин ги остваруваа своите права. Имајќи ја предвид досегашната позитивна улога на нотарите во нашиот правен систем, логично е да се очекува во наредниот период тие да добијат и нови ингеренции кои досега ги немале. Во овој текст ќе се задржиме на одредени реформи во сферата на семејното и наследното право кои може да се очекуваат со носењето на Граѓанскиот законик на Република Македонија, а кои може да се однесуваат и на улогата на нотарите во сферата на семејното и наследното право.

I. УЛОГАТА НА НОТАРИТЕ ВО НАСЛЕДНОТО ПРАВО

1. Договор за доживотна издршка и договор за отстапување на имот за време на живот

Со донесувањето на Новелата на Законот за облигационите односи (ЗОО) од 2008 година² и Законот за вонпарнична постапка (ЗВП) од 2008 година,³ помеѓу другото, нотарите се стекнаа со исклучително големи ингеренции во сферата на наследувањето и оставинската постапка. Врз основа на измените во ЗОО, нотарите се стекнаа со правото да ги заверуваат договорот за доживотна издршка⁴ и договорот за отстапување на имот за време на живот,⁵ за разлика од поранешните законски прописи според кои тие беа во исклучива надлежност на судот. Покрај ова, нотарите се стекнаа и со правото да ги составуваат овие договори во форма на нотарски акт.⁶ Со донесувањето на ЗВП, нотарите станаа повереници на судот и се здобија со надлежности во поглед на расправањето на оставината (чл. 131-141).

Имајќи ги предвид сегашните надлежности на нотарите во сферата на наследу-

вањето, следниот чекор во реформата на наследното право би требало да биде целосното префрлање на надлежноста за заверка на договорот за доживотна издршка и договорот за отстапување на имот за време на живот кај нотарите, со што дополнително би се растоварил судот од постапување во неспорни предмети, а граѓаните би можеле побрзо и поефикасно да ги остваруваат своите права во сферата на наследното право.⁷

2. Договор за наследување

Еден од основите за повикување на наследство во современите наследни права, покрај тестаментот и законот, е договорот за наследување. Во наследноправните системи кои го предвидуваат овој договор, по својата правна сила тој претставува најсилен правен основ. Поради тоа, договорот за наследување има приоритет во примената пред тестаментот и законот. Во споредбеното право договорот за наследување е предвиден во Франција, Германија, Австрија, Швајцарија, Турција, Шпанија и во други држави. Во македонското наследно право, договорот за наследување не постои како основ за наследување. Имајќи ги предвид искуствата од компаративното право, променетите општествено економски прилики по осамостојувањето на Република Македонија, како и неспорните позитивни карактеристики на овој договор, наспроти договорот за доживотна издршка, за што подоцна ќе стане повеќе збор, сметаме дека законодавецот треба сериозно да размисли за воведување на договорот за наследување во нашиот правен систем.

Најчесто, договорот за наследување се дефинира како „правно дело со кое договорните страни располагаат со својата

² Закон за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи „Службен весник на Република Македонија“ бр. 84/2008.

³ „Службен весник на Република Македонија“ бр. 9/2008.

⁴ (1) Договорот за доживотна издршка се составува во писмена форма и се заверува од страна на надлежен суд или од **нотар**. (2) При заверката судијата, односно **нотарот** во присуство на договорачите и двајца сведоци кои го познаваат гласно ќе го прочита договорот и ќе ги предупреди договорачите за последиците од договорот (чл. 1030, ст. 1 и 2 од ЗОО).

⁵ (2) Договорот за отстапување имот за време на живот мора да биде составен во писмена форма и заверен од страна на надлежен суд или од **нотар**.

(3) При заверката судијата, односно **нотарот** ќе го прочита договорот и ќе ги предупреди договорачите за последиците од него (чл. 1023, ст. 2 и 3 од ЗОО).

⁶ Види чл. 4 од Законот за нотаријат „Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/07 и 86/08.

⁷ Во поглед на ова прашање ист став застапува и професорот Арсен Јаневски. Подетално види: Arsen Janevski, Vanparnične stvari koje bi sud mogao poveriti notarima, *Pravni život*, 12-2003, стр. 71.

оставина,⁸ односно како „договор со кој договорните страни го уредуваат наследувањето помеѓу себе или во корист на трето лице“.⁹ Во споредбеното право се познати повеќе видови договори за наследување.¹⁰ Наспроти ова, нашето наследно право не го познава договорот за наследување, но го регулира договорот за доживотна издршка кој многу често се користи во практиката. Договорот за наследување се разликува од договорот за доживотна издршка, кој произлезе од него, според две клучни карактеристики. Како *прво*, кај договорот за наследување оставителот не може да располага со делот кој им припаѓа на нужните наследници, кој останува загарантиран. Како *втора*,¹¹ со договорот за наследување наследниците ги наследуваат правата и обврските на оставителот, а со тоа се обезбедени и правата на доверителите.¹²

Во споредбеното право се присутни различни решенија во поглед на прашањето кои лица можат да се јават како договорни страни на договорот за наследување. Според германското и швајцарското право, договорот за наследување може да биде склучен помеѓу кои било лица. За разлика од нив, во француското право договорот за подарок на идни ствари може да биде склучен само во корист на брачниот другар (чл. 1093 и 1096 *Cciv*), може да биде склучен помеѓу брачните другари заедно или во корист на нивните потомци, без разлика дали овој договор е составен дел на брачниот договор или е склучен како посебен договор. И Австрискиот граѓански законик, слично како и францус-

киот, дозволува склучување на договорот за наследување само помеѓу брачните другари (§602 и §1249 *ABGB*).

По својата форма, договорот за наследување претставува строго формално правно дело. Во германското право тој може да биде склучен само во форма на јавна исправа составена од нотар во истовремено присуство на двете страни, според правилата кои се применуваат за составување јавен тестамент. Истото решение е предвидено и во швајцарското право. За да биде полноважен договорот за наследување, во австриското право законодавецот предвидува форма која е неопходна за писмениот тестамент (чл. 1249 *ABGB*). Меѓутоа, во практиката договорот за наследување се составува од страна на нотар во форма на јавна исправа која треба да биде потврдена од друг нотар или од двајца сведоци.¹³ Во француското право договорот за подарок на идни ствари мора да биде склучен во писмена форма и да биде заверен од страна на нотар (чл. 931 *Cciv*).¹³

Предмет на договорот за наследување претставува целата или дел од оставината со која договорниот оставител располага во случај на смрт. Сепак, слободата на договорниот оставител да располага со својата оставина врз основа на договорот за наследување е ограничена со правото на нужен дел (§2303 *BGB*, чл. 481 *CCS*, чл. 1254 *ABGB*, чл. 913-914 *Cciv*). Во случај на повреда на нужниот дел, нужните наследници можат да бараат редукција на располагањата направени со договорот за наследување.

⁸ Nataša Stojanović, *Zašto je ugovor o nasleđivanju zabranjen u našem pravu?* *Pravni život*, Beograd, br. 10-2003, стр. 163.

⁹ *Pravni leksikon*, Savremena administracija, Beograd, 1964, стр. 967.

¹⁰ Германскиот граѓански законик (*BGB*) ги предвидува сите три облици на договор за наследување: 1) договорот за наследување во потесна смисла; 2) договорниот легат; и 3) негативниот договор за наследување. Карактеристично за германското право е тоа што како универзален, односно сингуларен sukcesор на договорниот оставител не може да биде само договорната страна, туку и трето лице (§ 1941 *BGB*). Посебно е регулиран и случајот кога брачни другари, односно свршеници склучуваат договор за меѓусебно (заедно) наследување. Германскиот граѓански законик го предвидува и договорот за купување наследство (§§ 2371-2385 *BGB*), исто како и австрискиот граѓански законик (§§ 1278-1283 *BGB*). Повеќе за договорот за наследување во германското право види кај: Petar Gottwald, Dieter Schwab, Eva Bütner, *Family and Succession Law in Germany*, Wolters Kluwer, 2001, стр. 134-137; A. Poser, *Der entgeltliche Erbvertrag im Zivil und Steuerrecht*, 2000; Louis Garb, *International Succession*, Kluwer Law International, 2004, стр. 239-240.

¹¹ Со тоа кај договорот за наследување никогаш не се доведува во прашање загрозувањето на правото на нужен дел на нужните наследници. Со договорот за доживотна издршка примателот на издршката може да располага со целиот свој имот, без ограничувања во поглед на правото на нужен дел на нужните наследници. Како резултат на тоа постои можност нужните наследници да не можат да го остварат своето право на нужен дел. Тоа е чест случај во практиката.

¹² Кај договорот за доживотна издршка, давателот на издршката се стекнува само со правата на примателот на издршката. Тој не одговара за долговите на примателот на издршката, освен ако поинаку не е договорено. Врз основа на тоа, се доведува во прашање и исполнувањето на обврските спрема доверителите, кое често може да биде предмет на злоупотреба.

¹³ V. Eccher, *Bürgerliches Recht*, VI, Erbrecht, Wien, 2002, стр. 71, цит. според Nataša Stojanović, *op. cit.*, стр. 165.

Имајќи ги предвид решенијата во споредбеното право, како и позитивните карактеристики на договорот за наследување, сметаме дека тој треба да се прифати како основа за наследување и во нашиот правен систем. Со тоа би се дало поголем простор на слободната волја на едно лице да располага со својот имот *mortis causa* што е генерална тенденција во сите современи законодавства. Освен тоа, во прилог на овој предлог треба да се наведе и фактот дека договорот за наследување неспорно има подобри карактеристики во однос на договорот за доживотна издршката. Како што е предвидено и во повеќе европски законодавства, и во Република Македонија договорот за наследување би бил заверуван од страна на нотарите, имајќи предвид дека тие се надлежни за расправање на оставина како повереници на судот.

3. Нотарски тестамент

Во правниот систем на Република Македонија не се предвидува постоење посебен вид тестамент во форма на нотарски тестамент. Нотарите, согласно чл. 58 од Законот за нотаријатот, можат да составуваат тестамент во форма на нотарски акт според одредбите што важат за составу-

вање на судскиот тестамент содржани во Законот за наследување.¹⁴ За разлика од Законот за наследување на Република Македонија, кој како *lex generalis* не го познава нотарскиот тестамент, во споредбеното право формата на нотарскиот тестамент е широко прифатена. Нотарскиот тестамент е прифатен во: италијанското право,¹⁵ француското право,¹⁶ шпанското право,¹⁷ германското право,¹⁸ руското право,¹⁹ кинеското право,²⁰ јапонското право,²¹ бугарското право,²² аргентинското право,²³ белгиското право,²⁴ бразилското право,²⁵ правото на Квебек,²⁶ чешкото право,²⁷ грчкото право,²⁸ мексиканското право,²⁹ холандското право,³⁰ португалското право,³¹ полското право,³² панамското право,³³ тајванското право,³⁴ турското право,³⁵ правото на Венецуела³⁶ и др. Во државите од нашиот регион, нотарскиот тестамент беше воведен во законодавствата на Црна Гора,³⁷ Хрватска³⁸ и Република Српска.³⁹

Во споредбеното право постојат различни модели на нотарски тестамент. Во некои системи се бара присуство на двајца сведоци или присуство на уште еден нотар, а некаде се бара дури и присуство на тројца сведоци.

Согласно решенијата од компаративното право, каде, како што беше наведено,

¹⁴ „Тестамент во форма на на нотарски акт се составува според одредбите што важат за составување судски тестамент.“

¹⁵ Чл. 603 од Италијанскиот граѓански законик (*Codice civile*).

¹⁶ Чл. 971 од Францускиот граѓански законик (*Code civil*).

¹⁷ Чл. 697 од Шпанскиот граѓански законик (*Codigo civil*).

¹⁸ § 2232 од Германскиот граѓански законик (*BGB*).

¹⁹ Г. Г. Черемных, *НАСЛЕДСТВЕННО ПРАВО учебник*, Российская академия, адвокатуры и нотариата, Москва, 2009, стр. 156-167.

²⁰ Чл. 1191од Кинескиот граѓански законик.

²¹ Чл. 969 од Јапонскиот граѓански законик.

²² Согласно чл. 82 од Законот за нотарите и нотарската дејност, само нотарот може да состави нотарски тестамент. Во реоните, во кои нема нотар, нотарски тестамент може да состави судијата надлежен за запишувањата, кој ги исполнува нотарските функции. Во бугарското наследно право нотарскиот тестамент има долга правна традиција. Тој претставува еден од најчесто практикуваните форми на тестамент. Христо Тасев, *БЪЛГАРСКО НАСЛЕДСТВЕНО ПРАВО, осмо издание*, Нова редакција, Георги Петканов, Симеон Тасев, Сиела, София, 2006, стр. 62-65. Повеќе за нотарскиот тестамент да се види и кај: Методи Марков, *Семейно и наследствено право*, 4 издание, Сиби, София, 2009, стр. 213-215.

²³ Чл. 3654 од Аргентинскиот граѓански законик.

²⁴ Види кај: Louis Garb, *op. cit.*, стр. 49.

²⁵ Чл.1864-1867 од Бразилскиот граѓански законик.

²⁶ Види кај: Louis Garb, *op. cit.*, str. 126.

²⁷ Чл. 62-71, Закон за нотарската процедура бр. 358/1992.

²⁸ Чл. 1724 и 1730-1737 од Грчкиот граѓански законик.

²⁹ Види кај: Louis Garb, *op. cit.*, стр. 419.

³⁰ Чл. 4:94 од Холандскиот граѓански законик.

³¹ Чл. 225 Португалскиот граѓански законик.

³² Види кај: Louis Garb, *op. cit.*, стр. 483.

³³ *Ibid*, стр. 472.

³⁴ *Ibid*, стр. 595.

³⁵ *Ibid*, стр. 612.

³⁶ *Ibid*, стр. 652.

³⁷ Чл. 69 ст. 1 од Законот за наследување на Црна Гора, „Službeni list CG“ 74/2008

³⁸ Чл. 32 ст. 2 од Законот за наследување на Хрватска „Narodne novine“ 48/03.

³⁹ Чл. 72 од Закон за наследување на Република Српска „Službeni glasnik“ 1/2009.

нотарскиот тестамент е присутен во голем број држави, а имајќи ги предвид и сегашните ингеренции на нотарите во сферата на наследувањето, сметаме дека е неопходно во идната реформа на наследното право да се предвиди нотарскиот тестамент како посебен вид на тестамент во рамките на Законот за наследување.⁴⁰

4. Воведување регистар на тестаменти

Во нашето наследно право не постои решение според кое во моментот на смртта би се знаело дали едно лице има составено тестамент и каде се наоѓа тој. Поради тоа, во практиката често доаѓа до ситуации кога ниту наследниците, ниту пак нотарот којшто ја води оставинската постапка не знаат дека постои тестамент, поради што наследството се распределува врз основа на нормите на законското наследување. Кога ќе се пронајде тестаментот, мора да се пристапи кон отповикување на решението со кое се распределува оставината. Постојат и случаи кога некој од наследниците ја знае содржината на тестаментот, но го премолчува тој факт со цел да не се реализира последната волја на тестаторот. Како резултат на ваквите состојби, кои се должат на непостоењето на правната регулатива со која ќе се евидентираат на едно место фактите на постоењето, чувањето и прогласувањето на тестаментите, доаѓа до повреда на принципот на правна сигурност. Со ова, се доведува во прашање и остварувањето на последната волја на завештателот, за чие остварување должност има и државата.

Во споредбеното право постојат законодавства кои го уредуваат Регистарот на тестаменти како систем што овозможува наследниците и надлежните органи да бидат запознаени дали оставителот имал оставено тестамент и каде се наоѓа

тој. Според одредбите на новиот Холандски граѓански законик, нотарот е должен да го извести Централниот регистар на тестаменти во Хаг дека прогласил одреден јавен тестамент или пак му е предаден тестамент на чување.⁴¹ Овие тестаменти остануваат на чување кај нотарот, додека вонредните тестаменти се праќаат во Централниот регистар на тестаменти во затворена форма (чл. 4: 111 ГЗ). Имајќи ги предвид овие законски решенија во холандското право, по смртта на одредено лице, нотарот најпрвин е должен да изврши увид во Централниот регистар, со цел да утврди дали оставителот има составено тестамент.⁴² Слично како и во Холандија, Комората на нотарите и во Чешката Република е надлежна за администрирање на Централниот регистар на тестаменти, кој претставува регистар на јавни тестаменти, како и на тестаменти што се депонирани кај нотарите. Нотарот кој ќе состави тестамент има обврска да го извести Централниот регистар.

Тенденцијата за воведување регистар на тестаменти е присутна и во рамките на Европската Унија како дел од процесот на хармонизација на наследното право. Во таа насока, Европската комисија смета дека е потребно да се овозможи регистрирање на тестаментите во сите држави членки, со цел да се олесни нивното барање и да се избегнат можните злоупотреби, особено во случај кога тестаментите се направени во друга држава.⁴³

Регистарот на тестаменти е една од позначајните новини кои беа воведени со реформите на наследните права на државите од регионот. Согласно Законот за наследувањето на Република Хрватска од 2003 година, се воведува Регистарот на тестаменти кој го води Хрватската нотарска комора (чл. 68).⁴⁴ По примерот на хрватското право, и новиот Закон за на-

⁴⁰ Ваквото решение е оправдано поради тоа што граѓаните често не се запознати со можноста тестамент да се состави пред нотар, имајќи предвид дека во Законот за наследување од 1996 година не е предвидена можноста нотарите да составуваа тестамент, туку ова прашање е регулирано во Законот за нотаријатот.

⁴¹ Види кај: Loius Garb, *op. cit.*, стр. 435.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Види повеќе за ова во Акцискиот план од Виена од 1999 година (OJ C19, 23.1.1999).

⁴⁴ На барање на завештателот, податоците за составувањето, чувањето и прогласувањето на тестаментот во Хрватскиот регистар на тестаменти доставуваат: 1. надлежните судови; 2. нотарите; 3. адвокатите; и 4. лицата кои составиле тестамент. Според Законот за наследување на Република Хрватска, евидентирањето на податоците за тестаментот се остварува на доброволна основа и има декларативен карактер. Види повеќе кај: Petar Klarić, Martin Vedriš, *GRAĐANSKO PRAVO, Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, X izdanje*, Narodne Novine, Zagreb, 2006, стр. 751.

следување на Црна Гора од 2008 година го воведува регистарот на тестаменти. Притоа, во целост се преземени одредбите од хрватскиот Закон за наследување.⁴⁵

Тргнувајќи од наведените проблеми кои се присутни во практиката, но и врз основа на споредбеноправните решенија, сметаме дека е потребно да се воведат регистар на тестаменти и во македонското законодавство, за чие водење би била надлежна Нотарската комора на Република Македонија. Со тоа би се овозможило исполнување на последната волја на оставителот, би се олеснило остварувањето на наследните права на наследниците, а истовремено би се олеснила работата на нотарите и би се зајакнала правната сигурност во сферата на наследувањето.

II. УЛОГАТА НА НОТАРИТЕ ВО СЕМЕЈНОТО ПРАВО

1. Вонбрачна заедница

Со трансформациите во семејството што се случуваат во последните децении во сите европски земји, бракот веќе не претставува единствена основа за формирање на семејството, како што беше случај порано. Истражувањата покажуваат дека во сите европски земји драматично се зголемува бројот на паровите коишто живеат во вонбрачна заедница. Порано, вонбрачните заедници најчесто претставувале прв чекор кон бракот, меѓутоа денес нивниот карактер се менува и „вонбрачната заедница станува форма на живот што е алтернатива на бракот.“⁴⁶

За ова говори и големиот пораст на вонбрачни заедници во сите европски земји. Така, на пример, за само десет години (1975-1985 година) бројот на вонбрачните деца во Франција се зголемил од 450.000 на 1.300.000, а денес во оваа земја има над 3.000.000 вонбрачни заедници. Поради севе ова, вонбрачната заедница правно се регулира во сите европски земји, а во голем број од нив таа практично се изедначува и со бракот.

Вонбрачната заедница во македонското законодавство за прв пат беше уредена со Законот за семејството⁴⁷ од 1992 година. Според членот 13 на Законот за семејството, *заедница на животи на маж и жена која не е заснована според одредбите на овој закон (вонбрачна заедница) и која трае најмалку една година, е изедначена со брачната заедница во поглед на правото на меѓусебно издржување и имотот стекнат за време на траењето на таа заедница со брачната, не треба да постојат брачни пречки помеѓу вонбрачните друѓари.* Пропустот на законодавецот во поглед на предвидувањето на брачните пречки во однос на вонбрачната заедница го потврдува и судската пракса.⁴⁸ Имајќи предвид дека во сите современи законодавства вонбрачната за-

⁴⁵ „Фактот за составување, чување и прогласување на тестаментите се евидентира во Регистарот на тестаменти. Регистарот на тестаменти е јавна евиденција која ја води Нотарската комора во согласност со прописите на министерството надлежно за работите од сферата на правдата. Податоците за Регистарот на тестаменти на барање на завештателот доставуваат: надлежните судови, нотари, адвокати и лица кои составиле тестамент. Податоците од Регистарот на тестаменти не може пред смртта на завештателот никому да се стават на увид, освен на завештателот или лице кое тој за тоа посебно го овластил. Фактот дека податоците за тестаментот не се евидентирани во Регистарот на тестаменти не влијае на неговата полноважност.“ чл. 120, Закон за наследување на Црна Гора.

⁴⁶ Irene Thery, *Couple, filiation et parenté aujourd'hui*, Le droit face aux mutation de la famille et de la vie privée, Éditions Odile Jacob, Paris, 1996, стр. 41.

⁴⁷ „Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/92.

⁴⁸ Во постапката по предметот 17 П-927/10 од 30.11.2010 година, Основниот суд Скопје II Скопје утврдил дека тужителката С.А. по основа на заедничко стекнување имот во вонбрачна заедница со покојниот С.А. се стекнала со право на заедничка сопственост на недвижност во Скопје – стан во Општина Чаир ул. Г.П. бр. 11-а, влез 1, стан бр. 1 со нето корисна површина од 4.197 м².

Тужителката во тужбата и прецизираното тужбено барање од 15.10.2007 година навела дека со покојниот С.А. живеела во вонбрачна заедница од 1975 година, па сè до неговата смрт во 2006 година. Второтужената Е.А. (ќерка на покојниот С.А.) во писмен одговор на тужбата и на главната расправа преку полномошникот навела дека вонбрачната заедница има послаби својства и квалитет од брачната заедница и дека не е изедначена во процесот за стекнување имот. Навела дека покојниот С.А. постојано живеел со својата законска сопруга Ш.А., а дека првотужениот Е.А. е дете од вонбрачната врска што ја имал нејзиниот татко со тужителката. Предложила тужбеното ба-

едница произведува правно дејство само доколку не постојат брачни пречки, сметаме дека и македонскиот законодавец треба да ја прифати оваа концепција при уредувањето на вонбрачната заедница. Исто така, по примерот на повеќе европски држави, сметаме дека и во Македонија вонбрачните партнери треба да дадат изјава (пред нотар) со која би се олеснило докажувањето на постоењето на вонбрачната заедница, како и нејзиното времетраење. Нотарот би требало да има обврски да ги подучи вонбрачните партнери за правните последици кои произлегуваат од нивната изјава на волја за започнување вонбрачна заедница.

2. Брачен договор

Дали да се воведат брачниот договор во нашето законодавство, ќе биде едно од најзначајните прашања што ќе се постави при реформата на семејното право во Република Македонија. Според сегашното законско решение, во нашиот правен си-

стем доминира законскиот брачен имотен режим, кој не остава голем простор за слободната волја на брачните другари. Според нашето право, имотот на брачните другари може да биде посебен и заеднички, а брачните другари може само да се договорат управувањето и располагањето со заедничкиот имот или со дел од него да го врши едниот брачен другар.⁴⁹

Брачниот договор е еден од најконтроверзните договори во семејното право, а и во правото воопшто. Тој има голем број противници, кои сметаат дека овој договор не одговара на современиот карактер на бракот, кој се склучува од љубов и кој е дијаметрално спротивен на какви било имотни калкулации. Од друга страна, овој договор има и бројни приврзаници, кои истакнуваат дека со него се овозможува да дојде до израз слободната волја на брачните другари, кои можат да ги менуваат ригидните законски рамки за уредување на имотните односи и кои сметаат дека со овој договор се

рање да се одбие како несоновано, бидејќи С.А. не манифестираше волја за заедничко стекнување имот со тужителката. Во жалбата против првостепената одлука и во повторената постапка тужената навела дека **постоењето брак претставувало брачна пречка за постоење на вонбрачната заедница**. Во понатамошното образложение на пресудата судот, меѓу другото, утврдил дека покојниот С.А. немал никакви контакти со неговата законска сопруга Ш.А. од 1975 година, ниту пак таа воопшто знаела за точната местоположба на предметниот стан (...). Целокупното живеење на С.А. и тоа од 1975 па до 2006 година претставува трајна вонбрачна заедница која со раѓањето на Е.А. прераснала сосема нормално семејство.“

Во однос на материјалното прашање на околноста дали неразведениот брак на С.А. и Ш.А., претставувал брачна пречка за постоењето на вонбрачната заедница помеѓу С.А. и Ш.А., Основниот суд го дал следниот одговор: „Согласно чл. 13 од Законот за семејство на РМ, заедница на живот на маж и жена која не е заснована во согласност со одредбите на овој закон (вонбрачна заедница) и која траела најмалку една година е изедначена со брачната заедница во поглед на правото на меѓусебно издржување и имот стекнат за време на траењето на таа заедница. Тоа значи дека законодавецот со донесувањето на одредбите од Законот за семејството го разјаснил прашањето за тоа што е вонбрачна заедница и кои се условите за истата да **суштествува – единствено стриктно времетраење и ништо друго**. Имајќи ја предвид наведената одредба, во целост е оправдано становиштето на науката и судската пракса според кое вонбрачната заедница е изедначена со брачната заедница, **во поглед на правото на дел од заеднички стекнатиот имот и правото на издржување**.

Во однос на прашањето, споменато во жалбата, а прифатено од повисокиот суд, за постоење или непостоење брачни пречки, според нашиот закон, вонбрачната заедница може да произведува правни дејства, и покрај тоа што едниот или двајцата партнери се во брак или пак се во блиско сродство помеѓу себе (на пример први братучеди кои како роднини од 4 степен во странична линија не можат да склучат брак). Доколку се прегледа споредбеното право, може да се забележи дека сите современи законодавства изрично предвидуваат дека помеѓу вонбрачните партнери не може да постојат брачни пречки, а ваквото решение се предвидува и за регистрираните партнерства. **Во таа смисла Република Македонија е единствената земја во светот во која за основање вонбрачна заедница (која предизвикува правни последици како и бракот) не се предвидени брачни пречки!** Многу научни трудови укажуваат дека во идните законски решенија (de lege ferenda) треба да се предвиди одредба според која вонбрачната заедница би можела да предизвика правно дејство само доколку не постојат брачни пречки помеѓу партнерите, **но дотогаш** судовите се должни да го применуваат законот таков каков што е, што значи дека според нашето позитивно законодавство, вонбрачната заедница не познава брачни пречки во поглед на постоечката брачност.“

По донесувањето на истата пресуда по втор пат на Основниот суд, Апелациониот суд во Скопје донесе пресуда ГЖ. бр.-1811/11 од 16.09.2011 година, со која **жалбата** на второтужената Е.А. се одбива како **неоснована**, а **пресудата** на Основниот суд Скопје II Скопје П.бр.927/10 од 30.12.2010 година **се потврдува**.

Во образложението на пресудата, покрај другото, стои дека: „Советот на Апелациониот суд Скопје го ценеше и жалбениот навод дека **постоењето брачна заедница претставува пречка да се утврди и постоењето вонбрачна заедница**, а со тоа и стекнувањето на имотот во истата, **но оцени дека и овој жалбен навод е неоснован**. Ова е така затоа што согласно одредбите на чл. 13 од Законот за семејството на Република Македонија, заедница на живот на маж и жена која не е заснована во согласност со одредбите на овој закон (вонбрачна заедница) и која траела најмалку една година е изедначена со брачната заедница во поглед на правото на меѓусебно издржување и имотот стекнат за времетраење на таа заедница. Бидејќи од изведените докази неспорно произлегува дека помеѓу тужителката и правниот претходник на тужените постоела заедница на живот повеќе од една година, т.е. од 1975 до 2006 година, ваквата заедница на живот - вонбрачна заедница произведува правни дејствија во поглед на правото на дел од заедничкиот имот. Тоа понатаму значи дека **формалното постоење на брачната заедница во услови на реално фактичко постоење вонбрачна заедница**, како заедница на живот на маж и жена, подолго од една година, **не може да биде пречка вонбрачната заедница да произведува правни дејствија како брачната заедница**“.

⁴⁹ Види член 71 од Законот за сопственост и други стварни права „Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/01, 92/08 и 139/09.

овозможува „дедраматизација“ при разводот на брак, поради тоа што брачните другари нема да мора да водат долга, тешка и неизвесна „војна“ околу поделбата на имотот при развод на брак. Во наредново излагање ќе ги презентираме аргументите *pro et contra* прифаќањето на брачниот договор и врз основа на тоа, како и врз основа на прегледот на решенијата во компаративното право, ќе извлечеме заклучок дали постои потребата од неговото воведување во нашиот правен систем.

Брачниот договор е предвиден во поголем број европски законодавства, како на пример во Франција, Германија, Австрија, Швајцарија, Шведска, Грција и др., а со новите реформи на семејните законодавства тој е предвиден и во поголем број поранешни социјалистички држави (Русија, Бугарија, Унгарија, Хрватска, Србија, Црна Гора, Република Српска и др). Во повеќето законодавства од споредбеното право отсуствува законската дефиниција на поимот брачен договор. Така, во германското право е присутна формулацијата според која „сопрузите можат да ги уредат имотните односи со договор (*брачен договор Ehervetrag*), посебно да го уредат или изменат брачниот имотен режим откако ќе стапат во брак“ (§ 1408 BGB). Во таа смисла е и определувањето на брачниот договор во швајцарското право според кое: „Брачниот договор може да биде склучен пред или по склучувањето на бракот. Страните можат да прифатат одреден режим, да го отповикаат или да го променат во границите предвидени со законот“ (чл. 182 CCS). Потемелното поимно определување на брачниот договор се прави од страна на науката.⁵⁰ Така, според францускиот цивилист Марсел Планиол, брачниот договор претставува „договор со кој брачните другари ги утврдуваат нивните имотни

права и самите го уредуваат брачниот режим“.⁵¹ За Жан Карбоние брачниот договор претставува „еден инструмент на разновидност, на изборот и на потребата од мешање (модифицирање) помеѓу различните модели на брачен имотен режим (чл. 1387 *Code civil* - принцип на слобода на брачни договори)“.⁵²

Во споредбеното право постојат различни решенија во однос на прашањето кога може да биде склучен брачниот договор. Во одредени законодавства брачниот договор може да биде склучен пред склучувањето на бракот, како и за времетраењето на бракот. Во случај кога брачниот договор ќе биде склучен пред стапувањето во брак, истиот уште се нарекува *предбрачен договор*. Како договорни страни на овој договор се јавуваат идните брачни другари – свршеникот и свршеницата. Настапувањето на неговото дејствие е под одложен услов, а тоа е моментот на склучувањето на бракот. Во случај да не дојде до склучување брак, ваквиот предбрачен договор не произведува никакви правни последици. Ваква можност предвидува Францускиот граѓански законик (чл. 1395 *Code civil*). Таков е случајот и со австриското право, при што ваквиот договор не предизвикува правни последици сè до моментот на склучување на бракот (чл. 1217 ABGB).⁵³ Ваква можност предвидуваат и новите законски регулативи на руското, бугарското, хрватското, српското, црногорското право и др. Во други законодавства, како на пример во германското, брачниот договор може да биде склучен само од страна на сегашните брачни другари, но не и од идните брачни партнери. Слично решение како во Германија предвидува и италијанското право, според кое предбрачните договори не се дозволени, бидејќи се смета дека се спротивни на јавниот поредок, поради тоа што можат „да

⁵⁰ Во САД брачните договори (*matrimonial property agreements*) т.н. имотни договори, се договори помеѓу две лица во брак кои се договараат како имотот ќе биде поделен во случај на развод или смрт. Ако договорот е направен пред склучувањето на бракот, тој се нарекува предбрачен договор. Jennifer Van Baren, *Matrimonial Property Agreements*, 2010, стр. 1. Види http://www.ehow.com.facts_748057_matrimonial-property-agreements.html.

⁵¹ Marcel Planiol, *Traité Élémentaire de DROIT CIVIL*, Tome troisième, Paris, 1910, стр. 8.

⁵² Jean Carbonier, *Droit civil, Introduction, Les personnes, La famille, l'enfant, le couple*, Quadriège/Puf, Paris, 2004, стр. 1262.

⁵³ Werner Ogris, Paul Oberhammer, *op. cit.*, стр. 6.

влијаат на сопружниците во личните одлуки, како што е разводот“⁵⁴.

Брачниот договор претставува строго формален договор. Неговата форма речиси во сите законодавства кои го предвидуваат брачниот договор е предвидена со законот и е уредена со императивни норми. Во таа смисла, брачниот договор се склучува во писмена форма, а неговата содржина и потписите треба да бидат заверени од страна на надлежен државен орган (нотар, судија, јавен службеник). Во германското право брачниот договор треба да биде склучен во присуство на двете страни со заверка од страна на нотар (§1410 BGB). Во француското право брачниот договор мора да биде во писмена форма и да биде составен пред нотар. Притоа, нотарот е должен да ги предупреди договорните страни за последиците на договорот. Специфично за француското право е тоа што договорот мора да биде одобрен и од страна на надлежен државен орган, а тоа е судот (*tribunal de grande instance*). Во австриското право брачниот договор, исто така, мора да биде склучен во форма на нотарски акт (*NZwG, чл. 1*).⁵⁵ И во Бугарија брачниот договор се склучува во писмена форма со нотарска заверка на содржината и потписите. Брачниот договор се запишува во имотниот регистар и во актот за склучување на бракот.⁵⁶ Но, уписот нема конститутивно дејство, туку декларативно.⁵⁷

Во споредбеното право предметот на брачниот договор не е подробно и исцрпно уреден.⁵⁸ Меѓутоа, најчесто предмет на уредување се прашања кои не се спротивни на јавниот поредок. Во таа смисла, слободата на договарање на брачните другари во германското право е ограничена од аспект на јавниот поредок и добрите обичаи. Во италијанското право, покрај ограничувањето од страна на јавниот поредок, слободата на договарање на брачните другари е ограничена со нивните права и обврски кои произлегуваат од бракот.⁵⁹ Имено, тие не можат да ги менуваат правилата кои се однесуваат на еднаквоста на уделот во заедничкиот имот и правилата за поделба на имотот. Но, исто така, тие не можат со договорот да ги менуваат императивните правила кои се однесуваат за издршка на децата и брачниот партнер.⁶⁰

Генерално, основниот проблем на брачниот договор, според неговите противници, е тоа што го воведува принципот на интерес и желба за профит, кои се карактеристични за пазарните односи, што воведува себичност и егоизам во една врска што во основа треба да почива врз љубов, почитување и помагање, подготвеност за жртвување и несебична поддршка на партнерот. Во оваа смисла, еден познат адвокат од Њујорк, специјалист за разводи, вели: „Не можеш со договор да го регулираш човековото срце. Треба да имаш доверба во личноста со

⁵⁴ Gordana Kovaček Stanić, *Uporedno porodično pravo*, Univerzitet u Novom Sadu-Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, стр. 67. Подробно да се види и кај Léonardo Lenti, *Législation compare: Italie*, Éditions du Juris-Classeur, No. 2, 1997.

⁵⁵ Werner Ogris, Paul Oberhammer, *op. cit.*, стр. 6.

⁵⁶ Види повеќе кај Методи Марков, *op. cit.*, стр. 61.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Како резултат на тоа, во брачните договори брачните другари предвидуваат различни клаузули, кои понекогаш се и бизарни. Така во еден брачен договор се содржани одредби со кои е уредено прашањето кој ќе го добие кучето во случај на развод на брак, старателството и правото на посети. Во друг договор сопругата го ограничила својот сопруг да гледа фудбалски натревари со своите пријатели во неделите. Во трет договор сопругот предвидел забрана неговата тешта да преспива во неговиот дом кога доаѓала на посета. Понатаму, во еден брачен договор била предвидена клаузула сопругот да плати казна од 10 000\$ секогаш кога ќе биде груб и ќе ги навреди родителите на жената. Предмет на брачен договор е и тежината на сопругата, која доколку се здебели ќе треба на брачниот другар да му исплати 100 000 \$ казна. И сексуалните прашања можат да бидат опфатени во брачниот договор. Ова особено се однесува на прашањето колку често брачните другари треба да имаат односи. Така еден постар брачен пар договориле еднаш месечно, додека друг помлад брачен пар се согласиле да имаат сексуални односи 3-4 пати во неделата. Познатата актерка Кетрин Зета Џонс во својот брачен договор предвидела одредба во случај нејзиниот сопруг да ја изневери да плати неколку милиони долари казна. Клаузулата „no diaper“ (без пелени) е популарна помеѓу паровите кои не сакаат да имаат деца. Еден брачен договор содржел клаузула за често тестирање дали брачните другари користат дрога. Позитивните резултати доведуваат до плаќање на казни. Во друг договор било предвидено колку долго треба едниот брачен другар да работи пред да се пензионира. Повеќе за ова да се види: *The Most Bizarre Prenuptial Clauses* <http://www.legalzoom.com/marriage-divorce-family-law>.

⁵⁹ Слободата на договарање на брачните другари содржи две значајни ограничувања: 1) ако брачните другари сакаат да одберат договорен режим на заедница, не можат да договорот поинаква поделба на имотот од по една половина; и 2) промените кои ќе бидат направени по склучувањето на бракот кои се однесуваат на семејните права се подложени на одобрување од страна на судот. Marie-Hélène Place, Patrick Cauchois le Mière, *op. cit.*, стр. 157.

⁶⁰ Види повеќе кај Gordana Kovaček Stanić, *op. cit.*, стр. 67.

која склучуваш брак, а не во правниот документ“.⁶¹ И други автори наведуваат дека основниот проблем кај брачните договори е во тоа што со нивното склучување се искажува недоверба во брачниот другар.⁶² Освен тоа, главна забелешка во однос на брачните договори е дека тие ја „уништуваат“ романтиката при склучувањето брак.⁶³ Да се води сметка за имотот, за материјалните добра и за парите пред склучувањето брак, кога се смета дека треба да постои љубов, апсолутна доверба и хармонија помеѓу партнерите, не одговара на современата концепција за бракот во западната цивилизација. Според Живоин Периќ, „бракот не е само економска, туку и морална заедница; доколку помеѓу сопрузите не постои љубов, тогаш бракот би бил само имотна, сметководствена заедница: бракот не би имал морална подлога, ниту пак би му одговарал на поимот и битието на бракот“.⁶⁴

Некои автори сметаат дека прифаќањето на брачниот договор во правниот систем значи дека многу поголемо внимание му се посветува на интересите и благосостојбата на поединецот, наместо на благосостојбата на брачниот пар, што крајно негативно влијае на стабилноста и на успехот на бракот и што често доведува до развод на брак.⁶⁵ Брачниот договор често е индикатор дека помеѓу брачните другари не постои доверба и дека токму поради тоа тие се обидуваат уште на почетокот на бракот да ги заштитат своите имотни и финансиски интереси. Според Сервидеа, самото склучување на

брачниот договор е силен индикатор дека брачните партнери се подготвуваат за развод на бракот уште во моментот на неговото склучување.⁶⁶ Сериозна забелешка во однос на брачниот договор е и тоа што тој ја зацврстува постоечката нерамномерна распределба на моќта во општеството, во кое мажите сè уште имаат значително поголема моќ од жените. Во оваа смисла, во случај на развод на брак, брачниот договор може да биде на штета на едната страна, која имала помала моќ при преговорите за неговото склучување.⁶⁷ Освен ова, брачниот договор некогаш претставува вистинско средство за уцена што го користи едниот брачен другар, кој инсистира на негово склучување за воопшто да прифати да склучи брак.

Наспроти овие критики на брачниот договор, постојат голем број аргументи дека тој треба да биде предвиден во правниот систем и дека има позитивни ефекти за брачните другари и за нивните деца. Според Фред Силберберг, постојат десет основни причини поради кои треба да се дозволи склучување брачен договор.⁶⁸ Со можноста брачните другари да склучат брачен договор, се остварува нивната слободна волја и се овозможува тие да ги регулираат нивните имотни односи на различен начин од оној што го има предвидено законот. Во секоја земја законодавецот предвидува униформни решенија за имотните односи помеѓу брачните другари, кои може да не ги задоволуваат потребите на сите парови, по-

⁶¹ Цитирано според Allison A. Marston, *Planning for Love: The Politics of Prenuptial Agreements*, *Stanford Law Review*, Vol. 49, No. 4, April 1997, стр. 889.

⁶² Според Ralph Underwager и Hollida Wakefield, брачниот договор ја нарушува довербата и надежта помеѓу брачните другари, *Psychological Considerations in Negotiating Premarital Contracts*, во *Introduction to Premarital and Marital Contracts: A Lawyer's Guide to Drafting and Negotiating Enforceable Marital and Cohabitation Agreements* (Edward L. Winner & Lewis Becker eds., 1993).

⁶³ Според Mary Rowland, „најголемиот предизвик во создавањето финансиски аранжман при склучувањето брак не се состои во тоа дали тој ќе биде прифатен од страна на судот, туку во тоа дали мешањето на парите и љубовта нема да ја уништи романтичната врска“, *Linking Love and money*, *New York Times*, Feb. 25, 1990.

⁶⁴ Живоин Периќ, *Лично брачно право по српском граѓанском законнику*, Београд 1934, стр. 52, цит. според Ненад Тешиќ, *Љубав на први потпис* – О моралности брачних уговора, *Анали Правног факултета у Београду*, LVII, 22/2009, стр. 230-231.

⁶⁵ Во оваа смисла, Underwager и Wakefield истакнуваат дека брачниот договор ги глорификува независноста и индивидуалниот интерес. Според нив, ова го нарушува чувството на партнерство и на еднаквост кои се неопходни за успешен брак. Види повеќе Underwager и Wakefield, *op. cit.*, стр. 280.

⁶⁶ Види повеќе кај K. Servidea, *Premarital Agreements and Gender Justice*, *Yale Journal of Law & Feminism*, 6/1994, стр. 279.

⁶⁷ Види повеќе кај Helmut Rainer, *Should We Write Prenuptial Contracts?* *European Economic Review*, 51 (2) 2007, стр. 2.

⁶⁸ 1) Склучувањето брачен договор им помага брачните другари подобро меѓусебно да се запознаат; 2) Недискутирањето за финансиските прашања може да ги наруши односите; 3) Посебниот имот треба да остане непроменет; 4) Брачните обврски често не можат да се подела; 5) Разводот е скап; 6) Брачниот договор го зачувува мирот во семејството; 7) Финансиската независност влијае за посреќни односи; 8) Брачниот договор обезбедува слобода во однос на другите долгови; 9) Законот не е секогаш фер и праведен; и 10) Очекувањата се предвидени однапред. Повеќе види Fred Silberberg, *Prenuptial agreements 10 reasons to have one*. <http://www1.divorcenet.com/bbs/ubbthreads.php>.

ради големите разлики што постојат помеѓу нив во однос на имотната состојба, но и во однос на нивните интелектуални и емотивни карактеристики, нивните желби, потреби и интереси. Наспроти оние кои сметаат дека брачниот договор е штетен за стабилноста на бракот, некои автори наведуваат дека тој овозможува на парот да постигне договор за имотните односи и за финансиите, кои често претставуваат извор на најголемите конфликти во текот на бракот. Освен тоа, склучувањето брачен договор може да влијае и превентивно и да спречи партнерите да склучат брак кој потоа би бил неуспешен. Во оваа смисла, еден адвокат, чии клиенти не успеале да постигнат брачен договор и поради тоа ја прекинале врската, истакнува дека: „Јас не мислам дека го спречив склучувањето брак. Јас мислам дека го спречив разводот на брак.“⁶⁹ Приврзаниците на брачниот договор сметаат дека тој не е израз на недоволна доверба помеѓу брачните другари, туку дека тој е израз на вистинска искреност, што е основа за успешен брак, како и потврда дека брачните другари немаат скриени намери при склучувањето на бракот. Според некои автори, самиот факт дека брачните другари разговараат за склучување брачен договор претставува „одраз на стабилноста на врската и на зрелоста на брачните другари“.⁷⁰

Основната карактеристика на брачниот договор се состои во тоа што со него им се овозможува на брачните другари да го менуваат имотниот режим предвиден во законот и да го прилагодуваат на своите потреби. Со него брачните другари може да предвидат кој дел од имотот ќе се смета за посебен, а кој за заеднички имот кој им припаѓа и на двајцата. Со овој договор може да се обезбеди заштита на бизнисот со кој се занимава едниот брачен другар и да се пред-

види точно определени ствари да припаднат на секој од брачните другари во случај на развод на бракот. Брачниот договор е особено корисен за оние брачни другари кои се разведени и кои сакаат да ги заштитат имотните интереси на своите деца од претходниот брак. Во САД, каде над 50 % од браковите завршуваат со развод, паровите често склучуваат брачен договор за да ги избегнат траумите поврзани со конфликтите околу регулирањето на имотните прашања по разводот на брак. Според повеќе судски одлуки донесени од американските судови, брачниот договор во некои случаи го поттикнува склучувањето брак, поради тоа што разведените лица воопшто не би се решавале да склучат нов брак доколку немаат можност да склучат брачен договор и да ги избегнат трауматските искуства од претходниот брак.⁷¹

Еден од најсилните аргументи во прилог на брачниот договор е дека тој ги штити брачните другари при разводот на брак, поради тоа што со него се решаваат сите имотни прашања и се спречуваат долгите, скапи и трауматични постапки за решавање на имотните односи по разводот на брак. Во нашиот правен систем, заедничкиот имот кој го стекнале брачните другари за времетраењето на бракот по правило се дели на еднакви делови, но едниот брачен другар може да бара да му припадне поголем дел од имотот, доколку докаже дека неговиот придонес во заедничкиот имот очигледно и значително е поголем од придонесот на другиот брачен другар.⁷² Освен тоа, при разводот на брак како спорни прашања често се јавуваат и издршката што едниот брачен другар ја бара од другиот, како и поделбата на одредени ствари кои брачните другари ги стекнале во текот на бракот. Токму овие прашања често доведуваат до долготрајни судски спорови, кои негативно влијаат врз односите на

⁶⁹ Види кај Allison A. Marston, *op. cit.*, стр. 895.

⁷⁰ Види кај Irena Majstorović, *Bračni ugovor – novina hrvatskog obiteljskog prava*, Zagreb, 2005, стр. 225.

⁷¹ Судот од Аљаска, во својата одлука во случајот *Brooks v. Brooks* во 1987 година истакнува дека „луѓето кои порано немале среќа во семејниот живот може да не сакаат да ризикуваат и да склучат нов брак доколку немаат можност да ги заштитат своите финансиски интереси“. Види кај Allison A. Marston, *op. cit.* стр. 896.

⁷² Види член 75 став 2 од Законот за сопственост и други стварни права.

поранешните брачни другари. Ова има и крајно негативно влијание врз заедничките деца, кои често се жртви на конфликтите помеѓу нивните родители што произлегуваат од нерешените имотни односи по разводот на брак. Сите овие проблеми може да се избегнат доколку се даде можност брачните другари да склучат договор со кој ќе ги уредат меѓусебните имотни односи.

Во прилог на постоењето на брачниот договор е и фактот дека во последниве децении се менува суштината, природата и значењето на бракот, при што во преден план доаѓаат индивидуалните интереси и потреби на брачните другари,⁷³ а не стабилноста на брачната врска. Освен тоа, во сите земји драматично се зголемува и бројот на разведени бракови, на вонбрачните заедници, како и на монородителски и рекомпонирани семејства. Во овие услови во преден план во сите законодавства доаѓаат потребите и интересите на партнерите, а не императивните правни норми со кои се регулираат брачните и семејните односи. Ваквиот став кон бракот се забележува и во судската практика во Европа и во САД. Судските одлуки од сферата на семејното право повеќе акцент ставаат на поединецот и неговите интереси, а не на брачниот пар.⁷⁴ Според Сингер, доаѓа до еволуција на ставот на Врховниот суд на САД кон бракот. Порано судот го третирал бракот како значајна јавна институција, за разлика од денес, кога „на бракот се гледа како на приватна врска, чија основна цел е да се промовира индивидуалната среќа и личното исполнување“.⁷⁵ Во тој контекст, сосема е логично да се дозволи склучување брачен договор во кој би дошле до израз индивидуалната волја и потребите на брачните другари.

Во прилог на потребата од воведување на брачниот договор говорат и податоците според кои тој сè почесто се користи

во оние земји што го предвидуваат во своите законодавства. Во САД, во периодот од 1978 до 1988 година, бројот на брачните договори се зголемил за три пати. Се проценува дека 5 % од сите брачни парови склучуваат брачен договор, а овој процент изнесува 20 % кај партнерите кои склучуваат нов брак по разводот на претходниот брак.⁷⁶ Во Франција околу 10 % од брачните парови склучуваат брачен договор, и тоа најчесто кога се работи за особено вреден имот.⁷⁷ Брачните договори во Европа се особено популарни во Холандија, каде 25 % од паровите склучуваат брачен договор, а дури 40 % од вонбрачните парови постари од 50 години склучуваат ваков договор за уредување на меѓусебните имотни односи.⁷⁸

Анализата на брачниот договор во споредбеното право, како и наведените аргументи во прилог на постоење на брачниот договор ни даваат за право да предложиме и македонскиот законодавец во наредната реформа на семејното законодавство да го предвиди овој договор во нашиот правен систем. Имајќи ги предвид решенијата во споредбеното право, како и поставеноста и улогата на нотаријатот во нашиот правен систем, сметаме дека е најцелисходно нотарите да бидат надлежни за заверка на брачните договори. Исто така тие би можеле да составуваат брачни договори во форма на нотарски акт. Со ова практично би се озаконило она што веќе се случува во праксата, а тоа е заверка на договори што ги склучуваат брачните другари кај нотар. Брачниот договор во нашиот правен систем би можел да се склучува како пред стапувањето во брак, така и по склучувањето на бракот. Со брачниот договор ќе може да се измени законскиот режим на заедничкиот имот, тој може да се однесува на постојниот и на идниот имот кој ќе го стекнат брачните другари.

⁷³ Повеќе за промените во современиот брак, види кај Дејан Мицковиќ, *Семејството во Европа*, Блесок, Скопје, 2008.

⁷⁴ Интересна е одлуката на Врховниот суд на САД од 1972 година во која се вели: „брачниот пар не е независен ентитет, со сопствен разум и срце, туку тоа е асоцијација на две индивидуи кои имаат посебни интелектуални и емотивни карактеристики“. Види кај Allison A. Marston, *op. cit.*, стр. 903.

⁷⁵ *Ibid*, стр. 903.

⁷⁶ Види кај Allison A. Marston, *op. cit.*, стр. 891.

⁷⁷ Види кај Gordana Kovacek Stanić, *op. cit.*, стр. 63.

⁷⁸ Види повеќе кај Helmut Rainer, *op. cit.*, стр. 2.

Според примерот на руското право, брачните другари во договорот би можеле да ги одредат правата и обврските во меѓусебното издржување, користењето на приходите на едниот брачен другар од страна на другиот, намирувањето на трошоците за семејниот живот, како и определувањето на имотот што ќе му припадне

на секој од брачните другари во случај на развод на брак. Со брачниот договор не можат да се изменат императивните законски норми кои се однесуваат на правото на издршка, обврската за намирување на трошоците на семејниот живот, обврските на родителите во однос на децата и сл.⁷⁹

⁷⁹ Види Gordana Kovaček Stanić, *op. cit.*, стр. 68.

ДАЛИ Е ПОТРЕБЕН ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКОТО НАСЛЕДНО ПРАВО

д-р Ангел Ристов*

Апстракт: Договорот за наследување, покрај законот и тестаментот, претставува еден од основите за повикување на наследство. Во наследно-правните системи кои го предвидуваат договорот за наследување, тој претставува најсилен правен основ, кој се применува пред тестаментот и законот. Во македонската регулатива договорот за наследување речиси седум децении не е присутен и истото е ништовно. За оваа цел, во трудот подолго ќе ја анализираме неговата појава и историски развој, разликите со другите институти, неговите карактеристики и предности и др. При тоа, ќе бидат презентирани и решенијата од судоредбеното право со кои се уредува овој договор. Врз основа на тоа ќе можеме да одговориме на прашањето дали е потребен договорот за наследување во македонското наследно право.

Клучни зборови: Договор за наследување, тестамент, договор за доживотна издршка, договор за одржување имот за време на живото.

Еден од основите за повикување на наследство во современите наследни права, покрај тестаментот и законот, е договорот за наследување. Во наследно-правните системи кои го предвидуваат овој договор, по својата правна сила тој претставува најсилен правен основ. Поради тоа, договорот за наследување има при-

ритет во примената пред тестаментот и законот. На македонските простори договорот за наследување беше воведен како резултат на примената на Српскиот граѓански законик¹ од 1844 година и беше присутен во правната регулатива повеќе од три децении.² По Втората светска војна, со стапувањето во сила на Законот за неважност на правните прописи донесени пред 6 април 1941 година и за време на непријателската окупација од 1946 година,³ меѓу другите прописи, престана да важи и Српскиот граѓански законик. Со тоа, договорот за наследување престана да постои како правен основ за наследување во нашето наследно право.

Негативниот став на законодавецот кон овој наследноправен институт остана непроменет речиси седум децении, и покрај тоа што се променија неколку законски прописи. Во нашата наука, но и во научната мисла на просторите од поранешна Југославија, многу ретко можат да се сретнат текстови, мислења и ставови кои го обработуваат прашањето за договорот за наследување.⁴ Ваквата празнина во науката е присутна и во другите држави во Европа. Имајќи го предвид ова, ни се наметнува дилемата дали негативниот став на македонскиот законодавец кон договорот за наследување е оправдан. Како резултат на тоа, во текстот потемелно ќе го анализираме договорот за наследување од аспект на него-

* Асистент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

¹ Поопширно види: Граѓански законик за Краљевину Србију, Објашњен одлукама Касационог суда у Београду, Београд, 1939.

² Повеќе за значењето на Српскиот граѓански законик за наследно-правната регулатива на нашите простори види кај: Љиљана Спировиќ Трпеновска, Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *Наследувањето во Европа*, Блесок, Скопје, 2011, стр. 44-47.

³ „Службен лист на ФНРЈ“ бр. 86 од 25.10.1946.

⁴ Љиљана Спировиќ Трпеновска, Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *Наследното право во Република Македонија*, Блесок, Скопје, 2010, стр. 126-134; Љиљана Спировиќ Трпеновска, Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *Наследувањето во Европа*, Блесок, Скопје, 2010, стр. 367-413; Миле Хаџи Василев-Вардарски „Уште еднаш за договорот за доживотна издршка меѓу брачните другари“, *Годишник на Правниот факултет во Скопје*, Том XXVI, Скопје, 1982, стр. 215-216; Оливер Антиќ „Уговор о наслеђивању и други забрањени наследно-правни уговори у нашем праву“ *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 5/1986; Nataša Stojanović, „Zašto je ugovor o nasleđivanju zabranjen u našem pravu“ *Pravni život*, br. 10/2003; Đurđević Dejan „Uvođenje ugovora o nasleđivanju u srpsko право“ *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, Vol. 57, br. 3, Beograd, 2009, стр. 186-211.

вите карактеристиките и предностите, *vis à vis* другите блиски на него институти, со цел да одговориме на прашањето дали е потребно воведување на договорот за наследување во нашето наследно право.

I. ПОЈАВА И ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ

Договорот за наследување, и покрај тоа што својата вистинска „ренесанса“ ја имал во средниот век, датира уште од многу одамна. Имено, според едни историски сознанија, овој договор своите корени ги влече уште од старото египетско и грчко право.⁵ Според други, договорот за наследување постоел во правото на древниот Вавилон, во кое било дозволено да се располага со имотот за случај на смрт уште за време на живот.⁶ Трета група автори сметаа дека „коренот на настанување на договорот за наследување не е познат“.⁷ Тоа со сигурност не ниту римското право кое ги забранувало договорите за идно наследство, како од аспект на оставителот (*pactes sur sa propre succession*), така и од аспект на наследниците (*pactes sur le succession d'autrui*).⁸ Во периодот на посткласичното право, Јустинијан ги дозволил овие договори, под услов да не можат да се отповикаат се до моментот на смртта.⁹ И покрај овие становишта, сепак поголем број автори сметаат дека под влијание на инвазијата на германите, современите договори за

наследување водат директно потекло од германското и пруското средновековно право.¹⁰ Како резултат на тоа, во науката е присутно мислењето дека, договорот за наследување како „правно дело *mortis causa*, настанал од подарокот за случај на смрт во средновековното германско право, кој се склучувал помеѓу сопружниците.“¹¹

Договорот за подарок во случај на смрт во француското право своите корени, исто така, ги влече од средниот век и германското право.¹² Правото во епохата на Франките не го користело толку многу тестаментот за располагањата во случај на смрт; тие повеќе го преферирале договорот затоа што овозможувал неотповикливи права, додека преносот на имотот бил одложен сè до моментот на смртта. За време на феудалното право договорното наследување (*institutions contractuelles*) имало голема улога и значење во „зачувувањето на имотот на семејството и задржување на „сјајот“ на благородништвото.“¹³ Со цел да се обезбеди еднаквоста помеѓу наследниците, „револуционерното право ги забранува, без каков било исклучок, сите договори за идно наследство“.¹⁴ Подоцна и *Code civil* ги забранува договорите за идно наследство, бидејќи тие се сметаат за неморални и опасни поради што се апсолутно ништовни.¹⁵ Исклучок од ова становиште беше договорното наследување кое беше превидено и во рамките на *Code civil* од

⁵ Оливер Антић, *Уговор о наслеђивању...*, стр. 512-513.

⁶ Во еден документ, кој датира од втората година на *Набонигус*, 553 година п.н.е., стои дека вдовицата *Гузуа* го поделила имотот на нејзините синови, давајќи му најголем дел на најстариот син, под услов за време на нејзиниот живот да ја храни и облекува. За возврат, таа се обврзала дека да нема ништо да отуѓува од својот имот, ниту да го става во долгови. Види повеќе кај: George Aron Barton, *Contracts in Assyrian and Babylonian Literature. Selected Transactions, With a Critical Introduction by Robert Francis Harper*, D. Appleton & Company, New York, 1904, стр. 256-276.

⁷ Marcel Planiol, *Traité Élémentaire de DROIT CIVIL*, Tome troisième, Paris, 1910, стр. 806. Ambroise Colin, H. Capitant, *Cours Élémentaire de DROIT CIVIL FRANÇAIS*, Tome troisième, Dalloz, Paris, 1936, стр. 893; Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *Leçons de DROIT CIVIL*, Tome quatrième, Éditions Monchrestien, Paris, 1963, стр. 560.

⁸ Договорот за наследување бил забранет од аспект на оставителот, бидејќи римјаните сметале дека неговата волја да тестира, односно да составува тестамент била неотуѓива. Тој требало да остане слободен да ги менува своите располагања сè до неговата смрт. Договорите за наследување во корист на трето лице кое сè уште било живо, биле забранети од причина што нивниот предмет бил *adversus bonos mores*, бидејќи се однесувал на смртта на едно лице и имплицирал *votum mortis captandae*, односно желба да се види исчезнувањето на оставителот. Поопширно за ова да се види кај: Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *op. cit.*, стр. 554.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Marcel Planiol, *op. cit.*, стр. 806; Оливер Антић, *Уговор о наслеђивању...*, стр. 512-513. Поопширно види: *Pravni leksikon*, Savremena administracija, Beograd, 1964, стр. 967.

¹¹ Nataša Stojanović, *op. cit.*, стр. 163.

¹² Повеќе за ова да се види кај Jean Bart, *Histoire du droit privé*, Monchrestien, Paris, 1998, стр. 391-392.

¹³ Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *op. cit.*, стр. 554

¹⁴ „Оваа забрана беше задржана и од редакторите на *Code civil* (чл. 791, 1130 ал. 2, 1389, 1600 и 1837) кои во договорот за идно наследство гледале како на опасна операција. Во таа насока, *Code civil* ги забранува договорите за наследство на трето лице, откажувањето од наследник на неотворено наследство и располагањето со идно наследство (чл. 791, 1130 ал. 2, 1389, 1600 и 1837)“, *Ibid*, стр. 555.

¹⁵ *Ibid*, стр. 549.

1804 година, пред сè во интерес на бракот.¹⁶

Под влијание на германското право, договорот за наследување е преземен и од страна на други држави во Европа кои припаѓаат на германското правно семејство¹⁷ (Австрија, Швајцарија, Турција и др.).¹⁸ На просторите на Македонија, СГЗ се применуваше сè до почетокот на Втората светска војна.¹⁹ Според одредбите на СГЗ, наследството првенствено му припаѓало на оној кој бил определен како наследник со договорот за наследување. Доколку не постоел договорен наследник, тогаш на наследство се повикувал тестаменталниот наследник, а доколку немало таков, на наследство се повикувале законските наследници.²⁰

По Втората светска војна промените во општественото, правното и политичкото уредување на новата држава имаа влијание и на наследното право. Во почетокот, правниот континуитет на договорот за наследување го прекинува судската пракса преку своите одлуки. Договорот за наследување беше отфрлен како основ за повикување наследство и беше

оценет како недозволен и непотребен „заостаток од феудалниот режим кој имаше за цел да го обезбеди зачувувањето на феудот, и според тоа, да обезбеди економска подлога на власта и влијанието на благородништвото“.²¹ Ваквиот став на судската пракса имаше влијание на *Тезиите за претходниот и на Законот за наследувањето* и ставовите на Сојузниот врховен суд дадени во *Уставниот закон за оставинскиот предмет* од 23 ноември 1947 година, според кое како „наследници може да се земат сите оние што се повикани на наследство *согласно со изјава на последната волја или со закон*“.²²

Подоцна, ваквата судска пракса која не го прифаќаше договорот за наследување,²³ беше поткрепена и од страна на законодавецот, во првиот Сојузен закон за наследување²⁴ од 1955 година. Притоа, освен договорот за наследување, за ништовни беа предвидени и договорот за располагање со идно наследство и легат и договорот за содржина на тестаментот. Во новото законодавство, наместо договорот за наследување како основ за повику-

¹⁶ Marcel Planiol, *op. cit.*, стр. 807. Во таа смисла, познатиот француски цивилист Дома напишал дека покрај двата вида на наследување, законско и тестаментално, во Франција постои и трет основ за наследување кој се разликува по својата правна природа, а тоа е наследувањето на договорните наследници, кои се определуваат врз основа на договор за наследување, чие користење е мошне често во брачните договори или во корист на оженетите. Ваквиот основ се нарекува определување (назначување) наследник врз основа на договор или договорно наследување (*institutions contractuelles*). Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *op. cit.*, стр. 560-561.

¹⁷ Повеќе за ова види кај: Konrad Zweigert, Hein Kötz, *Introduction to comparative law*, Clarendon Press, Oxford, 1995, стр. 132-167; Будимир Кошутин, *Увод у велике њрвне сисџеме дањашнице*, Београд, 2002, стр. 21-25.

¹⁸ За разлика од погоренаведените држави во Европа, кои традиционално го предвидуваат договорот како основ за наследување, тој е присутен и во помал број други европски држави. Имено, во Шпанија, и покрај тоа што Граѓанскиот кодекс, како основа на заедничкото право, не го предвидува договорното наследување, сепак тоа е прифатено од страна на одредени регионални права. Во рамките на своите посебни регулативи тие предвидуваат широк спектар на договори за наследување, кои најчесто се предвидуваат при склучувањето на бракот. Овие договори, за разлика од тестаментите, и во шпанското право се еднострано неотповикливи. Најпосле, и покрај законската уредба на договорите за наследување во регионалните права на Шпанија, досегашните сознанија укажуваат дека тие многу ретко се практикуваат. Турското право, под влијание на Швајцарскиот граѓански законик, исто така, ги дозволува договорите за наследување. За да биде полноважен договорот за наследување, тој мора да биде склучен пред судија или јавен нотар во законски предвидената форма во присуство на двајца сведоци. Договорните страни не можат еднострано да го отповикаат договорот за наследување. Тоа може да биде направено само со заемна согласност изјавена во писмена форма. По исклучок, договорната страна која располагала по пат на договор, може да го раскине договорот доколку другата страна или пак третото лице како корисник станат недостојни за наследување. Договорот по силата на законот не предизвикува правно дејство доколку договорната страна која располагала со својот имот не биде надживеана. Доколку со договорот за наследување биде повреден нужниот дел на наследниците, тие можат да поведат постапка за заштита на нивното право на нужен наследен дел. Повеќе за ова да се види кај: Luis Garb, *International Succession*, Kluwer Law International, 2004.

¹⁹ На поранешните југословенски простори, Српскиот граѓански законик од 1844 година, во своите одредби, покрај тестаментот и законот, го дозволувае склучувањето и на договорот за наследување (§394). Меѓутоа, со оглед дека било отстапено од текстот на изворниот §602 на Австрискиот граѓански законик (ABGB), било спорно и недоволно јасно дали овој договор бил дозволен меѓу сите лица или само меѓу брачните другари. Што се однесува на другите елементи на договорот за наследување, СГЗ бил сличен на својот изворник, Австрискиот граѓански законик. Согласно одредбите на СГЗ, договорниот оставител можел слободно да располага со својот имот за време на живот, меѓутоа правните дела за случај на смрт кои биле спротивни на овој договор немале правна важност. Имајќи го предвид ова, положбата на договорниот наследник била неизвесна сè до смртта на договорниот оставител. Сепак, како резултат на една од карактеристиките на договорот за наследување, правото на нужен дел на нужните наследници останувало загарантирано и истото не можело да биде намалено.

²⁰ Види повеќе кај: Јелена Видић „Наслеђивање у Србији“, *Зборник Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2004, стр. 421.

²¹ Borislav T. Blagojević, *Nasledno pravo FNRJ sa osvrtom na prava drugih država*, Beograd, 1955, стр. 60.

²² Миле Хаџи Василев-Вардарски, *Ушџе егнаш за гоѓоворит за гоѓивојџна изѓршџа...*, стр. 215.

²³ „Во оваа смисла, во одделни судски одлуки, без какво и да било посебно образложение, се среќава едноставно мислењето дека во оставините отворени по 6 април 1941 година „не може да се наследуваат врз основа на гоѓовор за наследување, џуку само врз основа на џесџа-менџ и закон“, *Ibidem*.

²⁴ „Службен лист на СФРЈ“ бр. 20/55, 12/65 и 42/65.

вање на наследство беше воведен еден нов договор „кој во извесна смисла има наследно-правно дејство, а тоа е договорот за доживотна издршка“.²⁵ Оттогаш па до денес, договорот за доживотна издршка во науката е пропратен со критики и дилеми поврзани со неговото постоење и оправданост.²⁶ Меѓутоа, и покрај нив, тој и понатаму успева да одолее на бројните критики и без никакви суштествени измени егзистира во нашата регулатива.

Истата концепција и решенија во поглед на договорот за наследување беа задржани во целост и во првиот републички Закон за наследувањето²⁷ од 1973 година. Без никакви промени, истите решенија се предвидени и во постојниот Закон за наследување²⁸ од 1996 година (чл. 7, 8, 10, 132).

II. ПОИМ И ВИДОВИ НА ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ

Во теоријата не постои универзална дефиниција за договорот за наследување. Најчесто, тој се дефинира како „правно дело со кое договорните страни располагаат со својата оставина“²⁹, односно како „договор со кој договорните страни го уредуваат наследувањето помеѓу себе или во корист на трето лице“.³⁰ Кажано со други зборови, договорот за наследување се определува како „еднострано неотповиклив договор кој се однесува на оставината на договорната страна“.³¹

Во француското право овој договор се нарекува „договорно наследување“ (*institution contractuelle*)³², „договор за дар помеѓу сопружниците“ (*donations entre époux*),³³ или „подарок на идни добра“ (*donation de biens à venir*), кој се определува „како неотповиклив подарок направен во наследството како дел од договорот во корист на бракот или од страна на родителите или трето лице во корист на еден од брачните другари или децата кои кои треба во иднина да се родат во бракот“.³⁴ „Тоа е подарок кој го има за предмет целиот или дел од имотот кој донаторот го остава по својата смрт.“³⁵ Поточно, договорното наследување или подарокот на идни добра, е „договор со кој договорниот оставител се обврзува да му ја остави на договорниот наследник својата оставина, дел од неа или одредени добра од неа“.³⁶

Во швајцарското право договорот за наследување (*le pacte successoral*) се определува „како договор склучен помеѓу две или повеќе лица решени дефинитивно и однапред да уредат едно или повеќе наследства“.³⁷ Тој претставува договор склучен пред нотар помеѓу едно лице и неговите наследници кој има за предмет уредување на наследувањето.³⁸ Во нашето законодавство договорот за наследување се определува како „договор со кој некој ја остава својата оставина или нејзин дел на својот содоговараач или трето лице“. Меѓутоа, ваквиот договор законодавецот го смета за

²⁵ Миле Хаџи Василев-Вардарски, *Наследно право*, Култура, Скопје, 1982, стр. 67.

²⁶ Повеќе види кај: Миле Хаџи Василев-Вардарски, *Ушtie еднаш за договорот за доживотна издршка помеѓу брачните другари...*, стр. 219; Љиљана Спириков-Трпеновска, Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *Наследното право во Република Македонија...*, стр. 37-41; Димитар Манчев, *Договорот за доживотна издршка во теоријата и праксијата на Република Македонија*, Кавадарци, 1997.

²⁷ „Службен весник на СРМ“ бр. 35/73 и 27/78.

²⁸ „Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/96.

²⁹ Nataša Stojanović, *op. cit.*, стр. 163.

³⁰ *Pravni leksikon...*, стр. 967.

³¹ Оливер Антић, *op. cit.*, стр. 512.

³² Терминот *institution contractuelle*, и покрај тоа што не се користи во *Code civil*, повеќе е прифатен од страна на науката, бидејќи ги одбележува двете суштествени состојки на овој институт - „une *institution (d'héritier) fait par contrat*“ што во превод значи *определување наследник врз основа на договор*. Повеќе за ова да се види кај: Marcel Planiol, *op. cit.*, стр. 806.

³³ Тоа е договор кој е поврзан со бракот, според кој едната договорна страна (едниот брачен другар) ѝ го ветува целиот или дел од имотот на другата договорна страна (другиот брачен другар), кој ќе може да го добие по неговата смрт. Повеќе види кај Didier Guével, *Successions Libéralités*, Armand Colin, Editions Dalloz, Paris, 1999, стр. 227-230.

³⁴ *Diderot - Encyclopedie* 1 ere edition tome 8. Djvu/803.

³⁵ Marcel Planiol, *op. cit.*, стр. 806.

³⁶ Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *op. cit.*, стр. 1196-1197.

³⁷ Jasmin Ghandchi Schmid, *Résiliation et annulation de pactes successoraux*, TREX Der Treuhandexperte, 2-2005, стр. 100.

³⁸ Нормите со кои се уредува договорот за наследување во швајцарското право се разместени во повеќе делови од Швајцарскиот граѓански законик. Така, способноста за располагање со договорот за наследување е уредена во чл. 468, начините на располагање се уредени во чл. 494-497; формите на располагање во случај на смрт во чл. 512-515, правните дејства кои произлегуваат од договорот за наследување чл. 534-536. Види кај *Ibidem*.

ништовен, поради што не произведува никакви правни последици (чл. 7 ЗН).

Договорот за наследување и разните видови форми преку кои се манифестира, најшироко се прифатени во германското право.³⁹ Во Швајцарскиот граѓански законик (CCS) договорот за наследување е уреден по примерот на германското право, така што и во Швајцарија се предвидени три облици на овој договор.⁴⁰ Притоа, во теоријата се прави разлика помеѓу позитивен и негативен договор за наследување.⁴¹ Позитивни договори за наследување се оние со кои се определува еден или повеќе наследници (*contrat d'institution d'heritier*) или пак се определуваат еден или повеќе корисници на легат (*contrat de legs*).⁴² Со негативниот договор за наследување (*pacte successoral negative*), познат уште како договор за откажување од наследство (*pacte de renonciation à la succession*), нужниот наследник се откажува во целост или делумно од правата на наследството. Во француското право договорот за наследување, со оглед на систематика на Граѓанскиот кодекс (*Code civil*), е уреден во делот кај подароците. Во таа смисла, овој договор е познат како подарок на идни ствари (*la donation des biens à venir*).⁴³

Поаѓајќи од наведеното, може да се констатира дека договорот за наследување може да се појави во неколку облици: 1) како основ за универзална сукцесија; 2) како основ за сингуларна сукцесија; и 3) како негативен договор за наследување. Притоа, првите два договори се познати како позитивни договори за наследување. Со договорот за наследување како основ за универзална сукцесија, познат уште како договор за наследување во потесна смисла, договорните страни одредуваат дека оној кој ќе ја надживее другата договорна страна, ќе биде негов наследник, или пак евентуално тоа може да биде и трето лице. Со договорот за наследување како основ за сингуларна сукцесија, познат уште како договорен легат, договорните страни за предмет на договорот предвидуваат одредена ствар или право од оставината. Најпосле, последниот облик е негативниот договор за наследување, со кој законскиот наследник се откажува од идното наследство.⁴⁴ Во науката се истакнува дека договорот за наследување мошне често се применува во практиката како „инструмент за планирање на наследувањето и се користи во комбинација со

³⁹ Договорот за наследување (*Erbvertrag*), во германското право е уреден во делот четврти од Германскиот граѓански законик (§§ 2274ff-2303 BGB). Германскиот граѓански законик (BGB) ги предвидува сите три облици на договор за наследување: 1) договорот за наследување во потесна смисла; 2) договорниот легат; и 3) негативниот договор за наследување. Карактеристично за германското право е тоа што како универзален, односно сингуларен наследник на договорниот оставител може да биде не само договорната страна, туку и трето лице (§ 1941 BGB). Посебно е регулиран и случајот кога брачни другари, односно свршеници склучуваат договор за меѓусебно (заемно) наследување. Германскиот граѓански законик го предвидува и договорот за купување наследство (§§ 2371-2385 BGB), исто како и Австрискиот граѓански законик (§§ 1278-1283 BGB). Повеќе за договорот за наследување во германското право види кај: Peter Gottwald, Dieter Schwab, Eva Bütner, *Familj and Succession Law in Germany*, Wolters Kluwer, 2001, стр. 134-137; A. Poser, *Der entengliche Erbvertrag im Zivil und Steuerrecht*, 2000; Louis Garb, *op. cit.*, стр. 239-240.

⁴⁰ Освен договорот за наследување како универзална и како сингуларна сукцесија, во швајцарското право е прифатен и договорот за откажување од наследство. Во зависност од тоа дали за откажувањето наследникот добива или не добива одреден надомест, дозволени се двата вида на облици на овој договор – со надомест и без надомест (чл. 495 ст. 1 CCS). Со склучувањето на ваквиот договор, лицето кое се откажало од наследството го губи својството на наследник. Притоа, ваквиот договор, ако не е поинаку предвидено, е обврзувачки и се однесува и на потомците на лицето кое се откажало од наследство. Имено, во ваков случај и тие го губат својството на наследници.

⁴¹ За ова види повеќе кај: Peter Breitchmid, *Basler Kommentar*, 2 éd., Bâle, 2003; Jean Nicolas Druez, *Grundriss des Erbrecht*, 5 éd., Berne, 2002, стр. 132 и сл.

⁴² Jasmin Ghandchi Schmid, *op. cit.*, стр. 100.

⁴³ Постојат два вида на договорно наследување кое настануваат врз основа на брачен договор. *Првиот* вид е договорно наследување склучено од трета страна во корист на идните брачни другари и/ или нивните деца (чл. 1082, *Code civil*). Согласно законските одредби, како трета страна во овој договор може да се јави родителот на еден од брачните другари или пак трето лице. Тие располагаат со целиот или со дел од својот имот кој им го оставаат по својата смрт на двајцата брачни другари, само на еден од нив и/ или на децата родени во брак. Во однос на овој вид договор, *Code civil* предвидува претпоставка според која доколку договорната страна која располагала со својот имот во корист на еден или двајцата брачни другари ги надживее нив, тогаш договорот да се однесува на нивните деца. Токму во поглед на ова прашање, судската пракса на Касацискиот суд застанала на становиштето дека договорното наследување може да биде предвиден само во корист на децата родени во брак и исклучиво само на нив (*Cass. Civ. 10 juill. 1888*). *Вториот* вид договорно наследување се склучува помеѓу брачните другари (чл. 1091 и след., *Code civil*). Што се однесува до овој договорен институт, тој е уреден во материјата со која се уредуваат одредбите кои се однесуваат за сите видови подароци направени помеѓу брачните другари. Во практиката овој вид договорен институт се среќава почесто за разлика од другите. И покрај тоа што е сличен со договорниот институт склучен со согласност на трето лице, тој се разликува по тоа што ако брачниот другар умре пред другиот, тој не се пренесува на децата (чл. 1093, *Code civil*).

⁴⁴ Откажувањето од правото на наследство е договор склучен помеѓу оставителот и законскиот иден наследник, со кој последниот однапред се откажува од неговото евентуално право на наследување. Овој договор треба да биде направен во форма на нотарски акт. Откажувањето може да се однесува на идните права на законските наследници и на резервата (правото на нерасположливиот дел на оставителот). Откажувањето од наследство предизвикува исклучување на откажувачот од законското наследување. Ова исклучување се протега и на потомците на откажувачот, освен ако во договорот не е предвидено поинаку. Наследникот или тестаменталниот легатар може да се откаже од ова свое право со договор склучен со оставителот. Тој исто така има право да го предвиди истото и во договорот за наследување.

уредувањето на брачниот режим и наследувањето помеѓу брачниот другари, но некогаш вклучува и други членови на семејството“.⁴⁵ Ваквиот договор им овозможува на родителите да „ја стабилизираат (обезбедат) имотната состојба на нивното дете кое стапило во брак и на децата кои ќе се родат во бракот“.⁴⁶

III. ОПШТИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ

Договорот за наследување претставува *консензуален* договор. Поради тоа, тој се смета за склучен во моментот кога договорните страни ќе се согласат за неговите суштествени елементи. Во зависност од тоа дали само едната договорна страна се обврзува да располага со својот имот во случај на смрт или пак двете договорни страни, договорот за наследување може да се јави како *едностранообврзувачки* или како *двосстранообврзувачки договор*. Со оглед на тоа, дали договорните страни се должни нешто да дадат, сторат или не, договорот за наследување може да се јави како *доброволно правно дело*, што е најчест случај во практиката. Но, доколку е договорен каков било надомест во корист на договорниот оставител (на пр. доживотно издржување, доживотна рента), тогаш договорот за наследување се јавува како *иоварно правно дело*.⁴⁷

По своето правно дејство договорот за наследување е *правно дело mortis causa* со кое договорните страни располагаат со својата оставина во случај на смрт. Како резултат на тоа, за време на живот договорните страни можат слободно да располагаат со својот имот.⁴⁸ Во случај кога договорните страни меѓусебно и заемно се определуваат како наследници, или пак именуваат за наследник трето лице, тогаш ваквиот договор се манифестира како взаемен, односно *двосстран договор за наследување*. Во спротивно, ако само

едната договорна страна ја определува другата договорна страна за универзален наследник, тогаш станува збор за *едностран договор за наследување*. Кога ваквиот договор се склучува помеѓу родителите или трето лице и брачните другари, станува збор за *иовекестран договор за наследување*. По својата форма, договорот за наследување претставува *сироо формално правно дело*. Тоа се склучува во форма на јавна исправа со учество на надлежни државни органи, најчесто нотар. Договорот за наследување претставува и *каузално правно дело* со оглед на тоа што е видлива целта за неговото склучување. Најпосле, договорот за наследување претставува и основ за стекнување на правото на сопственост.

IV. РАЗЛИКИ НА ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ СО ДРУГИТЕ БЛИСКИ ИНСТИТУТИ

Договорот за наследување е близок со повеќе институти кои непосредно или посредно се поврзани со наследувањето. Меѓутоа, тој се разликува од нив по повеќе свои специфики. Додека тестаментот претставува еднострано правно дело, како израз на последната волја на тестаментот, договорот за наследување е двострано или повекестрано правно дело, кое зависи и од волјата на другите договорни страни.⁴⁹ Како резултат на тоа, тестаментот може да биде еднострано отповикан или променет од страна на тестаментот, што не е случај со договорот за наследување кој не може еднострано да се отповика. Тестаментот е секогаш доброволно правно дело, додека договорот за наследување може да се јави и како товарно правно дело, ако е договорена издршка, надомест и др. Договорот за наследување се склучува во построга форма за разлика од тестаментот. Имено, тестаментот е полноважен и доколку биде

⁴⁵ Jasmin Ghandchi Schmid, „Résiliation et annulation des pactes successoraux“, *Fachbeiträge articles spécialisés*, 2/2005, стр. 100.

⁴⁶ Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *op. cit.*, стр. 561.

⁴⁷ Види повеќе кај: Nataša Stojanović, „Zašto je ugovor o nasleđivanju zabranjen u našem pravu?“ *Pravni život*, br. 10/2003, стр. 163.

⁴⁸ Во француското право договорниот оставител може да располага со имотот предмет на договорно наследување само на онерозен начин, односно со надомест.

⁴⁹ Повеќе за тестаментот као правно дело, да се види кај Ристо Ристески, *Наследување врз основа на иесииаменій*, Друштво за наука и уметност Прилеп, 1995.

составен во форма на приватен акт (на пр. своерачен тестамент), за разлика од договорот за наследување кој се составува во форма на јавна исправа, при чие склучување учествуваат нотар и сведоци.

Договорот за наследување претставува основ за наследување. За разлика од него, договорот за доживотна издршка и договорот за отстапување на имот за време на живот се облигационоправни договори кои не се правен основ за наследување, но на посреден начин имаат влијание на наследноправните односи. Ова е така од причина што имотот со кој е располагаано со овие договори не влегува во оставената на оставителот. Во практиката, и покрај тоа што не се основ за наследување, тие, особено договорот за доживотна издршка, се користат како средство за определување единствен наследник. Заедничко за нив со договорот за наследување е тоа што претставуваат израз на волјата на договорните страни и се склучуваат во строга форма.

Поблизок до договорот за наследување е договорот за доживотна издршка, бидејќи во поглед на правата на давателот на издршката, тој произведува правно дејство *mortis causa*. Меѓутоа, две круцијални карактеристики прават разлика во голема мера во овие два договори. Како *прво*, кај договорот за наследување оставителот не може да располага со делот кој им припаѓа на нужните наследници, кој останува загарантиран.⁵⁰ Како *втора*, со договорот за наследување, наследниците ги наследуваат правата и обврските на оставителот, а со тоа се обезбедени и правата на доверителите.⁵¹

Договорот за отстапување на имот за време на живот, за разлика од договорот за наследување, предизвикува правни дејства *inter vivos*. За неговата полноваж-

ност е потребна согласноста од сите потомци на оставителот. Тоа не е случај со договорот за наследување. Наспроти него, со договорот за отстапување на имот за време на живот не се запазени правата на нужните наследници. Најпосле, договорот за наследување не може еднострано да биде раскинат или пак отповикан како што е тоа случај со договорот за доживотна издршка и договорот за отстапување на имот за време на живот.

V. СУБЈЕКТИ НА ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ

Во споредбеното право, во поглед на прашањето кои лица можат да се јават како договорни страни на договорот за наследување, се присутни различни решенија. Според германското и швајцарското право, договорот за наследување може да биде склучен помеѓу кои било лица. Што значи во овие права не постојат ограничувања во поглед на лицата кои можат да склучат договор за наследување. Но, постои услов договорните страни да се полнолетни и деловно способни (§2275 ст. 1 *BGB*, чл. 468 *CCS*). По исклучок, договорот за наследување може да биде склучен и од страна на лице со ограничена деловна способност. Но, во тој случај е потребна согласност од законскиот застапник и надлежниот државен орган (§2275 ст. 2 и 3 *BGB*, чл. 1250 *ABGB*, чл. 1095 *Cciv*). Притоа, договорниот оставител ваквиот договор не може да го склучи преку полномошник (§ 2274 *BGB*).⁵² За да не биде располагањето ништовно, во швајцарското право е потребно располагањата кои оставителот ги направил да не се резултат на заблуда, измама, закана или присила. Овие барања се присутни и во другите законодавства.

⁵⁰ Со тоа кај договорот за наследување никогаш не се доведува во прашање загрозувањето на правото на нужен дел на нужните наследници. Со договорот за доживотна издршка примателот на издршката може да располага со целиот свој имот, без ограничувања во поглед на правото на нужен дел на нужните наследници. Како резултат на тоа, постои можност нужните наследници да не можат да го остварат своето право на нужен дел. Тоа е чест случај во практиката.

⁵¹ Кај договорот за доживотна издршка, давателот на издршката се стекнува само со правата на примателот на издршката. Тој не одговара за долговите на примателот на издршката, освен ако не е договорено поинаку. Врз основа на тоа, се доведува во прашање и исполнувањето на обврските спрема доверителите, кое често може да биде предмет на злоупотреба.

⁵² Согласно законската уредба, договорот за наследување во германското право може да биде склучен само лично (§ 2274 *BGB*). Поради тоа, основна претпоставка за да може истиот да биде склучен е оставителот да биде неограничено деловно способен. По исклучок, едниот брачен другар може да склучи ваков договор со другиот и доколку е ограничено деловно способен. Во тој случај е неопходна согласноста од законскиот застапник, а ако тој е старател, тогаш е потребно и одобрение од старателскиот суд.

Одредени наследни права предвидуваат ограничувања во поглед на лицата кои можат да склучат договор за наследување. Имено, за разлика од германското и швајцарското право, во француското право договорот за подарок на идни ствари може да биде склучен исклучиво само во корист на брачниот другар (чл. 1093 и 1096 *Cciv*), брачните другари заемно или во корист на нивните потомци, без разлика дали овој договор е составен дел на брачниот договор или е склучен како посебен договор. Согласно одредбите на *Code civil*, како субјекти кои можат да го склучат овој договор се јавуваат странци, родителите на еден од брачните другари, предците и страничните роднини (чл. 1082 ал. 1 *Cciv*). Меѓутоа, како корисници на договорното наследување се јавуваат еден или двајцата брачни другари, како и нивните деца родени во бракот.⁵³

И Австрискиот граѓански законик, слично како и францускиот, дозволува склучување на договорот за наследување само помеѓу брачните другари (§602 и §1249 *ABGB*). Со измените на законикот од 1817 година, оваа можност е предвидена и за свршениците, под услов подоцна тие да стапат во брак. Во австриското право, исто како и во француското, договорот за наследување, освен во корист на брачниот/брачните другари, може да биде склучен и во корист на трети лица, а тоа се најчесто децата на договорниот оставител.

VI. ФОРМА НА ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ

По својата форма, договорот за наследување претставува строго формално правно дело. Во германското право тој може да биде склучен само форма на јавна исправа составена од нотар во истовремено присуство на двете страни, според правилата

кои се применуваат за составување јавен тестамент. Ако договорот за наследување помеѓу брачни другари или свршеници е врзан со брачен договор во еден документ, тогаш е доволна само формата пропишана за брачниот договор (§ 2276 ст. 2 *BGB*). По склучувањето на договорот, договорните страни можат да го земат кај себе на чување. Меѓутоа, можат, исто така, да одлучат истиот да биде даден на службено чување, за што им се издава белешка.⁵⁴

Истото решение е предвидено во швајцарското право. Така, за да биде полноважен договорот за наследување, мора да биде испочитувана формата предвидена со законот. Во таа насока, договорот за наследување ќе биде полноважен само ако е составен во формата на јавен тестамент (чл. 512 ст. 1 *CCS*). Притоа, договорните страни симултано ја изјавуваат својата волја пред јавниот службеник и го потпишуваат договорот пред него во присуство на двајца сведоци (чл. 512 *CCS*). За да биде полноважен договорот за наследување, во австриското право законодавецот предвидува форма која е неопходна за писмениот тестамент (чл. 1249 *ABGB*). Меѓутоа, во практиката договорот за наследување се составува од страна на нотар во форма на јавна исправа која треба да биде потврдена од друг нотар или двајца сведоци.⁵⁵

Во француското право договорот за подарок на идни ствари мора да биде склучен во писмена форма и да биде заверен од страна на нотар (чл. 931 *Cciv*). За да биде полноважно договорното наследување, треба да бидат исполнети условите во однос на формата и способноста за редовните подароци (сегашни добра). Ако договорното наследување не е направено во форма на брачен договор, тоа е дозволено само помеѓу брачните другари.⁵⁶ Доколку договорното наследување е предвидено

⁵³ Во таа смисла, „договорното наследување се прави во корист на брачните другари и секогаш се претпоставува дека се прави подеднакво и во корист на децата родени во бракот (чл. 1082 ал. 2 *Cciv*)“. Оттука, „вообичаената намера на (...) дарувачот е дека тој сака да помогне во основањето на новото семејство и затоа тој мисли и на децата, а не само на брачните другари“. Marcel Planiol, *op. cit.*, стр. 809.

⁵⁴ Во случај кога договорот за наследување е оставен на службено чување, исто како и кај тестаментот, законодавецот предвидува посебни одредби (§2300 *BGB*) и рок од педесет години за службено отворање на договорот (§2300a *BGB*). Германскиот граѓански законик, исто така, предвидува одредба според која ништовен е договорот со кој тестаторот се задолжува да состави или да не состави тестамент или тестаментално располагање, да измени или да го отповика тестаментот (§ 2302 *BGB*).

⁵⁵ V. Eccher, *Bürgerliches Recht*, VI, Erbrecht, Wien, 2002, стр. 71, цит. според Nataša Stojanović, *op. cit.*, стр. 165.

⁵⁶ Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *op. cit.*, стр. 549.

во брачен договор, тоа може да биде направено и од страна на родителите на идните брачни другари, помеѓу самите брачни другари или странци, во корист на идните брачни другари, едниот или другиот и децата родени во бракот.⁵⁷

VII. ПРЕДМЕТ НА ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ

Поаѓајќи од законските одредби и определувањата на договорот за наследување во науката, предмет на овој договор претставува целата или пак дел од оставината со која договорниот оставител располага за случај на смрт. Ваквото располагање врз основа на договорот за наследување не е неограничено. Имено, слободата на договорниот оставител да располага со својата оставина врз основа на договорот за наследување, пред сè е ограничена со правото на нужен дел (§2303 BGB, чл. 481 CCS, чл. 1254 ABGB, чл. 913-914 Cciv). Во случај на повреда на нужниот дел, нужните наследници можат да бараат редукција на располагањата направени со договорот за наследување.

Во германското право (BGB) се предвидува дека секоја од договорните страни може да направи договорни располагања. Меѓутоа, не можат да се определат други договорни располагања, освен во однос на востановувањето наследници, наследство и товари (§ 2278 BGB).⁵⁸ Во швајцарското

право располагањата кои се прават во рамките на договорот за наследување, исто како и кај тестаментот, може да се однесуваат на целиот или само на дел од имотот, но само во рамките на расположливиот дел (*quotité disponible*) (чл. 481 CCS).⁵⁹ Во австриското право договорните страни со договорот за наследување можат да располагаат само со три четвртини од својот имот.⁶⁰ Притоа, со договорот за наследување брачните другари не можат во целост да се откажат од правото на составување тестамент.⁶¹ Во француското право предмет на подароците направени помеѓу брачните другари можат да бидат постојните добра (подвижни и недвижни ствари), но и идните добра (*biens à venir*).⁶² Во таа смисла, предмет на договорното наследување може да биде: 1) целиот имот; 2) аликвотен дел од имотот; и 3) една или повеќе определени ствари.⁶³ Тие, за разлика од решенијата во другите законодавства, се секогаш отповикливи, освен оние кои се содржани во брачниот договор кои можат да бидат отповикани само со заемна согласност на двајцата брачни другари.⁶⁴

VIII. ПРАВНА ПРИРОДА И ДЕЈСТВО НА ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ

Договорот за наследување претставува правно дело со кое оставителот по своја волја располага со својот имот (целосно или делумно) во корист на другата

⁵⁷ Законот претпоставува дека именувањето наследник е направено и во корист на децата, без да биде потребна согласноста на едниот или другиот брачен другар. Во таа смисла е и становиштето на Касацискиот суд според кое „децата родени во бракот можат да бидат директни корисници на договорното наследување“. *Ibidem*.

⁵⁸ Секоја од договорните страни може во договорот за наследување да направи какво било располагање, исто како и со тестаментот. За таквите располагања важи истото како да е направено со тестамент. Од друга страна, таквото располагање може да биде изменето и во договорот со кој се заменува едно договорно располагање. Доколку договорот за наследување отпадне како резултат на остварено право на отстапување или по спогодбен пат, располагањето се става вон сила.

⁵⁹ Делот од оставината со која оставителот не располагал, се распределува на законските наследници. Исто како и во германското право, швајцарскиот законодавец овозможува широка примена на договорот за наследување и предвидува повеќе облици на вакви договори. Поради тоа, договорот за наследување во швајцарското право се разликува од француското и австриското право, каде договорот за наследување е дозволен само помеѓу брачните другари. Во таа смисла, оставителот може во договорот за наследување да се обврзе на другата договорна страна или пак на трето лице, по својата смрт да ја остави целата оставина или само одреден дел од неа (легат) (чл. 494 ст. 1 CCS).

⁶⁰ Види кај Louis Garb, *op. cit.*, стр. 37.

⁶¹ Меѓутоа, согласно законот, на мажот или жената секогаш им останува четвртина од оставината, во однос на која можат слободно да состават тестамент. Притоа, оваа четвртина не смее да биде оптоварена ниту со законскиот дел кој би им припаднал, ниту со каков било дел. Доколку оставителот во однос на неа не предвидел ништо, тогаш таа не му припаѓа на договорниот наследник, дури и во случај кога целата оставина му била ветоена. Во овој случај таа им припаѓа на законските наследници.

⁶² Види кај Marie-Hélène Place, Patrick Cauchois le Mièrre, *Guide pratique de la transmission du patrimoine en Europe*, Editions, Litec, Paris, 1993, стр. 144-145.

⁶³ Marcel Planiol, *op. cit.*, стр. 809.

⁶⁴ Во француското старо право (*Ancien regime*) многу било дискутирано околу прашањето дали договорното наследување е подарок помеѓу живи (*donation entre vifs*) или подарок во случај на смрт (*donation à cause de mort*). Општо земено, тоа се сметало како подарок помеѓу живи, бидејќи бил отповиклив. На вака прифатената концепција влијание имало правилото *donner e retenir ne vaut*. Сепак, традиционалното мислење, застапувано од Поте (*Pothier*), останало и е присутно во модерното право, според кое: 1) потребната способност е способност за правење подарок, а не тестаментална способност; 2) Оваа способност треба да постои во моментот на донацијата како кај дарувачот, така и кај примачот; и 3) Подароците се намалуваат спред нивниот датум, доколку биде повредено правото на нужен дел.

договорна стана или трето лице за случај *mortis causa*. Со оглед на тоа, договорот за наследување има двојна правна природа.⁶⁵ Имено, од една страна тој е договор, додека од друга страна тој претставува и располагање за случај на смрт. Облигационата природа се „карактеризира со фактот што договорот за наследување, исто како и другите договори, бара изјава на волјата и согласност од страна на повеќе лица и секогаш се манифестира како двостран или повеќестран договор“.⁶⁶ Но, и покрај ова, тој нема ниту стварно, ниту облигационо правно дејство, од причина што е основ за располагање за случај на смрт, определување наследник и наследство или товари.⁶⁷

Со склучувањето на договорот за наследување, не се ограничува правото на оставителот да располага со својот имот *inter vivos* (§ 2286 BGB). Имајќи предвид дека договорот за наследување има посилено правно дејство во однос на тестаментот, тој ги заменува тестаменталните располагања кои се во спротивност со договорот. Со оглед на договорната природа на договорот за наследување, исто како и секој друг договор, договорните страни можат спогодбено да го заменат во целост или пак во однос на одредени располагања (§ 2290 BGB). Притоа, треба да бидат исполнети истите услови кои се бараат и за неговото склучување.⁶⁸

Со оглед дека дејството на договорот за наследување настапува во моментот на смртта на оставителот, во швајцарското право договорните страни, исто така, го задржуваат правото слободно да располагаат со својот имот за време на животот (чл. 494 ст. 2 CCS). Меѓутоа, доколку со договорот за наследување е повредено правото на нужен дел, нужните наследници можат да бараат редукција на располагањата направени во договорот. Како и во другите законодавства, и швајцарското право предвидува ништовност на договорите со кои се располага со идно наследство (чл. 36 CCS).

Во француската теорија договорното наследување се смета за еден акт „амфибија“ кој по своите карактеристики е половина подарок, половина легат.⁶⁹ Како и тестаторот, договорниот оставител останува сопственик на добрата од оставината; исто така тој останува слободен да располага со нив на онерозен начин (со надомест). Како и легатарот, договорниот наследник има едно евентуално право.⁷⁰ Од друга страна, додека легатот е секогаш отповиклив, договорното наследување се приближува до подарокот со неговата неотповикливост. Имено, договорниот оставител не може да го отповика договорот, ниту да располага индиректно на даровен начин со имотот предмет на договорот. Меѓутоа, исто како и подаро-

Договорното наследување го дерогира правилото *donner e retenir ne vaut* и забраната на договорите за идно наследство (чл. 1130 Cciv), бидејќи му дава на едно лице права кои се слични на оние на наследникот. Тоа може да биде направено само со брачен договор (чл. 1082 и 947 Cciv). Подароките можат да се ефектуираат со договорот за брак и тие се неотповикливи. Подароките на идни добра се отповикливи во случај на развод на брак и поделба на имотот, без разлика дали постојат заеднички деца. Подарувањето идни добра се однесуваат на договорните установи помеѓу брачните другари кои ги имаат за предмет сите или само дел од добрата кои давателот ги остава по неговата смрт. Тие можат да бидат вметнати во содржината на брачниот договор (*contrat de mariage*), но многу почесто, тие се уредуваат и за време на бракот, квалификувани како „донација во корист на последниот преживеан“. Види кај Marcel Planiol, *op. cit.*, стр. 807.

⁶⁵ Jasmin Ghandchi Schmid, *op. cit.*, стр. 100

⁶⁶ *Ibid*, стр.100-101.

⁶⁷ Карактеристично за договорот за наследување е тоа што сè додека оставителот е жив, договорниот наследник има само правна надеж, односно очекување (*Anwartschaft*) дека еден ден ќе стане наследник. Со ваквата своја правна надеж, договорниот наследник не може да располага, ниту пак да ја пренесува. Поаѓајќи од договорната природа на договорот за наследување, тој не може еднострано да се раскине. Тоа ќе биде возможно само со заемна согласност на договорните страни, или пак доколку истиот не се почитува, ако е договорена таква клаузула. Договорот може да биде прогласен за неополноважен во случај на постоење недостатоци на волјата на договорните страни.

⁶⁸ Оставителот може со тестамент да го промени договорното располагање со кое е определено наследството или товарот. Притоа е неопходна согласност на другата страна за полноважност на промените предвидени со тестаментот. Содржината на согласност треба да биде нотарски заверена, по што таа повеќе не може да биде променета (§ 2291 BGB). Договорот за наследување којшто е склучен помеѓу брачните другари може да биде променет со заеднички тестамент помеѓу нив (§ 2292 BGB). Доколку оставителот во договорот така предвидел, тој може да отстапи од договорот за наследување (*zurückreten*) (§2293 BGB). Овие одредби се применуваат и на животните партнери. Согласно законските одредби, договорот за наследување, дури и кога е запишан во јавните книги, не ги спречува брачните другари по своја волја да располагаат со својот имот за време на живот (§1252 BGB). Правото кое е предвидено со овој договор настанува во моментот на смртта на оставителот. Притоа, ваквото право не може да се издвои од другата договорна страна сè додека не го надживее оставителот, ниту пак може да се бара обезбедување идно наследство. Види кај Louis Garb, *op. cit.*, стр. 240.

⁶⁹ Henri et Léon Mazeaud, Jean Mazeaud, *op. cit.*, стр. 549.

⁷⁰ *Ibidem*.

ците направени помеѓу брачните другари, договорното наследување помеѓу нив е отповикливо.⁷¹ По смртта на договорниот оставител, договорниот наследник се наоѓа во принцип во положбата на универзален легатар.⁷² По смртта на договорниот оставител, договорниот наследник (*l'institué*) се јавува во положбата на легатарот. Имено, и покрај тоа што претходно со склучувањето на договорот се согласил со прифаќањето на неговата содржина, тој може по смртта на договорниот оставител да го прифати или пак да го одбие договорното располагање.

IX. PRO ET CONTRA ДОГОВОРОТ ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ

И покрај тоа што договорот за наследување речиси седум децении не е присутен во Македонија, но и во другите држави од поранешните југословенски простори, во науката се сретнуваат мислења за неговата оправданост.⁷³ Во таа смисла се истакнува дека со овој договор се избегнуваат можните спорови за поделба на оставината по смртта на оставителот и се овозможува зачувување на целината на земјоделскиот имот.⁷⁴ Понатаму се наведува дека не може да се прифати гледиштето според кое договорот за наследување, поради својот феудален карактер, е институт кој денес нема место во современите законодавства. Ваквото тврдење го поткрепуваат примерите од француското, австриското, германското и швајцарското законодавство, каде договорот за наследување

е сè уште еден од правните основи за повикување на наследство. Во однос на критиката дека договорот за наследување има шпекулативен карактер поради што е на „црната листа“ на законодавецот, науката укажува дека за разлика од него договорот за доживотна издршка, со низа недостатоци кои праксата секојдневно ги потврдува, упорно со децении се привилегира наспроти договорот за наследување.⁷⁵ Ова е така од причина што доколку договорот за наследување би бил дозволено правно дело, со неговата примена би биле заштитени нужните наследници на договорниот оставител. Тоа не е случај со договорот за доживотна издршка, со кој, доколку е опфатен целиот имот, нужните наследници не можат да го остварат своето право на нужен дел. Понатаму, следната добра карактеристика на договорот за наследување се состои во тоа што со него во голема мера би биле заштитени и доверителите на оставителот. Ова не е возможно кај доверителите на примателот на издршката, бидејќи давателот на издршката не одговара за долговите на примателот на издршката. Во таа насока, науката смета дека „со признавањето на договорот за наследување како дозволено правно дело на нашите простори, може во голема мера да се оствари слободата на уредување на правните односи според потребите и можностите на субјектите во правниот промет и дека може да се постигне поголем степен на правна сигурност“.⁷⁶

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Правното дејство на договорното наследување во француското право е исто како и на тестаментот *mortis causa*. Во таа смисла, располагањата предвидени во него се остваруваат во моментот на смртта на брачниот другар кој располага со својот имот во корист на другиот брачен другар. Врз основа на договорното наследување, преживеаниот брачен другар може да се користи со специјалниот расположлив дел помеѓу брачните другари. Во француската цивилистика, во зависност од начинот на нивното настанување, се разликуваат два вида договорно наследување. Првиот вид договорно наследување настанува со склучување брачен договор (*par contrat de mariage*), додека вториот вид со склучување договор за време на брак (*durant le mariage*). Сè до смртта на договорниот оставител (*l'instituant*), тој останува сопственик на имотот и може со него слободно да располага и да го отуѓува. Меѓутоа, тој не може самостојно и еднострано да го отповика договорот без согласност на другата договорна страна. Што се однесува до располагањето на договорниот оставител, тој може да располага, но само на онерозен начин, односно со надомест. Тој не може да располага без надомест, по пат на даровен основ со стварите предмет на договорот.

⁷³ Види повеќе кај: Nataša Stojanović, *Zašto je ugovor o nasleđivanju zabranjen...*, стр. 176-177.

⁷⁴ Сепак, теоријата укажува дека „овој договор може да доведе до лоши односи меѓу членовите како на потесното, така и на поширокото семејство. Со него, по правило, се исклучени сите потомци на лицето кое се откажало од наследство, и тоа без нивна волја, или дури и против неа. Вредноста на оставината може во моментот на делацијата да биде неспоредливо повисока во однос на нејзината вредност во моментот на склучувањето на договорот. Потомокот најчесто се одлучува на овој договор поради авторитетот на родителите и по нивна желба. Бидејќи е карактеристичен за селската средина, со овој договор се откажуваат од наследство најчесто потомците од женски пол, со што се овозможувало на машките потомци да го наследат земјоделскиот имот во целина, што претставува дискриминација врз основа на пол, која постоела во предвоеното право“, Оливер Антиќ, *op. cit.*, стр. 516-519.

⁷⁵ Nataša Stojanović, *Zašto je ugovor o nasleđivanju zabranjen...*, стр. 176-177.

⁷⁶ *Ibidem*.

Како една од критиките на договорот за наследување се наведува фактот дека тој претставува застарена правна творба од времето на феудализмот, со чија помош се зачувувало семејното богатство. Понатаму, со овој договор не му се дава никаква гаранција на договорниот наследник дека од одредената оставина нешто и навистина ќе добие, со оглед на тоа дека на договорниот оставител му останува правото на слободно располагање со своите добра *inter vivos*. Покрај тоа, се наведува и дека договорот за наследување има шпекулативен карактер, дека е причина за многубројни спорови меѓу наследниците и дека доведува до комплицирани случаи при расправањето на оставината. На крајот, исто така се смета дека договорот за наследување во потполност ја оневозможува слободата на тестирање.⁷⁷

Имајќи ги предвид спецификите на договорот за отстапување на имот за време на живот и договорот за доживотна издршка, како и досегашната нивна примена во практиката, не може да не се забележи дека тие се користат како начин на договорно определување на наследници на оставителот. Во таа смисла, сосема е во право домашната наука кога говори дека нашите прописи не се доследни на својата определба дека може да се наследи само врз основа на закон и тестамент.⁷⁸ Имено, повеќе од очигледно е дека ова начело е нарушено со постоењето на договорот за отстапување на имот за време на живот и договорот за доживотна издршка кои „несомнено имаат наследно-правни дејства и

многу конкретни наследно-правни последици“.⁷⁹ Така и покрај тоа што за наведените договори говориме дека се „непризнаени“, тие сепак во практиката се јавуваат како дејствувачки основи за повикување на наследство.⁸⁰ Токму затоа во македонското наследно право „ревизијата на одредбите со кои се регулираат овие договори е повеќе од неопходна.“⁸¹

Најпосле, се однесува до прашањето дали договорот за наследување треба да биде воведен во нашето наследно право, нашиот одговор е позитивен. Ова е така од причина што договорот за наследување има подобри карактеристики за разлика од договорот за доживотна издршка. Во таа смисла, првично тој би требало да биде воведен наместо договорот за доживотна издршка помеѓу брачните другари, кој во практиката често се злоупотребува. Сепак, имајќи предвид дека промените во наследното право многу бавно се прифаќаат, како и фактот дека договорот за наследување повеќе од седум децении не се применува на нашите простори, реално не може да се очекува истиот веднаш да биде прифатен во практиката.⁸² Но и покрај ова, мислиме дека законодавецот сепак треба да му даде предност на договорот за наследување, за разлика од договорот за доживотна издршка. Ова е од причина што во услови кога постојното законодавство се изигрува со договорот за доживотна издршка, во насока на договорно определување наследник, сепак е подобро доколку ваквото договорно определување наследници биде законски уредено со помош на договорот за наследување.

⁷⁷ „...имајќи ја предвид неговата карактеристика на неотповикливост (...), оставителот сè до својата смрт начелно е врзан со договорниот распоред на својот имот“, Кирил Чавдар Коменџар на *Законој за наследување*, Академик, Скопје, 1996, стр. 22.

⁷⁸ Види поопширно за ова кај: Љиљана Спировиќ Трпеновска, Дејан Мицковиќ, Ангел Ристов, *Наследното право во Република Македонија...*, стр. 22-27.

⁷⁹ *Ibid*, стр. 24.

⁸⁰ *Ibid*, стр. 22-27.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Во таа насока, може да се случи доколку законодавецот сепак се одлучи да го предвиди во законската регулатива, договорот за наследување да остане само еден „декор“ во законскиот текст кој поради неговото непознавање нема да се применува често или воопшто во практиката. Претпазливоста кон воведувањето на договорот за наследување може да се забележи и во поновите наследно-правни законодавства од поранешните југословенски простори кои не се одлучија да го направат овој чекор. Од поранешните југословенски простори единствено во научната мисла на Србија се среќаваат мислења кои се залагаат за воведување на договорот за наследување. *Rad na izradi Građanskog zakonika Republie Srbije*, Izveštaj Komisije sa otvorenim pitanjima, Beograd, 2007, стр. 147; Nataša Stojanović, „Zašto je ugovor o nasleđivanju zabranjen u našem pravu“ *Pravni život*, br. 10/2003; Đurđević Dejan „Uvođenje ugovora o nasleđivanju u srpsko право“ *Analī Pravnoг fakulteta u Beogradu*, Vol. 57, br. 3, Beograd, 2009, стр. 186-2118

ПРЕГЛЕД-ИНФОРМАЦИЈА

на Наодите и мислењата од извршениот надзор од комисиите на Управниот одбор на Нотарската комора над работата на една третина нотари во 2010 година

Согласно Годишниот план на Нотарската комора, во текот на 2010 и почетокот на 2011 година се изврши надзор над двегодишната работа (2009 и 2010) на една третина нотари од скопското, битолското, штипското и гостиварското апелационо судско подрачје.

Според овој план, требаше и се изврши **надзор над работата на 94 (деведесет и четири) нотари**. Во записниците се утврдени наоди и мислење по следните прашања:

1. Утврдување на осигурувањето од одговорност за штета согласно член 12 од Законот за нотаријатот;

2. Утврдување на плаќањето членарина спрема НКРМ согласно Статутот на НКРМ;

3. Утврдување на работењето на нотариите покрај законските одредби и подзаконските акти дали истото е во согласност и со актите и одлуките на Нотарската комора на Република Македонија;

4. Увид и преглед на сите уписници, именици и другите книги кои задолжително ги водат нотариите;

5. Увид и преглед на евиденцијата во Деловодникот за работа на нотарската канцеларија, Доставна книга за место и Доставна книга за пошта;

6. Увид и преглед за начинот на образувањето, водењето и чувањето на списите;

7. Увид и преглед во нотарската архива. Во 86 (осумдесет и шест) записници не се констатирани неправилности и забелешки во работењето на нотариите.

Во 8 (осум) записници се утврдени следните забелешки (приложени така како што се забележани):

Нотарот во Општиот деловоден уписник ОДУ во рубриката движење на спис со пенкало запишува А/А, предаден во

Собранието за данок и вратен со датум (оваа забелешка ја има во два записника);

Нотарот во рубриката забелешка става црта со пенкало;

При потврдување приватни исправи на самата солемнизација-потврда се потпишуваат учесниците;

Нотарот на видливо место на зградата во која се наоѓа канцеларијата има поставено еден патоказ на кој пишува нотар, што не е во согласност со Правилникот (оваа забелешка ја има во три записника);

Нотарот на заверките под УЗП на самото писмено става штембил до кога се чува списокот;

Нотарот има поставено патокази кои се со помали димензии од пропишаните;

Нотарот приложите на нотарскиот акт ги означува со спис А, Б... и приложите со ознака на спис А, Б... ги попишува во пописот на писмената, а другите исправи кои не се приложи на актот, а се во обвивката на списокот, не ги означува со спис А, Б... и деловодниот број;

Нотарот на видливо место на зградата во која се наоѓа канцеларијата има поставено фирма на која пишува нотар на надворешните сидови на канцеларијата и на соседните згради и други објекти има напишано нотар што не е во согласност со Правилникот;

Нотарот на потврдените приватни исправи согласно Правилникот не го наведува часот на потврдувањето;

Нотарот при заверка на превод од судски преведувач не го приложува во обвивката на списи Решението од Министерството за правда издадено за именуванието на судскиот преведувач;

Во обвивката на списи при уписите во ОДУ, нотарот не се придржува кон Правилникот, приложите кои не се цитирани

во актот не ги означува со деловоден број и спис со буква;

При понишувањето уписи во уписниците ОДУ и УЗП, нотарот користи црвен молив (оваа забелешка ја има во два записника) и во забелешката нотарот не се потпишува и не констатира дека уписот е поништен;

При потврдување приватни исправи на самата солемнизација-потврда, учесниците се потпишуваат и нотарот става знак дека е изворник, а на примероците за учесниците става дека се прв извод;

На прилозите кон изворникот на нотарскиот акт учесниците се потпишуваат, а нотарот не се потпишува;

Нотарот обвивката на списи во ОДУ од 01.07.2010 година не ја води согласно Правилникот;

Во уписниикот ОДУ на некои места фалат потписи на странки, на некои нотарски акти и солемнизации, прилозите се целосно потпишани, а некои не се потпишани од учесниците;

Во некои од нотарските акти кај нотарот, доказите кои се користени не се во оригинал или заверена копија.

Врз основа на изложеното, може да се констатира дека забелешките и неправилностите се однесуваат на недоследности, односно непотполно почитување на правилата за уписниците и други технички недостатоци кои треба да се отстранат од нотарите во чии записници се констатирани и во иднина да не се повторуваат. Ова е така затоа што некои неправилности би можеле евентуално да се подведат под одредени дисциплински повреди (од поблаг облик) предвидени во членовите 124 и 125 од Законот за нотаријатот.

12.04.2011 год.

Подготвил:
Фиганчо Сџоев

Нотарот не сторува дисциплинска повреда во случај кога смета дека постојат околности поради кои преземеното нотарско дејствие е дозволено, бидејќи во таков случај се наоѓа во стварна заблуда во поглед на обележје на дисциплинска повреда што ја исклучува неговата одговорност.

Во предлогот за покренување дисциплинска постапка доставен до Дисциплинскиот совет на Нотарската комора на Република Македонија, се наведува дека нотарот НН сторил дисциплинска повреда по член 125 став 1 алинеја 4 – Непридржување кон законските одредби во однос на формата на нотарската исправа од Законот за нотаријатот, поради тоа што при составувањето на нотарскиот акт – записник од седницата на Собранието на акционерите ОДУ бр. 44/10 од 25.06.2010 год. не се придржувал до одредбите од Законот за трговските друштва, со предлог спрема него да биде изречена дисциплинска казна согласно со закон.

Во текот на дисциплинската постапка, врз основа на оценката на наводите од предлогот за поведување дисциплинска постапка, одбраната на нотарот, како и врз основа на изведените докази, Дисциплинскиот совет ја утврди следната фактичка состојба:

Одборот на директорите на А.Д. - ... има закажано годишно собрание на акционерите за ден 25.06.2010 год. со јавен повик објавен во „Утрински весник“ од 14 мај 2010 година. Со соопштението објавено во „Утрински весник“ на 24.06.2010 год. А.Д. - ... ги известува акционерите дека се откажува одржувањето на Годишното собрание закажано за 25.06.2010 год. Мак. ДОО поднесува писмено барање на 24.06.2010 година до нотарот НН, со кое бара да го води записникот на закажаното собрание за ден 25.06.2010 год. со известување дека Мак. ДОО, како мнозински акционер, има намера да учествува во работата на собранието и дека собра-

нието на акционерите е органот што го избира овластениот нотар за водење записник, доставувајќи до нотарот акционерски книги на А.Д. - ... со состојба на 14.05.2010 год., а подоцна и копија на акционерска книга од 24.06.2010 год. од која се гледа дека Мак. ДОО е мнозински акционер (има 71.580). По иницијатива на мнозинскиот акционер, собранието е одржано на 25.06.2010 год. за кое нотарот НН составил нотарски акт - записник ОДУ 44/10 од 25.06.2010 год. на кое се донесени повеќе одлуки кои се запишуваат во трговскиот регистар. Во нотарскиот акт, во записникот од собранието, како посебна точка, нотарот НН е избран да го води записникот.

При така утврдената фактичка состојба по предметот, Дисциплинскиот совет го има предвид следното: според Законот за трговските друштва, прашањето за свикување и водењето на собранието на акционерите детално е уредено со член 385 до 407 – Свикување и одржување собрание, при што се утврдени процедурата и роковите за преземање одделни дејствија. Притоа, според стојалиштето на Дисциплинскиот совет, во Законот за трговските друштва не е изрично предвидена можност за откажување на веќе закажаното собрание, туку само презаказување на нов термин ако не се обезбеди кворум за работа - со тоа што мора во рок од 15 дена да се закаже одржување на собранието (презакажано собрание - член 393), а исто така предвидена е можност за прекин на седницата на собранието што започнало со работа, со тоа што одложувањето/ прекилот не може да биде подолго од 8 дена од денот на прекилот

(член 396). Имајќи го предвид понапредизложеното, Дисциплинскиот совет утврдува дека нотарот НН, раководејќи се од ваквата содржина на Законот за трговските друштва, во делот на свикување и одржување собрание, заклучил дека не постои законска можност веќе закажаното собрание да биде откажано, поради што прифатил да води записник по барање на мнозинскиот акционер.

Од друга страна, согласно член 28 став 4 од Правилникот за дисциплинска одговорност и дисциплинска постапка, доколку одредени прашања во врска со дисциплинската постапка не се регулирани со Законот за нотаријатот и актите на Комората, соодветно се применуваат начелата на казненото право и правилата на кривичната постапка. Според член 16 став 1 од Кривичниот законик, не е кривично одговорен сторителот кој во време на извршување на кривичното дело не бил свесен за некое негово обележје определено со закон или ако погрешно сметал дека постојат околности според кои, доколку тие навистина постоеле, тоа дело би било дозволено. Поаѓајќи од наведеното, сле-

дува заклучокот дека нотарот НН, преземајќи го наведеното нотарско дејствие, а поаѓајќи од содржината на цитираните одредби од Законот за трговските друштва, бил со уверување дека постапува во согласност со закон. Меѓутоа, доколку во поглед прашањето за можноста од откажување на закажаното собрание и би се прифатило толкувањето изнесено во предлогот за поведување дисциплинска постапка, во таков случај произлегува дека нотарот би дејствувал во вистинска заблуда која ја исклучува дисциплинската одговорност, аналогно на цитираниот член 16 став 1 од КЗ.

Поради наведеното, согласно член 33 став 1 точка 1 од Правилникот за дисциплинска одговорност и дисциплинска постапка, нотарот НН е ослободен од одговорност дека ја сторил дисциплинската повреда од 125 став 1 алинеја 4 – Непридржување кон законските одредби во однос на формата на нотарската исправа од Законот за нотаријатот.

(Одлука на Дисциплинскиот совет на НКРМ, ДП бр.19/10 од 22.09.2011 год.)

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на ден 24.11.2011 година, го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Во случај кога на нотарот, кој ја составил исправата во својство на извршна исправа, во меѓувреме му е преместено седиштето на службата на подрачјето на друг надлежен суд, надлежен за ставање потврда на извршност, согласно член 43 став 7 од Законот за нотаријатот, е нотарот кој во согласност со член 99 став 1 од истиот закон ќе биде определен како нотар кој привремено ја врши службата.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Согласно член 43 ста 7 од Законот за нотаријатот, нотарот ќе стави потврда на извршност на исправата, по писмено барање на странката, кон која е приложена заверена изјава дека побарувањето е пристигнато или дел од него.

Од друга страна, според член 99 став 1 од Законот за нотаријатот, ако нотарот умре, е преместен, привремено или трајно е оддалечен од својата служба, ако му престане службата на нотарот или ако даде оставка, претседателот на Комората по службена должност, по прибавено добиено мислење од Управниот одбор на Комората, ќе определи нотар кој привремено ќе ја врши службата од соседните нотари или помошници нотари. Со ставот 5 е определено дека нотарот кој привремено ја врши службата, не може да презема нови работи, односно дека ги завршува започнатите работи на нотарот кој го заменува.

Од содржината на цитираниот член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, може да се заклучи дека ставање потврда на извршност, согласно член 43 став 7 од Законот за нотаријатот, не претставува преземање нови работи од страна на нотарот која привремено ја врши службата, туку само довршување на постапката за реализација на правата и обврските кои произлегуваат од склученото правно дело за странките. Од тука следува заклучок дека преземање на нотарското дејствие - ставање потврда на извршност во случај кога на нотарот кој ја составил нотарската исправа во својство на извршна исправа, а на кого во меѓувреме му е преместено седиштето на службата на подрачјето на друг надлежен суд, ќе го изврши нотарот кој привремено ја врши службата согласно цитираниот член 99 став 1 од Законот за нотаријатот, а не и на начин определен со член 18 ставови 1 и 2 од наведениот закон.

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на ден 24.11.2011 година, го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Кога при донесување на оставинско решение се користени официјални катастарски податоци врз основа на имотен лист, а во меѓувреме катастарот ги изменил податоците во јавната книга (при пуштање во примена на новиот електронски информатички систем за катастар на недвижности) и е констатирано несовпаѓање на податоците од оставинското решение и податоците од јавната книга на катастарот на недвижности, а не се работи за техничка грешка, правилно постапил нотарот кога ѝ укажал на странката да постапи според упатството во потврдата на Агенцијата за катастар на недвижности со кое му е одбиена пријавата за спроведување оставинско решение.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Оставителот во време на расправање на оставината според имотен лист е корисник на неутврден дел од две катастарски парцели, а подоцна со пуштање во примена на новиот електронски информатички систем истите се со определи идеални делови, поради што катастарот го одбил спроведувањето на оставинското решение, издавајќи на странката потврда за одбивање пријава за отстранување на техничка грешка, со право на поведување управен спор.

Согласно член 135 од Законот за нотаријатот, нотарот како повереник на судот во оставинската постапка ги применува правилата на Законот за вонпарнична постапка кој упатува на ЗПП за прашања кои не се уредени. Според член 331 од ЗПП, со посебно решение можат да се поправат само грешките во имињата и броевите, како и други очигледни грешки во пишувањето и сметањето и сл. Согласно член 174 од Законот за катастар на недвижности, како технички грешки се сметаат податоците за недвижностите како резултат на грешка во пресметувањето на површината на парцелата или зградата, како адресните податоци за недвижностите и личните и адресните податоци на носителите на правата. Грешките се отстрануваат по пријава на странка со потврда за исправка на грешка, а што во случајот е издадена потврда за одбивање пријавата.

Според член 176 од истиот закон, во случај на одбивање на пријавата за запишување, подносителот на пријавата има право да поднесе тужба пред надлежен суд со која ќе бара утврдување на основаност на поднесената пријава за запишување и дозвола

за запишување на правото на недвижноста на име на лицето чија пријава за запишување е одбиена. Притоа, таа постапка не се впушта во оценување на правниот основ за запишување. При утврдување на основаноста на поднесената пријава за запишување, судот ги користи податоците од катастарот на недвижностите, односно катастарот на земјиште и изјавата за идентификација согласно член 67 став 4 на овој закон – а тоа значи се споредуваат податоците содржани во постојната катастарска евиденција и податоците содржани во исправата за правниот основ, во овој случај оставинското решение.

Врз основа на изложеното, со оглед дека во случајот не се работи за техничка грешка, нотарот правилно ѝ укажал на странката да постапи според упатството на Агенцијата за катастар на недвижности.

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на ден 24.11.2011 година, го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Согласно член 43 став 7 од Законот за нотаријатот, право да се бара ставање потврда на извршност на нотарската исправа - составена во форма на нотарскиот акт или солемнизирана приватна исправа, има странка во правното дело (доверителот), во чија полза е воспоставено право со извршна клаузула, да бара определено давање или чинење од страна на другата странка - обврзникот (должникот) на начинот, условите и роковите определени со содржината на склученото правно дело.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Согласно член 43 став 1 од Законот за нотаријатот, нотарскиот акт е извршна исправа ако во него е утврдена определена обврска за чинење за која странките можат да се договорат (да не е во спротивност со присилните прописи, во спротивност со меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот на РМ или во спротивност со моралот) и ако содржи изјава на обврзникот за тоа дека врз основа на тој акт може заради остварување на чинењето по пристигнувањето на обврската непосредно да се спроведе присилно извршување. Под нотарската исправа во својство на извршна исправа се подразбира нотарскиот акт составен согласно член 42 од Законот за нотаријатот и нотарската исправа - потврдување приватна исправа согласно член 45 од истиот закон. Според ставот 7, нотарот ќе стави потврда на извршност на исправата, по писмено барање на странката, кон која е приложена заверена изјава дека побарувањето пристигнало или дел од него. Согласно член 12 став 1 точка 3 од Законот за извршување, извршната исправа во смисла на овој закон е и извршна нотарска исправа.

Во смисла на член 43 став 7 од Законот за нотаријатот, барањето за ставање потврда на извршност може да поднесе само странка во правното дело кое се јавува во својство на доверител. Доверителот, пак, е лице во облигационен или друг правен однос кое може од должникот (законот го именува како „обврзник“) да бара определено давање, сторување, воздржување од нешто што должникот инаку би имал право да прави, или трпење на нешто што не морал да го трпи.

Доколку во правното дело со својство на извршна исправа има обврски за взаемни давања или чинења, секоја од странките која има право да бара исполнување на некоја од овие обврски за кои е договорена извршна клаузула, може да бара ставање на потврда - штембил за извршност, со поднесување на заверена изјава дека побарувањето е доспеано, но не е реализирано.

Според тоа, само доверителот е лице кое има активна легитимација за постапување согласно цитираниот член 43 став 7 од Законот за нотаријатот, односно за поднесување барање за ставање потврда на извршност на исправата, а не и лице кое во правното дело се наоѓа во улога на обврзник - должник. Тоа зависи од содржината на правното дело, односно од начинот како странките ги уредиле своите взаемни обврски во поглед на условите и роковите на исполнување на преземените договорни обврски, како и од фактот дали во полза на една од странките во правното дело е воспоставено некое право или обврска за чинење од другата странка која, во таков случај, се јавува во улога на обврзник (должник).

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на 24.11.2011 год., го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Во случај кога е започната постапката за составување нотарски акт, со ставање потписи на странките, меѓутоа која не е довршена поради тоа што на нотарот, во меѓувреме, му престанала службата, нотарот кој привремено ја врши службата, постапката ќе ја доврши согласно член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, бидејќи станува збор за довршување на веќе започнатата постапка.

Ако нотарот кој привремено ја врши службата не располага со штембилите и печатите на нотарот на кого му престанала службата, во таков случај на нотарскиот акт, согласно член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, само ќе го стави својот печат со назнака „Нотар кој привремено ја врши службата“. За да се избегнат вакви ситуации да нема потпис од нотарот, нотарскиот акт по потпишување од странките, а согласно член 55 став 2 од Законот за нотаријатот, нотарот треба веднаш да го потпише, а техничките работи - ставање печат, сув жиг и врзување, да се решат по спроведување на постапката за данок на промет на недвижности.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Давајќи одговор на прашањето дали нотарот кој привремено ја врши службата може да направи потврдување на приватна исправа на нотарски акт составен од нотарот на кој му престанала службата, доколку на нотарскиот акт има само потписи на странките, а нема потпис и печат на нотарот, а странката за истото веќе платила соодветни трошоци, или е потребно нотарот кој привремено ја врши службата да го стави печатот со назнака „Нотар кој привремено ја врши службата“ и печатот на нотарот на кој му престанала службата со што ќе ја доврши започнатата, а недовршена работа, Стручниот совет поаѓа од следното:

Со член 99 став 1 од Законот за нотаријатот е определено дека во случај ако нотарот умре, е преместен, привремено или трајно е оддалечен од својата служба, ако му престане службата на нотар или ако даде оставка, претседателот на Комората по службена должност, по претходно прибавено мислење од Управниот одбор на Комората, ќе определи нотар кој привремено ќе ја врши службата од соседните нотари или помошници-нотари, а според став 2, нотарот кој привремено ќе ја врши службата ќе ги преземе списите и книгите на нотарот, како и исправите и предметите од вредност што му се доверени. Со ставот 5 е определено дека нотарот кој привремено ја врши службата не може да презема нови работи. Нотарот кој привремено ја врши службата ги довршува започнатите работи на нотарот кој го заменува. При довршува-

њето на актите, записниците и исправите, мора да го назначи своето име, презиме и својство, решението со кое е поставен, да ги води книгите и уписниците на нотарот и да ги употребува службените штембили и печати на нотарот, како и својот печат со назнака „Нотар кој привремено ја врши службата“. Исправите што ги составува и заверува тој се чуваат во архивот на нотарот.

Во конкретниов случај, бидејќи станува збор за започната постапка за составување нотарски акт, на кој се ставени и потписите на странките, но која постапка не е довршена од страна на нотарот на кого му престанала службата, исполнети се условите од цитираниот член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, бидејќи станува збор исклучиво за довршување на започнатите работи. Поради тоа, не постои законски основ во ваков случај да се смета дека настапиле последиците од член 56 став 3 од Законот за нотаријатот, според кој акт, поради ненадлежност, деловната неспособност на нотарот или неговиот заменик или поради недостатоци во формата, го изгуби својството на јавна исправа, ќе се смета за приватна исправа, доколку е потпишана од странките, па тоа да биде основ за потврдување приватна исправа согласно со член 45 од наведениот закон. Ова, пред сè, е поради тоа што постапката за составување на нотарскиот акт пред нотарот на кој му престанала службата не е довршена, а тоа значи дека истиот не добил својство на јавна исправа согласно член 4 став 2 од Законот за нотаријатот.

Поради наведеното, нотарот кој привремено ја врши службата, ќе постапи согласно цитираниот член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, на начин што ќе ја доврши работата околу составување на нотарскиот акт согласно соодветните одредби од наведениот закон. Притоа, доколку штембилите и печатите на нотарот на кого му престанала службата не се одземени и поништени согласно членовите 13 и 14 од Правилникот за формата и содржината на службениот печат, сувиот и водениот жиг, штембилите и фирмата на нотарот, како и начинот на нивното одземање, во таков случај нотарот кој привремено ја врши службата на нотарскиот акт, согласно член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, ќе ги стави штембилот и печатот на нотарот на кого му престанала службата, како и својот печат со назнака „Нотар кој привремено ја врши службата“. Доколку, пак, штембилите и печатите на нотарот на кого му престанала службата се поништени, во таков случај нотарот кој привремено ја врши службата само ќе го стави својот печат со назнака „Нотар кој привремено ја врши службата“. Ова е така поради тоа што фактот на недостиг на штембилите и печатите на нотарот на кого му престанала службата, а кој ја започнал постапката за составување на нотарскиот акт, не може да биде причина која ја попречува постапката на довршувањето на веќе започнатата постапка за неговото составување.

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на ден 24.11.2011 год., го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Согласно член 41 од Законот за извршување, нотарот е должен на извршителот да му достави податок за постоење нотарски акти, заверки, договори и сл. кој извршителот, по службена должност, го бара за потреби на непречено спроведување на постапката за извршување.

Ако податокот од претходниот став нотарот го дава во форма на писмена потврда, согласно член 79 од Законот за нотаријатот, или друг вид нотарска исправа, во таков случај истиот има право на нотарска награда и трошоци согласно член 138 од Законот за нотаријатот, а во висина определена со Нотарската тарифа.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Со член 41 став 1 од Законот за извршување е определено дека со цел за непречено спроведување, извршителот има право на пристап до сите информации и податоци од работодавачот, банките, јавните книги и регистрите за конкретен должник, според став 2, извршителот при спроведување на извршувањето има право да побара податок од органот на државната управа или правното лице кое води регистар, а според став 3, субјектите од ставот 2 на овој член се должни да соработуваат со извршителот. Бидејќи според член 31 став 1 од Законот за извршување „извршителот е лице кое врши јавни овластувања утврдени со закон“, секој правен субјект, или орган е должен да му овозможи пристап до бараните информации и податоци, како да се тоа барања од судот. Ова се однесува и на нотарот кој, како носител на јавна служба и дел од правосудниот систем во државата, подлежи на обврската од член 20 став 1 од Законот за судовите, според кој по барање на судот во вршењето на неговата надлежност, државните органи и другите правни лица се должни без одлагање да му ги достават сите потребни податоци, списи или исправи со кои располагаат, а кои се потребни за постапката. На ист начин ова прашање е регулирано со член 170 од Законот за парничната постапка.

Меѓутоа, доколку нотарот бараниот податок го дава во форма на писмена потврда, согласно член 79 од Законот за нотаријатот, или друг вид нотарска исправа, во таков случај истиот има право на нотарска награда и трошоци согласно член 138 од Законот за нотаријатот, а во висина определена со Нотарската тарифа.

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на 24.11.2011 год., го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Согласно член 99 став 1, а во врска со став 5 од Законот за нотаријатот, функцијата на нотарот кој привремено ја врши службата трае сè до довршување на започнатите работи од нотарот кој го заменува, што претставува фактичко прашање и се утврдува за секој поединечен случај.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

До Стручниот совет доставено е прашањето до кога нотарот, кој е определен за нотар кој привремено ја врши службата, треба да постапува во тоа својство, дали до описот и пописот на архивата од страна на Комисијата формирана од Министерството за правда, до преземање на списите од страна на судот или пак до завршување на сите започнати а незавршени работи.

Давајќи одговор на поставеното прашање, Стручниот совет се раководи од следното:

Со член 18 став 1 од Законот за нотаријатот е определено дека ако на нотарот му престане службата или ако го премести своето седиште на подрачјето на друг надлежен суд, неговите списи и книги, како и документите кои службено му се предадени и печатите и штембилите што се прогласени за неважечки, ќе ги преземе на чување надлежниот суд, а според став 2, преписите и изводите од списите на нотарот ќе ги издава надлежниот суд или нотар како повереник на судот. Меѓутоа, според став 3, министерот чувањето на списите, книгите и документите и издавањето на преписите и изводите од списите во случаите од ставовите 1 и 2 на овој член може да му ги довери и на нотар, со негова согласност.

Со членот, пак, 99 став 1 од Законот за нотаријатот е определено дека во случај ако нотарот умре, е преместен, привремено или трајно е оддалечен од својата служба, ако му престане службата на нотар или ако даде оставка, претседателот на Комората по службена должност, по претходно прибавено мислење од Управниот одбор на Комората, ќе определи нотар кој привремено ќе ја врши службата од соседните нотари или помошници-нотари, а според став 2, нотарот кој привремено ќе ја врши службата ќе ги преземе списите и книгите на нотарот, како и исправите и предметите од вредност што му се доверени. Со ставот 5 е определено дека нотарот кој привремено ја врши службата не може да презема нови работи. Нотарот кој привремено ја врши службата само ги довршува започнатите работи на нотарот кој го заменува. Тоа може да биде случај кога не се потпишани актите, записникот или исправите од нотарот или странките, потоа кога недостасува штембилот или печатот на нотарот и др.

Според тоа, сосема е јасна задачата на нотарот кој согласно член 99 од Законот за нотаријатот привремено ја врши службата, бидејќи истата се состои само во довршу-

вањето на претходно започнатите работи на нотарот кој го заменува. Тоа значи дека нотарот кој привремено ја врши службата не е администратор на нотарот на кого, по различни основи, му престанала службата, бидејќи тоа прашање целосно е регулирано со цитираниот член 18 од Законот за нотаријатот поради што наведените законски одредби не треба да се поистоветуваат.

Со оглед на ваквата содржина на обврските кои произлегуваат од член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, нотарот кој привремено ја врши службата веднаш по приемот на списите и книгите согласно член 99 став 2 од Законот за нотаријатот, треба преку увид во уписникот ОДУ и УДР (поради оставинските предмети) да провери по кои предмети во кои постапката од страна на нотарот на кого му престанала службата започнала, меѓутоа не е довршена.

Со таквите предмети нотарот, кој привремено ја врши службата, постапувајќи по предлог на странките, но и по службена должност, ќе продолжи со постапката со цел за довршување на истата. Престанокот на функцијата нотар кој привремено ја врши службата исклучиво ќе зависи од времето кое ќе му биде потребно за довршување на постапките по предметите започната од страна на нотарот на кого му престанала службата. Ова е така, ако се има предвид привремениот карактер на функцијата на нотарот кој привремено ја врши службата.

Откако нотарот кој привремено ја врши службата ќе ги доврши започнатите постапки од страна на нотарот кој го заменува во смисла на член 99 став 5 од Законот за нотаријатот, списите и книгите ќе ги врати на органот кој истите му ги доставил на постапување, а во смисла на содржината на член 18 од истиот закон. Со тоа престанува функцијата на нотар кој привремено ја врши службата.

Секое понатамошно постапување со предметите на нотарот на кого му престанала службата, а особено во врска издавањето на преписите и изводите од списите, е регулирано со цитираниот член 18 ставови 2 и 3 од Законот за нотаријатот и тоа прашање не спаѓа во доменот на обврските кои за нотарот кој привремено ја врши службата произлегуваат од член 99 од истиот закон.

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на ден 24.11.2011 година, го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Доколку доверителот до нотарот поднел барање за ставање клаузула на извршност, кон кое приложил заверена изјава дека побарувањето или дел од него пристигнало, нотарот може да стави клаузула на извршност на нотарски акт или солемнизирана приватна исправа со својство на извршна исправа и во случај кога за предметниот имот има временна мерка од судот – забрана за располагање.

Времената мерка забрана за располагање со подвижни предмети и забрана за отуѓување на недвижен и подвижен имот не се однесува за ова дејствие, бидејќи ставање клаузула за извршност на нотарски акт или солемнизирана приватна исправа со својство на извршна исправа не претставува располагање и отуѓување.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Од страна на нотарот е поставено прашање дали постојат услови да стави клаузула на извршност на солемнизиран договор за засновано заложно право за обезбедување побарување со својство на извршна исправа ако должникот не ги плаќа ратите навреме предвидени во полисата за осигурување. По заснованото заложно право за осигурување на побарувањето меѓу осигурителната компанија и осигуреникот од страна на судот со решение била донесена временна мерка со која на должникот осигуреник му било забрането да врши отуѓување на имотот и имотните права.

Стручниот совет го утврди правното мислење, раководејќи се од овие услови:

Солемнизираниот договор за засновано заложно право за осигурување парично побарување содржи клаузула за извршност под условот ако осигуреникот-должникот не ги плаќа навреме ратите за премијата според полисата за осигурување. Во ситуација кога должникот не ги плаќал втасаните рати, а по предлог на доверителот - осигурителното друштво, постоеле законски услови да се стави извршна клаузула, член 43 став 7 од Законот за нотаријатот.

Условите кои треба да бидат исполнети за ставање потврда (клаузула) на извршност од страна на нотарот, се однесуваат на секоја исправа со својство на извршна исправа (нотарски акт и солемнизирана приватна исправа).

Донесената временна мерка со решение на судот има дејство само спрема должникот да не ги презема наведените забранети дејствија. Времената мерка не се однесува спрема нотарот да не стави клаузула на извршност. Меѓутоа, оној орган што ќе спроведува постапка за реализација на заложното право ќе води сметка и ќе го цени дејството на времената мерка во смисла за правото на првенствено намирување на залогот спрема доверителот и евентуално други доверители, член 24 став 1 од Законот за договорен залог.

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, согласно член 19 став 2 од Правилникот за работа на Стручниот совет на Нотарската комора на Република Македонија, на седницата одржана на ден 24.11.2011 година, го усвои следното

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

Нотарска награда му следи на нотарот, според времето кога нотарот ги презел службените дејствија и настанала обврската за плаќање на наградата, а според одделните тарифи за висината на наградата и надоместокот на трошоците, во тоа време утврдени во важечката Нотарска тарифа.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Во повеќе случаи во праксата, оставинската постапка е покрената во време на важење на една Нотарска тарифа, а оставинското решение е донесено во време на важење на друга Нотарска тарифа, па се поставува прашањето по која Нотарска тарифа треба да се наплати нотарската награда.

Основно правно начело е дека законите и другите прописи влегуваат во сила и се применуваат од денот на објавувањето во Службен весник на РМ (законите - осмиот ден од објавувањето), односно за одделни прописи и акти, од денот на донесувањето со тоа што Уставот на РМ член 52 изрично забранува ретроактивно важење на законите, освен ако не е поповолен за граѓаните.

Согласно Законот за нотаријатот (член 5, 8 точки 8 и 138), нотарот има право на награда за извршената работа. Исто така според членовите 1 и 2 и членот 55 од Нотарската тарифа од 22.01.2011 година која влезе во сила осмиот ден од денот на објавувањето (Службен весник на РМ бр. 19 од 16.02.2011 год.), а тоа значи на 24.02.2011 година, нотарот има право на награда за извршените службени дејствија од делокругот на работата на нотарот.

Врз основа на изложеното, обврската за плаќање на нотарската награда настанала во момент на донесување на оставинското решение, па произлегува дека нотарската награда ќе се определи според Нотарската тарифа која е во важност во времето на преземањето на службените дејствија, односно **во конкретниот случај, донесувањето на оставинското решение.**

Стручен совет на НКРМ
Претседател
Марјан Коцевски с.р.

ИМЕНИК НА ПОМОШНИЦИ - НОТАРИ

1. **ЖАКЛИНА АНДОНОВСКА**
- помошник нотар на Нотарот Ванчо Андоновски од Скопје;
2. **СОЊА ВЕЛИЧКОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Златко Николовски од Скопје;
3. **СУЗАНА ВИДОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Снежана Сарџовска од Скопје;
4. **БЕТИ ЃЕОРЃИЕВА**
- помошник нотар на нотарот Зорица Пулејкова од Скопје;
5. **ВЛАДИМИР ИВАНОВ**
- помошник нотар на нотарот Чедо Иванов од Кочани;
6. **СЛОБОДАНКА ИВАНОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Златко Николовски од Скопје;
7. **ВЕСНА ЈАНЕВСКА**
- помошник нотар на нотарот Весна Дончева од Скопје;
8. **ЈОВАНКА КОСТАДИНОВА**
- помошник нотар на нотарот Ристо Самарџиев од Кавадарци;
9. **РУЖА КОСТОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Кристина Костовска од Скопје;
10. **ЗОРАН КРАЈЕВСКИ**
- помошник нотар на нотарот Нада Палиќ од Скопје;
11. **ЈАСНА МЛАДЕНОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Томислав Младеновски од Куманово;
12. **КОСАРА НАУМОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Светлана Лазаревиќ од Скопје;
13. **ЕЛЕНА НЕДЕЛКОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Емилија Харалампиева од Скопје;
14. **МАРИЈАНА АРГАКИЈЕВА-ОЛИВЕТИ**
- помошник нотар на нотарот Верица Симоновска - Синадинова од Скопје;
15. **ЕЛЕОНОРА ПАПАЗОВА**
- помошник нотар на нотарот Ристо Папазов од Скопје;
16. **КИРИЛ ПЕТРОВСКИ**
- помошник нотар на нотарот Анета Петровска-Алексова од Скопје;
17. **ГАБРИЕЛА ДЕНКОВСКА - СПАСОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Марјан Коцевски од Куманово;
18. **ВАЛЕНТИНА ЦВЕТАНОВСКА**
- помошник нотар на нотарот Елена Пенџерковски од Скопје;

НОТАРСКА КОМОРА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
CHAMBRE DES NOTAIRES DE LA RÉPUBLIQUE DE MACÉDOINE

ИМЕНИК НА НОТАРИТЕ

Нотарска Комора на Република Македонија

1000 Скопје, ул. Даме Груев бр. 28/5

Тел.: +389 2 3115 816; +389 2 3214 448 • Тел./факс: +389 2 3239 150

Секретар (лице за контакт): моб.: +389 75 438 431

e-mail: nkrm@t-home.mk • www.nkrm.org.mk

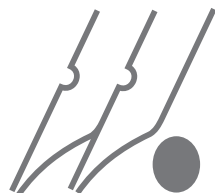
1000 СКОПЈЕ ++389 НОТАРИ СО СЛУЖБЕНО СЕДИШТЕ НА ПОДРАЧЈЕТО НА ОСНОВНИТЕ СУДОВИ НА ГРАДОТ СКОПЈЕ			
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Анита АДАМЧЕСКА	Киро Крстевски Платник 11 3-г	02/3225-365 070/740-461 anita.adamceska@nkrm.org.mk
02	Ванчо АНДОНОВСКИ	Кочо Рацин 7А/1-2	02/3136-178 075/554-433 vanco.andonovski@nkrm.org.mk
03	Зоја АНДРЕЕВА- ТРАЈКОВСКА	Стив Наумов бб, лок.14А	02/3119-485 070/333-253 zoja.a-trajkovska@nkrm.org.mk
04	Елизабета АРСОВСКА	Божидар Аџија 3/5	02/2779-309 070/365-502 elizabetha.arsovska@nkrm.org.mk
05	Живко АЧКОСКИ	Ленинова 14А	02/3229-272; 02/3225-279 075/554-385 zivko.ackoski@nkrm.org.mk
06	Матилда БАБИЌ	Партизански одреди 55/1-1	02/3246-641 070/234-817 matilda.babic@nkrm.org.mk
07	Ана БРАШНАРСКА	Никола Вапцаров 18-1/3	02/3100-130 078/490-037; 072/248-916 ana.brasnarska@nkrm.org.mk
08	Снежана БУБЕВСКА	Јане Сандански 24, локал 5	02/2450-004 070/223-687 snezana.bubevska@nkrm.org.mk
09	Кирил БУМБАРОСКИ	Теодосиј Гологанов 26а	02/6133-676 075/549-394 kiril.bumbaroski@nkrm.org.mk
10	Мери ВЕСОВА	Ѓорче Петров 11 лок.7	02/2039-717 070/227-557 meri.vesova@nkrm.org.mk
11	Снежана ВИДОВСКА	Ѓуро Ѓаковиќ 72	02/3112-149 070/268-552 snezana.vidovska@nkrm.org.mk
12	Владимир ГОЛУБОВСКИ	Дрезденска 11	02/30-75-066 071/715- 231 vladimir.golubovski@nkrm.org.mk

#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
13	Олга ДИМОВСКА	50 Дивизија 33, локал 2	02/3121-361 070/266-258 olga.dimovska@nkrm.org.mk
14	Весна ДОНЧЕВА	Даме Груев 28	02/3212101; 02/3212102 070/384-859 vesna.donceva@nkrm.org.mk
15	Насер ЗИБЕРИ	Џон Кенеди 9А, локал 4	02/2617-206; 02/2627-629 070/244-402 naser.ziberi@nkrm.org.mk
16	Невенка ЗОЛЧЕВСКА ВУЧИДОЛОВА	Даме Груев бр.3-5/4	02/3115-008 075/271-751 nevenka.z-vucidolova@nkrm.org.mk
17	Драган ИВАНОВ	Њуделхиска 6/1 А-2 Карпош	02/30-73-777 070/400-019 dragan.ivanov@nkrm.org.mk
18	Ирфан ЈОНУЗОВСКИ	II Македонска бригада 58/1 стан 1	02/2628-748 070/231-962 irfan.jonuzovski@nkrm.org.mk
19	Милена КАРТАЛОВА	Јане Сандански 78	02/2450-563; 02/2400-451 070/344-894 milena.kartalova@nkrm.org.mk
20	Ивана КАТЕВЕНОВСКИ	Александар Македонски 66	02/3171-571 070/231-937 ivana.katevenovski@nkrm.org.mk
21	Сашо КЛИСАРОСКИ	Маркс и Енгелс 1/5-1	02/3222- 355 070/353-757 saso.klisarowski@nkrm.org.mk
22	Лазар КОЗАРОВСКИ	11 Октомври 115 А/1	02/3222-650 071/380-684 lazar.kozarovski@nkrm.org.mk
23	Љубица КОВЧЕГАРСКА	Железнички транспортен центар локал 716	02/2467-240 070/370-918 ljubica.kovcegarska@nkrm.org.mk
24	Кристина КОСТОВСКА	Максим Горки 1-1/2	02/3117-215; 02/3225-073 075/230-340 kristina.kostovska@nkrm.org.mk
25	Светлана ЛАЗАРЕВИЌ	Иван Козаров 43/2	02/2779-059 075/458-037 svetlana.lazarevic@nkrm.org.mk
26	Стела ЛАЗАРЕВСКА	ТЦ Скопјанка Кузман Ј.Питу 19, лок.50, приземје	02/2466-999; 02/2466-989 070/916-515 stela.lazarevska@nkrm.org.mk

#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
27	Дрита ЛИМАНИ	Христијан Тодоровски Карпош 5	02/2624-653 071/216-269 drita.limani@nkrm.org.mk
28	Емилија МАНОЛЕВА	Народен фронт 13/1	02/3122-117 070/688-846 emilija.manoleva@nkrm.org.mk
29	Снежана МАРКОВСКА ДОЈЧИНОВА	Палмиро Тољати 173 Населба Ченто	02/2527-611 075/472-121 snezana.m-dojcinova@nkrm.org.mk
30	Петар МИТКОВ	Јане Сандански ТЦ. 13 Ноември лок.21/1	02/2452-030; 02/2403-041 070/273-030 petar.mitkov@nkrm.org.mk
31	Катерина МИТРЕВСКА	К. Ј.-Питу 26/1 мезанин лок 11	02/2464-043 070/520-208 katerina.mitrevska@nkrm.org.mk
32	Љубица МОЛОВСКА	Франклин Рузвелт 44 А	02/3114-389; 02/3114-693 070/390-704 ljubica.molovska@nkrm.org.mk
33	Симона НИКОЛИЌ	Народен фронт 19а зграда 1, влез 001, приземје	02/3226-208 070/305-747 simona.nikolic@nkrm.org.mk
34	Роза НИКОЛОВА	Мито Хаџивасилев Јасмин 36/1	02/3116-592; 02/ 3129-245 075/238-848 roza.nikolova@nkrm.org.mk
35	Златко НИКОЛОВСКИ	Љубљанска бб	02/3071-981; 02/3093-250 070/226-551 zlatko.nikolovski@nkrm.org.mk
36	Нада ПАЛИЌ	Пролет 1/3-18	02/ 3114-900; 02/ 3114-911 070/205-578 nada.palic@nkrm.org.mk
37	Ристо ПАПАЗОВ	Васил Главинов 3/10 мезанин	02/ 3223-268 075/220-866 risto.papazov@nkrm.org.mk
38	Весна ПАУНОВА	Наум Охридски 2	02/3237-870 070/393-238 vesna.paunova@nkrm.org.mk
39.	Наташа ПЕЈКОВА	Иво Лола Рибар 70а	02/3090-200; 02/30-90-203 070/380-904 natasa.pejkova@nkrm.org.mk
40	Елена ПЕНЏЕРКОВСКИ	ГТЦ Кеј 13 Ноември кула 2 1/6	02/3119-499 070/367-107 elena.pendzerkovski@nkrm.org.mk

#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
41	Анастасија ПЕТРЕСКА	Васил Ѓоргов 29-1/000	02/3101414 072/211-311 anastasija.petreska@nkrm.org.mk
42	Ана ПЕТРОВСКА	Маршал Тито 21-1/2	02/3061-905 070/873-814; 078/380-052 ana.petrovska@nkrm.org.mk
43	Анета ПЕТРОВСКА АЛЕКСОВА	Плоштад Македонија Н. Вапцаров 3/1	02/3114-008; 02/3165-018 078/307-922; 070/307-922 aneta.petrovska-aleksova@nkrm.org.mk
44	Виолета ПЕТРОВСКА СТЕФАНОВСКА	11 Октомври 36	02/3133-274 070/243-861 violeta.p-stefanovska@nkrm.org.mk
45	Билјана ПЕЦОВСКА	Партизански одреди 436 лок.2 мезанин	02/3245-444; 02/3245-441 02/3245-442 070/248-400 biljana.pecovska@nkrm.org.mk
46	Оливера ПЕШИЌ	Вера Јоџиќ1-Д/1-4	02/2776-917 070/233-074 olivera.pesic@nkrm.org.mk
47	Слободан ПОПОВСКИ	Васил Главинов 7Б кат 1	02/3118-078 070/239-839 slobodan.popovski@nkrm.org.mk
48	Зорица ПУЛЕЈКОВА	Кузман Јосифовски-Питу15 ТЦ Скопјанка, лок 6	02/2463-495 070/399-513 zorica.pulejkova@nkrm.org.mk
49	Јасмина РАДОНЧИЌ	ДТЦ Мавровка Гоце Делчев 11 лок.045	02/3223-015 070/978-681 jasmina.radoncic@nkrm.org.mk
50	Снежана САРЏОВСКА	Народен фронт 19 кат 1 локал 21	02/2784-321 070/233-225 snezana.sardzovska@nkrm.org.mk
51	Верица СИМОНОВСКА- СИНАДИНОВА	Рузвелтова 63-А	02/30-70-206 070/231-118 verica.s-sinadinova@nkrm.org.mk
52	Лидија СМИЉАНОСКА	Дрезденска 15 лок.1	02/3078-727 lidija.smiljanoska@nkrm.org.mk
53	Вера СТАНОВСКА	Пајко Маало 4/3	02/3214-232 070/791-354 vera.stanoevska@nkrm.org.mk
54	Љубица СТЕФКОВА НАЧЕВСКА	Илинден 65	02/3222-993; 02/3222-994 070/268-676 ljubica.s-nacevska@nkrm.org.mk

#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
55	Боривој СТОЈКОСКИ	Трифун Хаџи Јанев 1	02/3172-700; 02/3175-060 070/244-618 borivoj.stojkoski@nkrm.org.mk
56	Роберт СТОЈКОВСКИ	Ѓорче Петров 10	02/20-40-107; 02/ 20-50-750 robert.stojkovski@nkrm.org.mk
57	Весна СТОЈЧЕВА	Партизански одреди 64А влез 2, мезанин, стан 4	02/3069-359 070/311-370 vesna.stojceva@nkrm.org.mk
58	Емилија ХАРАЛАМПИЕВА	Вељко Влаховиќ 31/3-2	02/3223-852; 02/3163-776 070/275-908 emilija.haralampieva@nkrm.org.mk
59	Хакија ЧОЛОВИЌ	Ниџе Планина 16	02/2763-551 070/316-555 hakija.colovic@nkrm.org.mk
60	Силвана ШАНДУЛОВСКА	Мито Хаџи Василев Јасмин 3/1-1-1	02/3223-825; 02/3223-827 070/220-156; 02/3223-826 silvana.sandulovska@nkrm.org.mk
61	Муамет ШЕХУ	ДТЦ Мавровка Сутерен, Лок.61	02/3228-749 070/241-664 muamet.sehu@nkrm.org.mk

7000 БИТОЛА ++389			
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Виолета АНГЕЛОВСКА	Иван Милутиновиќ 21/1	047/228-880 070/269-061 violeta.angelovska@nkrm.org.mk
02	Маринчо ВЕЛЈАНОВСКИ	ДТЦ Шехерезада приземје, ламела Б, лок. 27	047/236-255 077/547-013 marinco.veljanovski@nkrm.org.mk
03	Василка ГОНОВСКА	Мечкин Камен 3	047/203-344; 047-203-345 070/542-730 vasilka.gonovska@nkrm.org.mk
04	Билјана ДАМЈАНОВСКА- ЈАНЧЕВСКА	Иван Милутиновиќ 11	047/231-780 070/339-929 biljana.d-jancevska@nkrm.org.mk
05	Веселинка ДЕРЕБАНОВА- КРСТЕВСКА	Јосиф Христовски Зграда Грозд -5 ламела	047/222-947; 047/222-615 070/312-324 veselinka.d-krstevska@nkrm.org.mk
06	Горан ДИМАНОВСКИ	Браќа Мингови 5	047/228-250 070/837-906 goran.dimanovski@nkrm.org.mk
07	м-р Веселинка ЗДРАВКОВА	Иван Милутиновиќ 13/1	047/226-080 070/269-117 veselinka.zdravkova@nkrm.org.mk
08	Вера КАРАМАНДИ	Јорго Османов 10/6	047/228-926 070/312-206 vera.karamandi@nkrm.org.mk
09	Петар СИЉАНОВ	Петар Петровиќ Његош 135	047/232-040 070/518-922 petar.siljanov@nkrm.org.mk
10	Луиза ХРИСТОВА	Комплекс Безистен Локал 14	047/225-839 luiza.hristova@nkrm.org.mk

2330 БЕРОВО ++389			
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01.	Јован ЃОРЃОВСКИ	23-ти Август 47	033/471-365 078/272-253 jovan.gjorgjovski@nkrm.org.mk
02.	Татјана МИОВСКА	Димитар Влахов 7	033/470-060 070/542-288 tatjana.miovska@nkrm.org.mk

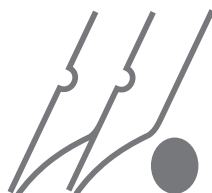
1400		ВЕЛЕС	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Славјанка АНДРЕЕВА	Борис Карпузов 2	043/230-598; 043/222-974; 043/212-599 043/212-598; 070/216-601 slavjanka.andreeva@nkrm.org.mk
02	Тања АСПОРОВА	Борис Карпузов 2	043/ 230-598 071/338-144 tanja.asporova@nkrm.org.mk
03	Звонимир ЈОВАНОВ	Алексо Демниевски 3 кат 1	043/234-027 070/265-027 zvonimir.jovanov@nkrm.org.mk
04	Елена МАРТИНОВА	Маршал Тито бб.	043/239-378 070/216-617 elena.martinova@nkrm.org.mk
05	Магдалена ОРДЕВА	Владимир Назор 2	043/222-154 070/375-154 magdalena.ordeva@nkrm.org.mk
06	Миодраг СТОЈАНОВСКИ	Гоце Делчев 4	043/223-023 070/635-940 miodrag.stojanovski@nkrm.org.mk
07	Марија ХАЦИ-ПЕТРУШЕВА	Маршал Тито 62	043/222-369; 043/225-211 075/573-163 marija.h-petruseva@nkrm.org.mk

2460		ВАЛАНДОВО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Соња СТОЈЧЕВА	Маршал Тито бб	034/ 381-555 071/207-407 sonja.stojceva@nkrm.org.mk

2310		ВИНИЦА	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Стојмир НИКОЛОВ	Браќа Миладиновци 37	033/360-648 071/211-133 stojmir.nikolov@nkrm.org.mk

1480		ГЕВГЕЛИЈА	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Маргарита ВАНГЕЛОВА	Димитар Влахов 7	034/212-381 071/366-381 margarita.vangelova@nkrm.org.mk
02	Ѓорѓи НИКОЛОВ	Маршал Тито 77-А	034/215-230 070/320-570 gjorgji.nikolov@nkrm.org.mk
03	Нада ПРОЧКОВА	Скопска 6	034/211-250; 034/217-250 070/235 352 nada.prockova@nkrm.org.mk

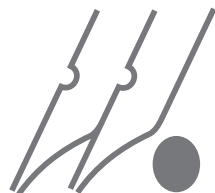
1230		ГОСТИВАР	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Весна ВАСИЛЕСКА	Живко Брајкоски бб	042/271-481 070/462-298 vesna.vasileska@nkrm.org.mk
02	Себаедин ДАУТИ	Браќа Ѓиноски бб	042/222-777 070/309-200 sebaedin.dauti@nkrm.org.mk
03	Тасим САИТИ	Булевар Браќа Ѓиноски бб	042/273-233 071/317-104 tasim.saiti@nkrm.org.mk
04	Зулфиќар СЕЈФУЛАИ	Кеј Братство Единство 5А	042/217-661 070/271-313 zulficar.sejfulai@nkrm.org.mk
05	Филип ТРИФУНОВСКИ	Браќа Ѓиноски 73	042/216-475; 042/221-552 042/217-787 070/252-901 filip.trifunovski@nkrm.org.mk
06	Марин ЧЕДЕВСКИ	Никола Парапунов 8/1	042/217-300 075/222-807 marin.cedevski@nkrm.org.mk

1250		ДЕБАР	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Сами ЛЕТМИ	8-ми Септември бб	046/835-175 070/444-585 sami.letmi@nkrm.org.mk
03	Агрон ЧУТРА	Атанас Илиќ бб	046/833-949 070/241-870 agron.cutra@nkrm.org.mk

2320		ДЕЛЧЕВО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Богданка ДИМИТРОВСКА	Македонија бб	033/413-130 071/675-088 bogdanka.dimitrovska@nkrm.org.mk
02	Борис МУЏУНСКИ	М.М.Брицо бб	033/413-245 070/213-120 boris.mucunski@nkrm.org.mk

6250		КИЧЕВО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Букурије АЛИМИ	Булевар Ослободување 9/9	045/223-600 075/877-083 bukurije.alimi@nkrm.org.mk
02.	Иса АЈДИНИ	Кузман Јосифовски Питу бб	045/220-392 070/223-357 isa.ajdini@nkrm.org.mk
03	Лила КОРУНОСКА	Ослободување, објект Стопанска Банка	045/220-391 075/529-194 lila.korunoska@nkrm.org.mk
04	Ахмет ХАЛИМИ	Ослободување 2	045/222-360 071/585-789 ahmet.halimi@nkrm.org.mk

2300		КОЧАНИ	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Менче ЗЛАТКОВСКА	29-ти Ноември 25	033/271-995 070/272-280 mence.zlatkovska@nkrm.org.mk
02	Чедо ИВАНОВ	Димитар Влахов 5	033/272-080; 033/279-520 070/272-079 cedo.ivanov@nkrm.org.mk
03	Светлана КИТАНОВСКА	Маршал Тито 93	033/271-191 071/334-676 svetlana.kitanovska@nkrm.org.mk
04	Стоимен ТРАЈЧЕВ	Никола Карев 66	033/276-080 076/366-045 stoimen.trajcev@nkrm.org.mk

1300		КУМАНОВО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Мартин БОЖИНОВСКИ	Пелинска 3	031/613-560 070/334-895 martin.bozinovski@nkrm.org.mk
02	Лорија ВАНЕВСКА	Доне Божинов 9-2/14	031/421-663; 031/421-662 lorija.vanevska@nkrm.org.mk
03	Драган ГЕОРГИЕВ	11-ти Октомври 1А	031/414-673
04	Севим ДЕСТАНИ		075/366-045; 070/313-398 dragan.georgiev@nkrm.org.mk sevim.destani@nkrm.org.mk
05	Мице ИЛИЈЕВСКИ	Доне Божинов 11/3	031/415-505 070/334-075 mice.ilijevski@nkrm.org.mk
06	Марјан КОЦЕВСКИ	11-ти Октомври 4-1/1	031/416-349 070/211-911 marjan.kocevski@nkrm.org.mk
07	Јорданка МИТЕВСКА	Доне Божинов 18	031/415-110 070/689-301 jordanka.mitevska@nkrm.org.mk
08	Томислав МЛАДЕНОВСКИ	Ленинова 66	031/414-216 070/236-437 tomislav.mladenovski@nkrm.org.mk
09	Зорица УЗУНОВСКА	Доне Божинов 24 А/2	031/425-795 070/313-133 zorica.uzunovska@nkrm.org.mk

7520		КРУШЕВО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Милан ХРИСТОСКИ	Илинденска бб	048/476-115 070/819-745 milan.hristoski@nkrm.org.mk

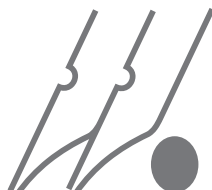
1360		КРАТОВО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Миле АНДОНОВСКИ	Цветко Тонев 5	031/481-447 070/778-041 mile.andonovski@nkrm.org.mk

1430		КАВАДАРЦИ	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Кирил ГРКОВ	7-ми Септември 41	043/415-476 071/250-360 kiril.grkov@nkrm.org.mk
02	Блага ИВАНОВА	Илинденска 36	043/415-607 070/523-379 blaga.ivanova@nkrm.org.mk
03	Благој КИЧЕВ	Мито Хаџи Василев Јасмин 42	043/415-328 075/414-394 blagoj.kicev@nkrm.org.mk
04	Ристо САМАРЏИЕВ	4-ти Јули бб	043/414-782 070/605-300 risto.samardziev@nkrm.org.mk
05	Нушка СТОЈАНОВСКА	Илинденска 34/1	043/415-421 070/324-353 nuska.stojanoska@nkrm.org.mk

1330		КРИВА ПАЛАНКА	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Богданка ДЕЈАНОВСКА	Св.Јоаким Осоговски 228	031/371-900 070/313-995 bogdanka.dejanovska@nkrm.org.mk
02	Весна МИТРОВСКА	Маршал Тито 162-2	031/372-610 071/226-493 vesna.mitrovska@nkrm.org.mk

1440		НЕГОТИНО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Зарија АПОСТОЛОВА	Јане Сандански 3	043/371-770 070/394-001 zarija.apostolova@nkrm.org.mk
02	Ванчо ТРЕНЕВ	Маршал Тито 148	043/371-010 075/466-433 vanco.trenev@nkrm.org.mk

6000		ОХРИД	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Станка ГОРИЧАН	Македонски Просветители 8	046/265-618 075/777-415 stanka.gorican@nkrm.org.mk
02	Гордана ДЕСКОСКА	Македонски Просветители 8/II	046/260-001; 046/230-008 070/261-229 gordana.deskoska@nkrm.org.mk
03	Момана ИВАНОСКА	Македонски Просветители 8	046/263-705 momana.ivanoska@nkrm.org.mk
04	Васил КУЗМАНОСКИ	Македонски Просветители 5	046/260-104 070/212-475 vasil.kuzmanoski@nkrm.org.mk
05	Никола КУЗМАНОСКИ	7-ми Ноември 28/5	046/261-505 075/870-444 nikola.kuzmanoski@nkrm.org.mk
06	Мирче РИСТЕСКИ	Булевар Туристичка 50/4-2 ламела 2 лок.8	046/266-080 075/232-202 mirce.risteski@nkrm.org.mk
07	Тана ТОПАЛОСКА	Димитар Влахов 9 А	046/260-868 070 232-562 tana.topaloska@nkrm.org.mk

7500		ПРИЛЕП	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Татјана АДАМОСКА- КОНЕСКА	Гоце Делчев 64/1	048/417- 733 070/356-735 tatjana.a-koneska@nkrm.org.mk
02	Натали АЦЕСКА	Трајко Сандански 3	048/424-422 075/613-348 natali.aceska@nkrm.org.mk
03	Боге ДАМЕСКИ	Кузман Јосифоски 8	048/415-870 070/536-062 boge.dameski@nkrm.org.mk
04	Марија ЃОРЃИОСКА	Димо Наредникот бб	048/414-160 071/710-530 marija.gjorgjioska@nkrm.org.mk
05	Трајко МАРКОСКИ	Сотка Ѓорѓиоски 4	048/413-967; 048/414-777 070/532-302 trajko.markoski@nkrm.org.mk
06	Дано РОШКОСКИ	Гоце Делчев зграда Македонија приземје, лок.14	048/416-061 075/541-206 dano.roskoski@nkrm.org.mk
07	Елизабета СТОЈАНОСКА	Маршал Тито 12	048/418-188 070/308-293 elizabetha.stojanoska@nkrm.org.mk

2420		РАДОВИШ	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Јован СТОЈЧЕВ	Ацо Караманов 4	032/631-221 075/470-697; 078/300-954 jovan.stojcev@nkrm.org.mk
02	Душко ЧЕРКЕЗОВ		dusko.cerkezov@nkrm.org.mk

7310		РЕСЕН	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Мексуд МАКСУД	Мите Богоевски бб	047/453-132 070/261-883 meksud.maksud@nkrm.org.mk
02	Николче ПАВЛОВСКИ	Гоце Делчев 3	047/453-837 070/232-963 nikolce.pavlovski@nkrm.org.mk

6330		СТРУГА	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Вирџинија БАУТА	Кеј 8-ми Ноември зг.1/Б 1/5-13	046/780-700 070/212-963 virgjinija.bauta@nkrm.org.mk
02	Афрдита БИЛАЛИ	Братство Единство бб	046/781-556 070/578-438 afrdita.bilali@nkrm.org.mk
03	Сашо ЃУРЧИНОСКИ	Маршал Тито 52	046/782-050 070/249-798 saso.gjurcinoski@nkrm.org.mk

2400		СТРУМИЦА	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Соња БОЖИНКОЧЕВА	Ленинова бб	034/346-500; 034/330-526 070/306-111 sonja.bozinkoceva@nkrm.org.mk
02	Данка ВАСИЛЕВА	Братство Единство 7	034/343-758 072/261-783 danka.vasileva@nkrm.org.mk
03	Аница МАЏУНКОВА	Ленинова 12	034/345-533 070/618-298 anica.madzunkova@nkrm.org.mk
04	Јанко МИЛУШЕВ	Ленинова 42	034/345-850 070/214-050 janko.milusev@nkrm.org.mk
05	Верица ПАНОВА СТЕВКОВА	Ленинова бб	034/347-700; 034/348-700 070/253-434 verica.panova@nkrm.org.mk
06	Данче ШЕРИМОВА	Маршал Тито 2	034/320-400; 034/321-000 070/309-400 dance.serimova@nkrm.org.mk

2220		СВЕТИ НИКОЛЕ	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Јадранка КОЦЕВСКА	Маршал Тито бб	032/444-801 075/375-988 jadranka.kocevska@nkrm.org.mk
02	Благој НАСКОВ	Плоштад Илинден бб	032/440-953 070/891-298 blagoj.naskov@nkrm.org.mk

1200		ТЕТОВО	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Ирфан АСАНИ	ЈНА 28 лок.5	044/333-451 070/389-489 irfan.asani@nkrm.org.mk
02	Тодор БОШКОВСКИ	ЈНА 61	044/332-077 070/329-127 todor.boskovski@nkrm.org.mk
03	Снежана ЃОРЃЕСКА- ВИДОЕСКА	ЈНА 10	044/331-848 070/568-488 snezana.g-vidoeska@nkrm.org.mk
04	Милаим ЕМУРЛАИ	Илинденска 79	044/331-520 milaim.emurlai@nkrm.org.mk
05	Наџи ЗЕЌИРИ	ЈНА 41	044/331-956; 044/351-956 070/256-114 nadzi.zekiri@nkrm.org.mk
06	Ариф ИБРАИМИ	ЈНА 41/А	044/331-689 071/717-799 arif.ibraimi@nkrm.org.mk
07	Весна МАСЛОВАРИЌ- КОСТОВСКА	Благоја Тоска 214/1	044/351-999 071/772-123 vesna.maslovaric-kostovska@nkrm.org.mk
08	Енвер МУСТАФИ	ЈНА 28 лок.1	044/333-208 070/224-045 enver.mustafi@nkrm.org.mk
09	Иво СЕРАФИМОСКИ	ЈНА 2	044/333-370 070/263-663 ivo.serafimoski@nkrm.org.mk
10	м-р Ненад ТРИПУНОСКИ	Дервиш Цара 2	044/336-014 070/321-885 nenad.tripunoski@nkrm.org.mk
11	Љилјана ТРПОВСКА	Илинденска бб	044/341-400 070/240608 ljiljana.trpovska@nkrm.org.mk
12	Зоран ЧУКЕЛОВСКИ	ЈНА 53	044/331-599 070/814-401; 077/976-970 zoran.cukelovski@nkrm.org.mk

2000		ШТИП	++389
#	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	АДРЕСА	ТЕЛ./ФАКС
01	Лидија ИЛИЕВСКА	Ленинов Плоштад 2 Пробиштип	032/482-567; 032/481-999 070/264-167 lidija.ilievska@nkrm.org.mk
02	Ленче КАРАНФИЛОВСКА	Кеј Маршал Тито 35	Т/Ф: 032/385-341 lence.karanfilovska@nkrm.org.mk
03	Соња КАТРАНЦИСКА- КИМОВА	Кузман Јосифовски 2	032/382-165 075/433-266; 071/796-806 sonja.k-kimova@nkrm.org.mk
04	Искра КИРОВСКА	Кузман Јосифовски Питу 2	032/609-477 075/368-962; 070/210-962 iskra.kirovska@nkrm.org.mk
05	Лидија РИБАРЕВА	Ванчо Прке 119	032/380-807 070/368-808; 075/368-808 lidija.ribareva@nkrm.org.mk
06	Лидија СИМОНОВА- ТРАЈЧЕВА	Тошо Арсов 55 лок.5	032/391-070 070/336-602 lidija.s-trajceva@nkrm.org.mk
07	Мијалчо ЦОНЕВСКИ	Страшо Пинџур 2	032/380-690; 032/380-630 070/264-310 mijalco.conevski@nkrm.org.mk

